

เรียนภาษาเขมรถิ่นไทย แบบบูรณาการ

1

กตุยปรวืฮ /katujpruəh/

ตา อานิส ก็ เฮา หน้า ซเดย์ นิส
taa ʔaanih kɯ haw tʰanam sadəj nih

ตา อันนี้เขาเรียกยาอะไร
Grandpa, what do they
call this kind of drug (plant)?

โครงการ
การบันทึกความรู้ทางด้านภาษาศาสตร์ของกลุ่มเขมรถิ่นไทย
ในรูปแบบดิจิทัล: การทำงานร่วมกันของนักภาษาศาสตร์
นักภาษาศาสตร์ และคนในชุมชน

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล

เรียนภาษาเขมรถิ่นไทยแบบบูรณาการ เล่ม 1

บรรณาธิการ	ศิริเพ็ญ อึ้งสิทธิพูนพร
พิมพ์ครั้งแรก	จำนวน 100 เล่ม เดือนกันยายน 2563
ISBN	978-616-443-492-9
ผู้พิมพ์	โครงการ “การบันทึกความรู้ทางด้านพฤกษศาสตร์ของกลุ่มเขมรถิ่นไทย ในรูปแบบดิจิทัล: การทำงานร่วมกันของนักภาษาศาสตร์ นักพฤกษศาสตร์ และคนในชุมชน” Digital Documentation of the botanical knowledge of Northern Khmer speakers: Linguists, botanists, and community members working together สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล 999 ถนนพุทธมณฑลสาย 4 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170
ออกแบบปก/ รูปเล่ม	สุมาลี หาญยศ
พิมพ์ที่	บริษัท จรัสสินทวงศ์การพิมพ์ จำกัด 219 ซอยเพชรเกษม 102/2 แขวงบางแคเหนือ เขตบางแค กรุงเทพฯ 10160
ได้รับทุนสนับสนุนจาก	สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกว.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เดิม Newton Fund, British Academy, UK
หน่วยงานร่วมสนับสนุนการวิจัย	SOAS, University of London
หัวหน้าโครงการฯ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศิริเพ็ญ อึ้งสิทธิพูนพร
จัดทำโดย	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล

บรรณาธิการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริเพ็ญ อึ้งสิทธิพูนพร

ผู้ให้ข้อมูลภาษาเขมรถิ่นไทย

นางสาวกิตตินันท์ สายไทย
นายประถม โกยสำราญ
นางกัญญาพัชร สายศร
นางสาวเสาวนิจ ดีมาก
นางอรชร สุวรรณคำ
นางธัญสิริ ก้อนทอง
นางสุภาพ กลีบแดง
นางกิตติยา เขยชม
นายปุด กลีบแดง
นายเพียร นิลแท้
ทีมวิจัยชุมชนเขมรถิ่นไทย บ้านขนาดปรีง ตำบลเชื้อเพลิง
อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ประเทศไทย

ผู้เรียบเรียงข้อมูล ภาษาเขมรถิ่นไทย – IPA - ไทย - อังกฤษ

นายชัยวัฒน์ หอมขง
นายธีรธัช รุ่งเรืองวงษ์
นายภิรมะพัฒน์ รองสวัสดิ์
นางสาวกมนทรศน์ ดอกเมฆ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริเพ็ญ อึ้งสิทธิพูนพร

ทีมวิจัยในโครงการ

“การบันทึกความรู้ทางด้านภาษาศาสตร์ของกลุ่มเขมรถิ่นไทยในรูปแบบดิจิทัล:
การทำงานร่วมกันของนักภาษาศาสตร์ นักภาษาศาสตร์ และคนในชุมชน

ผู้ตรวจทานภาษาไทยและอังกฤษ

ดร.ณรงเดช พันธะพุมมี

คำนำ

หนังสือ “เรียนภาษาเขมรถิ่นไทยแบบบูรณาการ” เป็นผลผลิตส่วนหนึ่งในโครงการ “การบันทึกความรู้ทางด้านภาษาศาสตร์ของกลุ่มเขมรถิ่นไทยในรูปแบบดิจิทัล: โดยการทำงานร่วมกันของนักภาษาศาสตร์ นักภาษาศาสตร์ และคนในชุมชน” ได้รับทุนสนับสนุนจาก Newton Advanced Fellowships ซึ่งเป็นการร่วมทุนระหว่าง British Academy ฝ่ายอังกฤษ และ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว. เดิม) ฝ่ายไทย ต่อมาได้เปลี่ยนเป็น สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ฝ่ายวิชาการ ระยะเวลาในการทำวิจัย 2 ปี แต่เนื่องจากมีกิจกรรมจำนวนมากไม่สามารถทำสำเร็จตามเวลาดังกล่าว จึงขอขยายเวลาเป็น 3 ปี

กิจกรรมหลักของโครงการฯ เป็นการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้คนในชุมชนสามารถบันทึกองค์ความรู้ในป่าชุมชนด้วยเครื่องมือบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพ และกล้องวิดีโอที่มีคุณภาพสูง ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการบันทึกข้อมูลด้านภาษาและวัฒนธรรม (Language documentation) เพื่อเก็บรักษาในระยะยาว โดยเก็บเป็นไฟล์ดิจิทัล และใช้ภาษาท้องถิ่นในการสนทนา หลังจากนั้นนักภาษาศาสตร์จะนำไปวิเคราะห์ทางด้านเสียง จากการถ่ายถอดเสียงด้วยโปรแกรม ELAN และ Export ไปทำสื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ ได้อีกหลายรูปแบบ เช่น วิดีโอที่มีคำบรรยายได้ภาพ พจนานุกรมคำศัพท์ พจนานุกรมรูปภาพพืช เป็นต้น รวมทั้งบูรณาการเป็นแบบเรียนภาษาเขมรถิ่นไทย-ภาษาไทย-ภาษาอังกฤษ ดังเช่นหนังสือเล่มนี้

อย่างไรก็ตาม โดยบริบทชุมชนชนบทของประเทศไทย ยังมีข้อจำกัดในการเข้าถึงเทคโนโลยีที่ทันสมัย โดยผลผลิตที่ได้จากโครงการนี้ เน้นสื่อการเรียนรู้ภาษาเขมรถิ่นไทยในรูปแบบดิจิทัล แต่ยังไม่ตอบสนองความสะดวกของเจ้าของภาษา ทีมวิจัยจึงได้จัดทำสื่อการเรียนภาษาเขมรถิ่นไทยในรูปแบบหนังสือที่สามารถพกพาได้ และอ่านได้สะดวกกว่าการอ่านในคอมพิวเตอร์หรือในโทรศัพท์มือถือ และนำความรู้เหล่านี้คืนสู่ชุมชน สำหรับผู้ที่สนใจฟังเสียงสนทนาของเจ้าของภาษา สามารถเข้าถึงได้ที่ <https://langarchive-th.org/th/collections> ในเว็บไซต์ดังกล่าวยังได้บันทึกความรู้ด้านภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในประเทศไทยไว้อีกด้วย

หนังสือเล่มนี้ เป็นการบูรณาการความรู้พืชท้องถิ่น จำนวน 65 ชนิด โดยแบ่งออกเป็น 2 เล่ม เพื่อให้เหมาะสมแก่พกพาจำนวนหน้าไม่มากเกินไปในแต่ละเล่ม ความรู้จากบทสนทนาเรื่องพืชเขียนด้วยภาษาเขมรถิ่นไทยอักษรไทย ซึ่งเป็นภาษาแม่ของคนในชุมชน ทั้งยังมีการแปลเป็นภาษาไทย และภาษาอังกฤษ เพื่อให้เด็กนักเรียน ได้เรียนรู้มากกว่าหนึ่งภาษาอีกด้วย นอกจากนั้นเพื่อเสริมความรู้สำหรับนักภาษาศาสตร์ หรือนักวิชาการที่สนใจจึงจัดให้มีการถ่ายถอดเสียงด้วยสัทอักษรสากลอีกประเภทหนึ่งด้วย

ทีมวิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนเจ้าของภาษา และคนที่สนใจทั่วไปไม่มากนักน้อย อีกทั้งเพื่อการอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่นในรูปแบบสื่อการเรียนรู้ ภาษาท้องถิ่นต่อไป ถึงแม้ว่าโครงการฯ ไม่สามารถบันทึกข้อมูลพืชทุกชนิดในป่าตาเกาวิได้ แต่ก็ได้นำรายการพืชที่บันทึกเสียงและภาพจากเจ้าของภาษาพร้อมข้อมูลจากเจ้าของภาษา โดยตรงมาเผยแพร่ในรูปแบบที่อ่านง่าย

หากมีความผิดพลาดประการใด ๆ ทีมวิจัยน้อมรับผิดชอบและยินดีรับฟังข้อเสนอแนะ เพื่อการทำสื่อการเรียนรู้ต่อไปในอนาคต

ผศ.ดร.ศิริเพ็ญ อึ้งสิทธิพูนพร หัวหน้าโครงการวิจัยฯ และคณะ
กันยายน 2563

กิตติกรรมประกาศ

หนังสือแบบเรียนภาษาเขมรถิ่นไทยแบบบูรณาการ เล่ม 1 และ 2 เป็นผลผลิตส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง การบันทึกความรู้ด้านพฤกษศาสตร์ของกลุ่มเขมรถิ่นไทยในรูปแบบดิจิทัล: การทำงานร่วมกันของนักภาษาศาสตร์ นักพฤกษศาสตร์ และคนในชุมชน (Digital Documentation of the botanical knowledge of Northern Khmer speakers: Linguists, botanists, and community members working together) ได้รับทุนสนับสนุนจาก Newton Advanced Fellowships ซึ่งเป็นการร่วมทุนวิจัยระหว่าง British Academy ฝ่ายอังกฤษ กับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.เดิม) ฝ่ายไทย ต่อมาเปลี่ยนเป็นสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ระยะเวลา 2 ปี และได้ขยายเวลาเป็น 3 ปี เนื่องจากมีกิจกรรมมาก ไม่สามารถทำได้เสร็จสิ้นภายในเวลาที่กำหนด

โครงการวิจัยนี้ ไม่สามารถสำเร็จลุล่วงได้ หากไม่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานและบุคคลดังต่อไปนี้ ทีมวิจัยขอขอบคุณสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล ที่สนับสนุนการขอทุนวิจัยต่างประเทศเพื่อขยายงานวิจัยให้กว้างขวางและเพิ่มความเชี่ยวชาญด้านการวิจัยกับชาวต่างชาติ ขอขอบคุณ SOAS, University of London ที่อนุญาตให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องด้านภาษาศาสตร์ ได้แก่ Dr. Julia Sallabank และ Dr. Candide Simard ได้ทำงานวิจัยร่วมกับสถาบันวิจัยภาษาฯ ขอขอบคุณบุคลากรจากสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ที่ร่วมเป็นวิทยากรในการเก็บตัวอย่างพืชและการบันทึกข้อมูลการใช้ประโยชน์จากพืชให้กับโครงการฯ และที่สำคัญอย่างยิ่งคือทีมวิจัยชุมชนเขมรถิ่นไทย หมู่ 8 บ้านขนาดปริง ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ นำโดยผู้ใหญ่บุต กสิบแดง และคณะ ซึ่งเป็นพื้นที่ในการทำวิจัยของโครงการฯ หากไม่มีพื้นที่ชุมชนดังกล่าว โครงการฯ นี้ก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้

ทีมวิจัยขอขอบคุณ ดร.ณรงเดช พันธะพุมมี ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้กรุณาตรวจทานภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ทั้งสองเล่มนี้และให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ เพื่อให้เนื้อหาสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณทีมงานผู้ช่วยวิจัยในโครงการฯ ได้แก่ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาภาษาศาสตร์ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล ได้แก่ นายภิรมะพัฒน์ ร่องสวัสดิ์ นายชัยวัฒน์ หอมขง นายธีรธัช รุ่งเรืองวงษ์ และนางสาวกมนทรรศน์ ดอกเมฆ ที่มีความสนใจและร่วมทำงานเรียนรู้มาด้วยกันตลอดเวลา 3 ปี นอกจากนี้ยังมีทีมพี่เลี้ยงจากศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษา - วัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย

มหาวิทยาลัยมหิดล ได้แก่ นางสาวกুমารี ลาภอาภรณ์ นางสาวอัจฉราภรณ์ ถาวรพัฒน์ และ นายรณกร รักวงศ์ ที่ได้อำนวยความสะดวกในการลงพื้นที่ครั้งแรก พร้อมทั้งแนะนำทีมวิจัย ชุมชนให้รู้จักกับทีมวิจัย

สุดท้ายนี้ทีมวิจัยขอขอบคุณ คุณพิจารณา สมัครงการ ผู้จัดการโปรแกรมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม สถานเอกอัครราชทูตอังกฤษ ประจำประเทศไทย ที่ให้กำลังใจและให้โอกาส ในการขอทุน Newton Fund ตลอดมา รวมทั้งท่านอื่นๆ ที่มีส่วนร่วมในโครงการนี้ แต่ไม่สามารถกล่าวชื่อได้ทั้งหมด ทั้งในระดับชุมชน สถาบัน และต่างประเทศ ที่ทำให้โครงการวิจัยนี้ สำเร็จลุล่วงทุกประการ

ศิริเพ็ญ อึ้งสิทธิพูนพร หัวหน้าโครงการฯ

สารบัญ

หน้า

1. เกริ่นนำ และที่มาของหนังสือ	1
2. จุดประสงค์ และประโยชน์ของหนังสือเล่มนี้	4
3. ขอบเขตและข้อจำกัด	5
4. ระบบตัวเขียนภาษาเขมรถิ่นไทยอักษรไทย	5
5. พืชในป่าดงดิบและบทสนทนาเกี่ยวกับประโยชน์การนำไปใช้	10
5.1 กจอกเน็ก	11
5.2 กตัญพริ้ว	25
5.3 กเตียว	30
5.4 กร้าง	34
5.5 กันเตี๋ย	38
5.6 คล้อง	42
5.7 จังอีญเซจ	47
5.8 ชงคง	51
5.9 เซาะเนียง	55
5.10 ญั่วปรี	59
5.11 เดิมปู้จ	63
5.12 เตะตั่วะ	66
5.13 ตระมูงเซจ	70
5.14 ตลมเป	77
5.15 ตโลงตึน	85
5.16 ตังกึบกดาม	91
5.17 บาดปเตลิตูจ	102
5.18 ปรีอง	106
5.19 ปรีอฮขวา	119
5.20 ปันรอส	123
5.21 ปเรียลจูก	127
5.22 พงैयाฮ	134

สารบัญ

	หน้า
5.23 พง์ียยา	138
5.24 มจู ชนัร	143
5.25 รกา	148
5.26 รเจ็กพเล้ง	152
5.27 ลจ้ญอจโกน	156
5.28 เว็อ์ร คเน้ง	160
5.29 เว็อ์ร กฮอม	174
5.30 อจ้จเมา	178
6. สรูลการแบ่งกลุ่มพีชตามประโยชนั้ใช้สอย	182
7. เอกสารอ้างอิง	184
ดัชนีคำ	185

เรียนภาษาเขมรถิ่นไทยแบบบูรณาการ

1. เกริ่นนำ และที่มาของหนังสือ

กลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทยในประเทศไทยมีจำนวนประชากรประมาณ 1.4 ล้านคน (สุวิไล เปรมศรีรัตน์และคณะ, 2547) อาศัยอยู่มากในจังหวัดสุรินทร์ ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ จันทบุรี ตราด ฯลฯ ถึงแม้ว่าจะมีจำนวนประชากรเป็นจำนวนมากก็ตาม แต่ก็เผชิญปัญหาการถดถอยของการใช้ภาษาและวัฒนธรรม เนื่องจากการใช้ภาษาไทยมากขึ้น และใช้ภาษาเขมรถิ่นไทยน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด จากการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของชาวเขมรถิ่นไทย บ้านโพธิ์ทอง ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา

เริ่มจากผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านโพธิ์ทองเมื่อ พ.ศ. 2550 ซึ่งมีเชื้อสายเขมรถิ่นไทย มีวิสัยทัศน์ที่ยาวไกล เห็นความสำคัญของภาษาท้องถิ่น ซึ่งคนส่วนใหญ่ในพื้นที่เป็นชาวเขมรถิ่นไทย ท่านผู้อำนวยการได้รวบรวมคุณครูในโรงเรียนบ้านโพธิ์ทองเป็นที่วิจัย ทำโครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ภาษาเขมรถิ่นไทย เพื่อการอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่นและเสริมสร้างการเรียนรู้ภาษาไทย โรงเรียนบ้านโพธิ์ทอง ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์” (ประชุมพร สังข์น้อยและคณะ, 2553) เพื่อนำภาษาท้องถิ่นไปสอนในโรงเรียน ในช่วงเวลานั้นเยาวชนเขมรถิ่นไทยยังพูดภาษาเขมรถิ่นได้อย่างคล่องแคล่ว

จากกระแสการจัดการเรียนการสอนแบบทวิภาษาในโรงเรียนโดยใช้ภาษาแม่เป็นฐาน การเรียนรู้สู่ภาษาราชการ ได้แพร่หลายมากขึ้น ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ กลุ่มมลายูปาตานีในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ โดยศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษา – วัฒนธรรมในภาวะวิกฤต ร่วมกับที่ปรึกษาชาวต่างชาติ และหน่วยงานราชการอีกหลายหน่วยงาน ทำการวิจัยเพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ ทำให้กลุ่มเขมรถิ่นไทย โดยผู้อำนวยการฯ คนเดิม ได้ประเมินความสามารถของเด็กในโรงเรียนบ้านโพธิ์ทอง จึงได้เสนอโครงการวิจัยต่อเนื่องเป็นโครงการที่สองคือ โครงการ “รูปแบบการจัดการศึกษาปฐมวัยแบบทวิภาษาโดยใช้ภาษาเขมรถิ่นไทยร่วมจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านโพธิ์ทอง ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์” (ประชุมพร สังข์น้อยและคณะ, 2556)

แต่อย่างไรก็ดี สถานการณ์ที่ไม่คาดคิดเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ในขณะที่ โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นโครงการที่สอง กำลังดำเนินอยู่ ทีมวิจัยชุมชนได้พบว่า เด็กในชั้นอนุบาลไม่สามารถสื่อสารภาษาเขมรถิ่นไทยได้อย่างคล่องแคล่วเหมือนรุ่นที่ผ่าน ๆ มา ทำให้การใช้ภาษาแม่ในการสอนชั้นอนุบาลไม่ประสบผลเท่าที่ควร คุณครูต้องใช้ภาษาไทยในการสื่อสารร่วมกับภาษาเขมรถิ่นไทย เด็กบางคนไม่ยอมพูดเขมรถิ่นไทย บางคนก็ไม่ค่อยเข้าใจภาษาเขมรถิ่นไทย

สาเหตุเนื่องจากผู้ปกครองของเด็กมีการใช้ภาษาไทยที่บ้านมากขึ้น ทีมวิจัยชุมชนมีความตระหนักถึงสถานการณ์ทางภาษาเขมรถิ่นไทยที่ถดถอยลงอย่างรวดเร็วเกรงว่าเยาวชนรุ่นใหม่จะไม่สามารถใช้ภาษาเขมรถิ่นไทยในการสื่อสารได้ จึงได้ทำโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น อีกโครงการชื่อว่า โครงการ “พัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพื่อการฟื้นฟูภาษาเขมรถิ่นไทยบ้านโพธิ์ทอง ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์” (สุรัญญา ทะวงศ์ดี และคณะ, 2559) โดยหวังว่าจะเริ่มปลูกฝังภาษาเขมรถิ่นไทยตั้งแต่เด็กเริ่มเข้าเรียนในศูนย์เด็กเล็ก ซึ่งมีบุคลากรในศูนย์เด็กเล็กเป็นชาวเขมรถิ่นไทยที่สื่อสารภาษาได้ดี

การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของชาวเขมรถิ่นไทย ยังไม่หยุดเพียงในโรงเรียนหรือศูนย์เด็กเล็กเท่านั้น เพราะความรู้ด้านอื่น ๆ ยังมีอีกมาก อย่างเช่น เรื่องพืชสมุนไพรในป่าชุมชน ซึ่งสมัยก่อนเป็นแหล่งอาศัยและยารักษาโรคของกลุ่มเขมรถิ่นไทยเช่นกัน การอนุรักษ์ฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของชาวเขมรถิ่นไทย จึงขยายผลมาที่หมู่บ้านขนาดปริง ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ โดยมีผู้ใหญ่บ้านหมู่ 8 เป็นหัวหน้าทีมวิจัยในโครงการ “ทิว มโสบ หนา ปรีตาทาส (เที่ยว อาหาร ยา ป่าตาเกว) บ้านขนาดปริง ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์” (ปุด กลีบแดงและคณะ 2563) ซึ่งเป็นความต้องการของชุมชนที่จะบันทึกความรู้เรื่องพืช คุณประโยชน์การใช้สอย เพื่อสืบทอดและส่งต่อความรู้เหล่านี้สู่รุ่นต่อ ๆ ไป ผลผลิตจากโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นโครงการนี้ คือรวบรวมชื่อพืชที่สำรวจในป่าตาเกวในช่วงเวลาทำโครงการฯ แล้วผลิตเป็นหนังสือชื่อ “ทิว มโสบ หนา ปรีตาทาส (เที่ยว อาหาร ยา ป่าตาเกว) บ้านขนาดปริง ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์”

จากโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น และด้านวิชาการมีทีมพี่เลี้ยงและนักภาษาศาสตร์จากศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษา-วัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล ทำงานร่วมกัน ทั้งยังผลักดันให้ระบบเขียนภาษาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ได้รับการรับรองจากราชบัณฑิตยสภาให้เป็นคู่มือระบบเขียนภาษาท้องถิ่นด้วยอักษรไทย ในการเขียนบันทึกความรู้ท้องถิ่น หรือทำเป็นสื่อการเรียนการสอนที่เป็นมาตรฐาน เป็นที่ยอมรับ และภาษาเขมรถิ่นไทยก็เป็นหนึ่งใน 10 กลุ่มชาติพันธุ์ที่ทำเสร็จใน พ.ศ. 2556 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ในการจัดทำคู่มือระบบเขียนภาษาเขมรถิ่นไทยอักษรไทย มีผู้เชี่ยวชาญจากทีมวิจัยชุมชนจังหวัดสุรินทร์ร่วมเป็นกรรมการด้วย เนื่องจากต้องมีการตรวจสอบระบบเสียงและได้รับการยอมรับจากเจ้าของภาษา ดังนั้นหนังสือเล่มนี้ จึงใช้คู่มือระบบเขียน ฉบับราชบัณฑิตยสถานเป็นแนวทางในการเขียนภาษาเขมรถิ่นที่บ้านขนาดปริง

สถานการณ์ทางภาษาในชุมชนบ้านขนาดปริงนั้น มีชาวบ้านที่เป็นคนในพื้นที่มาแต่กำเนิด และชาวบ้านจากที่อื่นเข้ามาอาศัยอยู่ร่วมกัน จึงพบการใช้ภาษาที่หลากหลาย โดยมีการผสมกลมกลืนกันในการพูดคุยสนทนา ได้แก่ ภาษาเขมรถิ่น ภาษาไทยกลาง ภาษาอีสาน และภาษาลาว ด้านการใช้ภาษาของคนในชุมชน พบว่า ผู้สูงอายุจะใช้ภาษาเขมรถิ่นมากกว่าภาษาไทยกลาง ช่วงอายุวัยทำงานจะพูดภาษาเขมรถิ่นและภาษาไทยกลาง และมีการใช้ภาษาไทยกับภาษาเขมรถิ่นปนกัน ในช่วงวัยรุ่นส่วนใหญ่จะใช้ภาษาไทยกลาง สามารถสื่อสารภาษาเขมรถิ่นได้บ้าง ในช่วงวัยเด็กส่วนใหญ่จะพูดภาษาไทยกลาง ไม่ค่อยพูดภาษาเขมรถิ่น แต่ฟังรู้เรื่องบ้าง ซึ่งพ่อแม่จะพูดภาษาไทยกลางกับลูก และพยายามพูดภาษาเขมรถิ่นด้วยบ้าง เพราะยังอยากให้ลูกหลานสามารถสื่อสารภาษาเขมรถิ่นได้ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ภาษาของบรรพบุรุษและเป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพในอนาคต

โครงการ “การบันทึกความรู้ทางด้านภาษาศาสตร์ของกลุ่มเขมรถิ่นไทยในรูปแบบดิจิทัล: โดยการทำงานร่วมกันของนักภาษาศาสตร์ นักภาษาศาสตร์ และคนในชุมชน” มีวัตถุประสงค์หลักคือ ต้องการบันทึกองค์ความรู้ด้านภาษาศาสตร์ การใช้ประโยชน์ และการจัดกลุ่มพันธุ์พืชตามภูมิปัญญาของกลุ่มเขมรถิ่นไทยในจังหวัดสุรินทร์ ในรูปแบบดิจิทัล เพื่อการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถส่งต่อให้ลูกหลานชาวเขมรถิ่นไทยได้มาศึกษาหาความรู้ในรูปแบบดิจิทัล และสามารถนำเนื้อหาไปขยายผลในรูปแบบสื่อการเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ เช่น หนังสือความรู้เกี่ยวกับพืชและการใช้ประโยชน์ พจนานุกรมคำศัพท์ หนังสือเรียนภาษาเขมรถิ่นไทย เป็นต้น

ในส่วนที่เป็นข้อมูลดิจิทัลมีลักษณะเป็นไฟล์วิดีโอ พร้อมคำบรรยายที่ได้จากการถอดเสียงการสนทนาเกี่ยวกับพืชชนิดต่างๆ โดยมีภาษาเขมรถิ่นไทยอักษรไทย ความหมายภาษาไทย และสัทอักษรสากล ซึ่งสามารถเข้าถึงได้ที่ <https://langarchive-th.org/th/collection/northern-khmer> สำหรับเว็บไซต์ <https://langarchive-th.org/> เป็นเว็บไซต์คลังข้อมูลดิจิทัล ที่พัฒนาขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมความรู้ภูมิปัญญาด้านภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย จัดทำโดยสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล แต่ในชุมชนเจ้าของภาษาก็ยังมีข้อจำกัดในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลดิจิทัลทางโครงการจึงได้จัดทำในรูปแบบหนังสืออีกรุ่นหนึ่ง เพื่อความสะดวกของผู้เรียนที่อยู่ในชุมชน ลูกหลานชาวเขมรถิ่นไทยจะได้ใช้อ่านพร้อมกับพ่อแม่ ปู่ย่าตายายในบ้าน หรือผู้ใหญ่ใช้สอนเด็กก็สะดวกดี

ข้อมูลพืชที่นำมาเรียบเรียงในหนังสือ “เรียนภาษาเขมรถิ่นไทยแบบบูรณาการ” เป็นเพียงการนำเสนอพืชส่วนหนึ่งของป่าตาเถรที่เก็บบันทึกด้วยวิดีโอในระหว่างการทำโครงการวิจัยฯ เนื่องจากการบันทึกวิดีโอต้องใช้เวลานาน รวมทั้งการถอดเสียงทางภาษาศาสตร์

จึงไม่สามารถนำเสนอพืชทั้งหมดได้ องค์ความรู้ที่ได้นี้ได้รับความร่วมมือจากทีมวิจัยชุมชนที่เป็นเจ้าของภาษาได้ทำโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นควบคู่กันไป อาจกล่าวได้ว่า โครงการบันทึกความรู้ด้านพฤกษศาสตร์ในป่าตาเกว เป็นความต้องการของคนในชุมชน จึงได้ทำโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ส่วนโครงการ “การบันทึกความรู้ทางด้านพฤกษศาสตร์ของกลุ่มเขมรถิ่นไทยในรูปแบบดิจิทัล: โดยการทำงานร่วมกันของนักภาษาศาสตร์ นักพฤกษศาสตร์ และคนในชุมชน” ต้องการต่อยอดในการบันทึกข้อมูลด้วยเครื่องมือที่มีคุณภาพสูงและเก็บในรูปแบบดิจิทัล เพื่อให้เก็บได้เป็นเวลานาน และเป็นการอนุรักษ์ภาษา-วัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งต่อยอดทางด้านวิชาการอีกด้วย

2. จุดประสงค์และประโยชน์ของหนังสือ

จุดประสงค์หลักคือ เป็นแบบเรียนภาษาเขมรถิ่นไทย ซึ่งเป็นภาษาท้องถิ่นที่ใช้ระบบตัวเขียนอักษรไทยในการเขียน เนื่องจากอักษรเขมรไม่เหมาะกับเขมรถิ่นไทย เพราะมีคนอ่านได้จำนวนน้อยหรืออ่านไม่ได้เลย แต่อักษรไทยนั้นเยาวชนที่เข้าเรียนในระบบโรงเรียนของรัฐบาลไทยสามารถอ่านภาษาไทยได้ ซึ่งเป็นการประยุกต์ใช้อักษรไทยเขียนแทนเสียงภาษาเขมรถิ่น ทำให้ชาวเขมรถิ่นไทยไม่ต้องเรียนวิธีการเขียนใหม่ เพียงแต่ต่อยอดจากวิธีการประสมอักษรในภาษาไทยก็สามารถอ่านได้ และเมื่อรู้ระบบเขียนภาษาเขมรถิ่นไทย อักษรไทย หรือได้รับการแนะนำเพียงเล็กน้อยก็สามารถอ่านภาษาเขมรถิ่นไทยในเล่มนี้ได้ อย่างคล่องแคล่ว

จุดประสงค์รอง เป็นหนังสือเรียนภาษาอังกฤษที่ใช้สื่อสารในชีวิตประจำวัน ซึ่งคำศัพท์ไม่ยาก จึงเหมาะกับเยาวชนระดับประถมศึกษาตอนปลาย หรือมัธยมศึกษาตอนต้นสามารถใช้เป็นแบบฝึกอ่านนอกเวลาเรียนเพิ่มเติมได้ ทั้งยังได้รับความรู้เกี่ยวกับพืชท้องถิ่นอีกประการหนึ่งด้วย

จุดประสงค์เสริม เป็นหนังสือสำหรับบุคคลทั่วไปที่สนใจความรู้เรื่องพืชท้องถิ่นของเขมรถิ่นไทยในจังหวัดสุรินทร์ เพราะมีคำแปลความหมายเป็นภาษาไทย ทั้งยังมีภาพพืชประกอบ รวมทั้งนักภาษาศาสตร์ที่สามารถอ่านสัทอักษรได้ จึงนับว่าเป็นประโยชน์แก่วงการภาษาศาสตร์อีกชั้นหนึ่ง

3. ขอบเขตและข้อจำกัด

ขอบเขตองค์ประกอบของหนังสือเล่มนี้ มีจุดเน้น 3 ส่วนด้วยกัน คือ

(1) ความรู้เรื่องระบบตัวเขียนภาษาเขมรถิ่นไทยอักษรไทย เพื่อให้ผู้ที่ต้องการเรียนรู้เข้าใจสัญลักษณ์และวิธีการเขียนโดยสังเขป ซึ่งผู้ที่มีพื้นฐานความรู้ภาษาไทยจะสามารถอ่านได้ใกล้เคียงกับเจ้าของภาษา และแน่นอนว่าเจ้าของภาษาที่รู้จักคำศัพท์ภาษาเขมรถิ่นไทยย่อมต้องอ่านออกเสียงได้ในภาษาของตนเอง

(2) ชื่อพืชที่เป็นภาษาเขมรถิ่นไทย พร้อมรูปภาพ บางชนิดอาจมีชื่อภาษาไทยด้วย แต่บางชนิดอาจจะไม่ทราบจึงไม่สามารถระบุภาษาไทยได้ ส่วนชื่อทางวิทยาศาสตร์ได้รับความอนุเคราะห์จากนักพฤกษศาสตร์ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม แต่ที่มิวิจัยคิดว่ามีประโยชน์จึงนำมาใส่ไว้ด้วย

(3) บทสนทนาลักษณะของพืชและการใช้ประโยชน์ของพืชแต่ละชนิด ซึ่งประกอบด้วยภาษาเขมรถิ่นไทยอักษรไทย การถอดเสียงโดยใช้สัทอักษรสากล ความหมายภาษาไทย และความหมายภาษาอังกฤษ

ข้อจำกัดของเนื้อหาในเล่มมีหลายประการ ได้แก่ รูปพืช ควรมีให้หลากหลาย ส่วนประกอบ เช่น ส่วนใบ ราก ลำต้น ผล ดอก ฯลฯ แต่เนื่องจากช่วงเวลาที่เกี่ยวข้องในการไปไม่สามารถทำได้ทุกฤดูกาล พืชบางชนิดช่วงเวลาที่เขาป่าอาจจะไม่พบ หรือไม่ใช่ว่าที่มีดอก มีผล ก็ไม่สามารถเก็บภาพได้ครบ ในส่วนของรายละเอียดของพืชและการใช้ประโยชน์ในบทสนทนาควรมีความหลากหลาย และมีความยาวมากกว่านี้ แต่เนื่องจากเจ้าของภาษาไม่มีความชำนาญในการถามคำถามที่หลากหลาย ดังนั้นในช่วงเริ่มต้น จึงมักจะเป็นประโยคเดิม ๆ อาจทำให้ผู้อ่านเกิดความน่าเบื่อ ทว่าหากอ่านให้ครบทุกชนิด ในส่วนของการใช้ประโยชน์ของพืชจะพบว่ามีความแตกต่างกัน จึงทำให้ได้รับคำศัพท์ใหม่ ๆ เพิ่มเติมแม้จะจำนวนไม่มาก แต่ก็ได้เพิ่มจากพืชทุกชนิด

4. ระบบตัวเขียนภาษาเขมรถิ่นไทยอักษรไทย

ระบบตัวเขียนภาษาเขมรถิ่นไทยอักษรไทยอ้างอิงจาก “คู่มือระบบเขียนภาษาเขมรถิ่นไทยอักษรไทย” ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2556 ซึ่งจัดทำโดยคณะกรรมการจัดทำระบบเขียนภาษาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ด้วยอักษรไทย สำหรับฉบับภาษาเขมรถิ่นไทยประกอบด้วยกรรมการจากราชบัณฑิตยสถาน นักวิชาการจากหลายมหาวิทยาลัย และผู้เชี่ยวชาญภาษาเขมรถิ่นไทย ซึ่งระบบเขียนฉบับราชบัณฑิตฯ นี้ได้พัฒนาระบบเขียนที่ใช้สำเนียงถิ่นสุรินทร์เป็นสำเนียงกลางในการสร้างระบบเขียนด้วยอักษรไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2531

แล้วนำมาปรับปรุงให้เป็น “คู่มือระบบเขียนภาษาเขมรถิ่นไทยอักษรไทย” เพื่อเป็นมาตรฐาน และใช้กันในวงกว้างต่อไป

ระบบเขียนภาษาเขมรถิ่นไทยอักษรไทยนี้ โรงเรียนบ้านโพธิ์ทอง อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์ ได้นำไปประยุกต์ใช้ทำสื่อการเรียนการสอนภาษาท้องถิ่น และงานวิจัย เพื่อท้องถิ่นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 จึงมีผู้เชี่ยวชาญจำนวนหนึ่งเป็นครูที่สอนอยู่โรงเรียนบ้านโพธิ์ทอง แต่บางท่านก็เกษียณอายุไปแล้ว ทั้งนี้ที่มวิจัยของโรงเรียนบ้านโพธิ์ทองได้ขยายผล โดยนำระบบเขียนนี้ไปเผยแพร่ในโรงเรียนและหมู่บ้านใกล้เคียง รวมทั้ง บ้านขนาดปริง ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเป็นพื้นที่วิจัยในโครงการ “การบันทึกความรู้ทางด้าน พุทธศาสตร์ของกลุ่มเขมรถิ่นไทยในรูปแบบดิจิทัล: โดยการทำงานร่วมกันของนักภาษาศาสตร์ นักภาษาศาสตร์ และคนในชุมชน” ด้วย ความแตกต่างระดับภาษาถิ่นระหว่างบ้านโพธิ์ทอง กับบ้านขนาดปริงหรือหมู่บ้านใกล้เคียง มีเพียงเล็กน้อย สามารถสื่อสารกันเข้าใจเป็นส่วนมาก แต่จะมีเสียงแปรบางเสียงเท่านั้น ตัวอย่างเช่น รไซ ~¹ รเซี้ย “ไม้ไผ่” มรวัย ~ มโรย ~ มรุษ “หนึ่งร้อย” โบะ ~ เบาะ “ดำ” แว้ย ~ เว้ย “ดี” มพี ~ มเพี้ย “ยี่สิบ” จากการสังเกตพบว่า มีเสียงแปรที่เป็นเสียงสระค่อนข้างมาก แต่ไม่เป็นปัญหาในการใช้ระบบเขียนนี้

สรุประบบเขียนภาษาเขมรถิ่นไทยอักษรไทย ประกอบด้วย

(1) พยัญชนะต้นที่ออกเสียงเหมือนพยัญชนะไทย 21 ตัว ได้แก่ ก ค ง จ ช ฅ ด ต ท น บ ป พ ฟ ม ย ร ล ว อ ฮ และพยัญชนะที่ออกเสียงต่างจากภาษาไทย 1 ตัว คือ ญ

(2) พยัญชนะสะกดที่ออกเสียงเหมือนพยัญชนะไทย 8 ตัว ได้แก่ ก ง ด น บ ม ย ว และพยัญชนะสะกดที่ออกเสียงต่างจากภาษาไทย 5 ตัว ได้แก่ จ ญ ร ล ฮ

(3) พยัญชนะต้นควบ ประกอบด้วยตัวอักษร 2 ตัว ตัวที่อยู่ตำแหน่งที่ 1 ได้แก่ ก ค จ ช ฅ ต ท บ ป พ ส่วนตัวที่อยู่ตำแหน่งที่ 2 ได้แก่ ร ล ว ซึ่งโดยปกติจะออกเสียงควบกัน โดยไม่มีระยะห่าง แต่บางครั้งอาจออกเสียงมีระยะห่างได้ เช่น ตรำ “แซ่” อาจออกเสียงเป็น [ตรำ หรือ ต-รำ]

(4) สระที่ออกเสียงเหมือนสระไทย ได้แก่ –ะ –า –ิ –ี –ึ –ื –ุ –ู –ะ –เ –แ –ะ –เ –เอะ –เอ –โ –ะ –เ –าะ –อ –เียะ –เีย –เือะ –เือ –ะ –ัว –ำ –เ –เ

(5) สระที่ออกเสียงไม่เหมือนสระไทย แต่ใกล้เคียงกับสระไทย จึงใช้สระที่เสียงใกล้เคียง แล้วเติมเครื่องหมายจุด (-) เพิ่มเติมใต้สระที่มี อ ประกอบ หรือได้ตัวอักษรที่สระไม่มี อ ประกอบ เช่น ปรอ “ใช้” เติม “ตัน” ซเลอะ “ใบ” ลือ “ข้างบน”

¹ ~ เป็นสัญลักษณ์ที่หมายถึง การแปรเสียง

ตารางสรุประบบตัวเขียนภาษาเขมรถิ่นไทยอักษรไทย และสัทอักษรสากล

ในเชิงภาษาศาสตร์ การอธิบายเรื่องเสียงพยัญชนะ จะต้องประกอบด้วย ลักษณะการออกเสียง ตำแหน่งการเกิดเสียง และการสั่น (โฆชะ) ของเส้นเสียง โดยบางเสียงจะแยกด้วยการพ่นลมหรือไม่พ่นลมด้วย ดังนั้น ในตารางข้างล่างนี้จะใช้อักษรไทยควบคู่กับสัทอักษรสากล ในการแสดงเสียงต่าง ๆ ดังนี้

ลักษณะการออกเสียง		ตำแหน่งเกิดเสียง				
		ริมฝีปาก	ปุ่มเหงือก	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	เส้นเสียง
เสียงหยุด	อโฆชะ ไม่พ่นลม	ป / p	ต / t	จ / c	ก / k	อ / ʔ
	อโฆชะ พ่นลม	พ / p ^h	ท / t ^h	ช / c ^h	ค / k ^h	
	โฆชะ	บ / b	ด / d			
เสียงเสียดแทรก	ฟ / f	ซ / s			ฮ / h	
เสียงข้างลิ้น		ล / l				
เสียงนาสิก	ม / m	น / n	ญ / ɲ	ง / ŋ		
เสียงลิ้นร่ว		ร / r				
เสียงอรรธสระ	ว / w		ย / j			

ตารางสระ

ระดับลิ้น	ตำแหน่งลิ้น					
	หน้า		กลาง		หลัง	
สูง	ิ / i	ี / ii	ึ / i	ื / ii	ู / u	ุ / uu
กึ่งสูง	ิ. / I	ี. / II	ึ. / ɤ	ื. / ɤɤ	ู. / U	ุ. / UU
กลาง	เ-ะ / e	เ- / ee	เ-อะ / ə	เ-อ / əə	โ-ะ / o	โ- / oo
กึ่งต่ำ	แ-ะ / ɛ	แ- / ɛɛ	เ-อะ / ʌ	เ-อ / ʌʌ	เ-าะ / ɔ	-อ / ɔɔ
ต่ำ			-ะ / a	-า / aa	เ-าะ / ɒ	-อ / ɒɒ
สระประสม	เ-ียะ / iə	เ-ีย / iia	เ-ือะ / iə	เ-ือ / iia	-ะ / uə	-ัว / uua

หลักในการเขียนภาษาเขมรถิ่นไทยอักษรไทย

คำในภาษาเขมรถิ่นไทยส่วนใหญ่เป็นคำพยางค์เดียวและคำสองพยางค์ และคำหลายพยางค์แต่ก็มีจำนวนน้อย

คำพยางค์เดียว เขียนตามอักขระวิธีเขียนภาษาไทย เช่น ตึก “น้ำ” หรือ “ราก”

คำที่มีเสียงควบก็เขียนตามอักขระวิธีไทย ยกเว้นบางสระที่มี เ- และ โ- เ- เป็นส่วนประกอบ ให้วางพยัญชนะต้นที่ 1 อยู่หน้ารูปสระ เ- และ โ- เนื่องจากภาษาเขมรถิ่นไทยมีตัวสะกดที่ออกเสียงต่างจากภาษาไทย ซึ่งอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้ จึงกำหนดให้เขียนต่างจากอักขระวิธีไทย เช่น กร “แคร่” ถ้าเขียนเป็น กร จะสับสนกับคำที่มีเสียงสะกด -ร ในภาษาเขมรถิ่นไทย

คำที่มีสระเสียงสั้นประกอบ ให้เพิ่มไม้ไต่คู้ และเขียนเรียงต่อจากสระบน (ถ้ามี) เช่น เมื๊ด “ปาก” ซเรีว “ข้าวเปลือก” เพื่อความสะดวกในการพิมพ์คอมพิวเตอร์

คำสองพยางค์ ที่มีพยัญชนะต้นสองตัวเรียงกัน จะไม่ใส่สระ -ะ หลังพยัญชนะตัวแรก เช่น ซดำ “ขวา” หนา “ยา” คย็อล “ลม”

คำที่มีพยัญชนะต้น สามตัวเรียงกัน โดยพยัญชนะสองตัวแรกออกเสียงควบกัน
จะใส่สระ –ะ หลังพยัญชนะตัวที่สอง เช่น ตระเซาะ “แตงกวา”

คำที่มีพยัญชนะต้น สามตัวเรียงกัน แต่ออกเสียงควบตัวที่สองกับสาม จะใส่สระ –ะ
หลังพยัญชนะตัวแรก เช่น ชะกร็อม “ไม้แดง”

คำหลายพยางค์ให้เขียนติดกัน เช่น กันตุมรุษ “แมลงปอ”

คำประสมและคำซ้อน ให้เขียนติดกัน เช่น บองบโอน “พี่น้อง” ชนังบาย “หม้อข้าว”
การเขียนประโยคและข้อความภาษาเขมรถิ่นไทย ให้เขียนเว้นวรรคเป็นคำ ๆ เพื่อให้อ่านง่าย เช่น
ภาษาเขมรถิ่นไทย : หนึ่ง เดิม นิส ก็ เฮา เดิม ซเดี้ย นิส?

ภาษาไทย : หนึ่ง ต้นนี้เขาเรียกว่าต้นอะไร?

หมายเหตุ รายละเอียดปลีกย่อยอื่น ๆ หากผู้ใดสนใจ สามารถอ่านและทำความเข้าใจ
เพิ่มเติมได้จาก “คู่มือระบบเขียนภาษาเขมรถิ่นไทยอักษรไทย” ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2556

5. พืชในป่าตาเกาว์และบทสนทนาเกี่ยวกับประโยชน์การนำไปใช้

ในส่วนนี้จะเป็นความรู้เรื่องพืชและการใช้ประโยชน์จากพืชในป่าตาเกาว์ ซึ่งประกอบด้วย
ชื่อพืชเป็นภาษาเขมรถิ่นไทย หากมีภาษาไทยจะใส่ชื่อภาษาไทยไว้ ชื่อวิทยาศาสตร์ บทสนทนา
เกี่ยวกับพืชแต่ละชนิดด้วยภาษาเขมรถิ่นไทย ถ่ายถอดเสียงด้วยสัทอักษรสากล ความหมาย
ภาษาไทย และความหมายภาษาอังกฤษ ส่วนรูปนั้นบางรูปจะมีแถบสี และมาตรวัด
ประกอบอยู่ในภาพ เพื่อใช้เทียบสีและขนาด เพราะการถ่ายภาพใกล้ ใกล้ ขยาย จะมีผล
ให้ภาพนั้นต่างจากความจริง

ตัวอย่าง

ภาษาเขมรถิ่นไทย

ตา นิส ก็ เฮา ทา เดิม ซเดี้ย นิส

สัทอักษรสากล

taa nih kii haw t^haa d^lam sadəj nih

ภาษาไทย

ตา นี่เขาเรียกว่าต้นอะไร?

ภาษาอังกฤษ

Granpa, how do they call this one?

5.1) กจอกเน็ก /kacpok nɛk/

ชื่อไทย

กระเจียว

ชื่อวงศ์

Zingiberaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Curcuma sp.

ประโยชน์

ใช้ดอกจมน้ำพริก

(ดอกออกประมาณเดือนเมษายน พฤษภาคม)

ส่วนหัวใช้ตำปัดแผลเรื้อรัง

กจอกเน็ก /kacɔɔk nɔɔk/

1

ตา นิฮ ก็ เฮา ทา เดิม อย

taa nih kɪ haw tʰaa dɔɔm ʔoj

ตา นี่เขาเรียกว่าต้นอะไร

Grandpa, how do they call this plant?

2

นิฮ เฮา เดิม กจอกเน็ก

nih haw dɔɔm kacɔɔknɔɔk

นี่เรียกว่า ต้นกจอกเน็ก

This plant is called 'kacɔɔknɔɔk.'

3

เดิม กจอกเน็ก นิฮ จัฮ โบราน โม่ ก็ ทา
ออย เตวี รัว มลัวะ จรัวะ.

dɔɔm kacɔɔknɔɔk nih cah
booraan moo kɪ tʰaa ʔɔɔj tɔw
ruuə mluəʔ cruəʔ

ต้นกจอกเน็กนี้คนสมัยก่อนเขาให้ไปหา
ผักจิ้ม

For this 'kacɔɔknɔɔk', people in
the past usually looked for it to
make a vegetable side dish.

4

เกอะ เลย เตวี รัว มั่น แจฮ เคญ

kɔʔ ləɔj tɔw ruuə wiə man cɛh
kʰəɔɲ

ก็เลยไปหา แต่ไม่ค่อยเจอ

Then, they looked for it but it is
quite rare.

5

ก็ ปรับ ทา ยี่ มีอ ตา เดิม ก็ ยัว เนื่อ

ชเลอะ เวญ เวญ

kɪ prap tʰaa jii mɔɔ taa dɔɔm
kɪ juuə neh slɔʔ ween ween

เขาบอกว่า ดูต้นที่ใบของมันยาว ๆ

They said we should look for
the one with long leaves.

6

เตวี ต้อล เคญ ตา เดิม เวีย ออย เตวี ยัว

โม่ จรัวะ ยาง นา บาน

təw dɔl kʰəɔɲ taa dɔɔm wiə
ʔɔɔj təw juuə moo cruəʔ jaɲ
naa baan

พอไปถึงก็เห็นแต่ต้นของมันแล้วจะให้เอามา
(เป็นผัก) จิ้มได้อย่างไร

When we got there, there is only
stem left. How are we supposed
to collect its leaves?

7

ปกา เวีย เบอ เวีย เมียน ปกา เวีย ดอฮ

ยัว ปกา

pakaa wiə bɔɔ wiə miən pakaa
wiə dɔɔh juuə pakaa

ถ้ามันมีดอกก็เด็ดเอาดอก

If there are flowers, collect them
instead.

8

เออ เบอทา ปกา เวีย เมียน เฮย เตวี๋ ดอก
ยัว เดิม นิฮ เตวี๋ จรั๊วะ ยางจนา

ໃອ ບາດ^haa pakaa wiie miien
həøj təw dooh juuə dɯm nih
təw cruə? jaəŋcanaa

แล้วจะเด็ดเอาต้นมันไปทำอะไร

Then, what do you do with
the plant's stem?

9

เวีย จรั๊วะ ปกา

wiie cruə? pakaa

กินดอกของมัน

Well, we eat its flower.

10

บาต จรั๊วะ ปกา

baat cruə? pakaa

ครับ กินดอก

Yes, we eat its flower.

11

ออย จรั๊วะ ปกา เวีย เตอ

ໃວງ cruə? pakaa wiie təə

ให้กินดอกของมัน

Just eat its flowers.

12

ปืเดิม เวีย ปกา เมียน นัฮ

pɯdɯm wiie pakaa miien nah

เมื่อก่อนมันมีดอกใช้ไหม?

In the past, it also bloomed,
didn't it?

13

บาต

baat

ครับ

Yes, it did.

14

เกิด ยาง จนา นีฮ ปกา

kɯt jaəŋcanaa nəh pakaa

ดอกของมันเป็นอย่างไ?

How is its flower like?

15

ด้ฮล เวีย เ็ฮ็บ เดิม

dɯl wiie ɲəp dɯm

ตอนต้นของมันตาย

(ถึงจะออกดอก)

Oh, when the plant grows old and
dies.

16

อ้อ เ็ฮ็บ เดิม นิฮ เตวี๋

ໃວ ɲəp dɯm nih təw

อ้อ ตอนต้นของมันตาย

Well, when its stem is about to die.

17

เยียะ เวีย เจ้อบ เตวี ต้อล เวีย ซแนฮ

jiə? wiə ɲəp təw dɔl wiə
sanəh

พอดันของมันตายที่นี้มันก็ออกดอก

When its stem is about to die,
it blooms.

18

เบอ ปรง นิฮ กี่ ออจ

bə prəŋ nih ki ʔəɔɔ

ถ้าหน้าแล้งเขาเผา

In the dry season, people just
burn it.

19

ออจ ซเลอะ ซแนฮ เวีย เกอะ

ʔəɔɔ slə? sanə? wiə kə?

เผาใบเสร็จแล้วมันก็...

Burn the leaves, then...

20

ทเลียะ พลีญ โม ซแนฮ เวีย ดอฮ ปกา โม

tʰaliə? plɨŋ moo sanəh wiə
dɔh pakaa moo

พอฝนตก ดอกของมันก็จะงอกออกมา

When it rains, it blooms.

21

ดอฮ ปกา โม โอ จเริน น้อ

dɔh pakaa moo ʔoo cɾaŋ nah

มันออกดอกเยอะมาก

It blooms a lot.

22

เกอะ เบอ ยี่ง กัด ปกา เวีย เฮย เกอะ เวีย

ดอฮ เดิม โม แจฮ ตา?

kə? bə jɨŋ kat pakaa wiə
həj kə? wiə dɔh dɾam moo
ceh taa

ถ้าเราตัดดอกของมัน แล้วต้นของมันจะ
งอกใช้ใหม่ตา?

If we cut its flower, will it bloom
again, Grandpa?

23

กัด ปกา โม น้อฮ เวีย ดอฮ เดิม ดอฮ

โม ทเมี้ย

kat pakaa moo nəh wiə dɔh
dɾam dɔh moo tʰamej

ตัดดอกของมัน เติบโตขึ้นงอกขึ้นใหม่

If we cut its flower, the plant
grows again soon.

24

อ้อ เกอะ กัด เดิม แจฮ มน้อ?

ʔə kə? kat dɾam ceh manəh

อ้อ ก็ตัดต้นของมันอย่างนี้เลยใช้ไหม?

Well, we just cut its stem like
this, don't we?

25

बाट कट् देमि जैस बाट निश केउ

baat kat dΛΛm cεh baat nih kΛ?

ครับ ก็ตัดต้นของมันอย่างนี้แหละ

Yes, just like that.

26

เดมิ เดมิ ซเลอะ เวีย เมียน อา เตวี กรอม

เตวี ลือ ยาง แจ็ส แอญ บอ?

dΛΛm dΛΛm slΛ? wiε miεn

ʔaa təw kɾoəm təw lɤɤ jaŋ

cεh ʔεɛŋ bɔɔ

มันมีใบขึ้น ๆ ลง ๆ อย่างนี้ใช่ไหม?

Do its leaves grow up-and-down
along its twigs like that?

27

อา ตอน เวีย นิช เวีย ปัส คย็อล เวีย เกอะ

บะ ยาง จแน็ฮ เฮย

ʔaa tɔɔn wiε nih wiε pah

kʰajɔl wiε kΛ? baʔ jaŋ canεh

həɔj

ตอนที่มันโดนลม มันก็หักอย่างนี้แหละ

As the wind blows, its leaves
will go down like this.

28

ปัส คย็อล ปัส คย็อล

pah kʰajɔl pah kʰajɔl

มันโดนลม

Well, because of the wind.

29

อ้อ บาท

ʔɔɔ baat

ครับ

Well...

30

ญุม ทา นิก ตา เดมิ รมีจ

ɲom tʰaa nɪk taa dΛΛm ramɪc

ฉันนึกว่าต้นขมิ้น

I thought it was turmeric.

31

ญุม ซเกี้อล อย เดมิ กจอกเนิก นิก ตา เดมิ

รมีจ เตอ

ɲom sakiəɭ ʔɔj dΛΛm

kacɔɔknΛΛk

nɪk taa dΛΛm ramɪc təɔ

ฉันไม่คิดว่าเป็นต้นกกจอกเนิก ฉันก็นึกว่า
ต้นขมิ้น

I didn't think it is kacɔɔknΛΛk.

I thought it was turmeric.

32

ซเลอะ เวีย เวีย คลาย คลาย ซเลอะ รมีจ

คลัฮ เฮย

slΛ? wiε wiε klaaj klaaj slΛ?

ramɪc kʰlah həɔj

ใบของมันก็คล้าย ๆ ใบต้นขมิ้นนั่นแหละ

Its leaf is quite like turmeric's.

33

จา

caa

คะ

Well.

34

จา ญม มั่น กีย เคิญ เดิม กจอกเนิก

caa ɲom man kɯɯj kʰəŋ

dɯɯm kacɔkɲaɯk

ฉันไม่เคยเห็นต้นกจอกเนิก

I have never seen kacɔkɲaɯk
before.

35

ชระะชแร ยึง กี

sɔʔsɾeɛ jɯɯj ki...

หมู่บ้านของเรา...

In our village.

36

จา ญม มั่น กีย เคิญ เดิม กจอกเนิก

caa ɲom man kɯɯj kʰəŋ

dɯɯm kacɔkɲaɯk

ฉันไม่เคยเห็นต้นกจอกเนิก

I have never seen kacɔkɲaɯk
before.

37

กี ยัว จิจ ชันลอ

ki juuə ciic sanloɔ

เขาขุดเอา (ขมิ้น) ไปแกง

People dig it up to cook.

38

เตวี ชงอร ตแร็ย อย นา โพง รมีจ

təw saŋoɔr trej ʔoj naa pʰooŋ

ramiɯc

(ขมิ้น) เอาต้มปลาอะไรพวกนี้

Those turmeric, it can be used
to cook a fish curry too.

39

ซ้อจ ซเลอะ รมีจ

sɔc sləʔ ramiɯc

(กจอกเนิก) เหมือนใบต้นขมิ้น

Its leaf just looks like turmeric's.

40

ซ้อจ น้อฮ

sɔc nɔh

เหมือนนะ

Quite similar.

อ้อ ซ้อจ รมีจ

ʔəw sɔc ramiɯc

เหมือนต้นขมิ้น

It looks like turmeric.

41

ເຢີຍະ ອາ ນິສ ເກອະ ເດີມ ກຈອກເນີກ

jiəʔ ʔaa nih kʌʔ dʌʌm

kacəpknʌk

ໄຂ່ ດັນກຈອກເນີກນີ້

Yes, this is kacəpknʌk...

42

ລອອ ໂອຍ ລອອ ແມນເຕນ ເສຍ

laʔɔɔ ʔooj laʔɔɔ meenteen həəj

(ກຈອກເນີກ) ນີ້ສວຍຈິງໆ

It is really a beautiful plant.

43

ຮົ່ວ ມື້ ເຕີ້ ປແລະ

kʰiiw mɯɯ təw plɛʔ

ເຢີຍວຈນດູແປລກຕາ

It's so green that it looks strange.

44

ຈາ

caa

ຄະ

Yes.

45

ຝູມ ກຶຍ ຈຣັວະ ຕາ ປກາ ເວີຍ ແຕ ຝູມ ມັນ ກຶຍ
ຮເກືອ້ລ ເດີມ ເວີຍ

ɲom kɯɯj cruəʔ taa pakaa wiio

tɛɛ ɲom man kɯɯj sakiəl dʌʌm

wiio

ຝັນເຄຍກິນແຕ່ດອກຂອງມັນ ແຕ່ໄມ້ຮູ້ຈັກຕົ້ນ
ຂອງມັນ

I used to eat only its flower, but
I've never known about its stem
before.

46

ກ້ອລ ກມອຈ ແຍ້ຍ ກັດ ດອສ ເດີມ ນິສ ຍັວ ເຕີ້
ບອກ

kɔl kʰamɔɔc jej kat doɔh dʌʌm

nih juuə təw bɔk

ສ່ມື້ກ່ອນຍາຍຈະຕັດເອົາຕົ້ນກຈອກເນີກນີ້ໄປປອກ

In the past, people would collect
this plant to peel.

47

ບອກ ຍາງ ຣັນເຕຣ ຈື້ອສ ເສຍ ບອກ ຣັນເຕຣ
ເກອະ ສງອຣ ຈຣັວະ

bɔk jaɲ randeen cɔh həəj

bɔk randeen kʌʔ saŋɔɔr cruəʔ

ກໍປອກເໝືອນປອກຟານັ້ນແລະ ແລ້ວກໍເອົາໄປ

ຕົ້ມເປັນຝັກຈີ້ມ

Like peeling blue ginger, then boil
it as vegetable side dish for dipping
with chilli paste.

48

ສງອຣ ຈຣັວະ ບານ ແຕ້ຈ ຄເນີຍ

saŋɔɔr cruəʔ baan dɛc kʰaniio

ຕົ້ມເປັນຝັກຈີ້ມໄດ້ເໝືອນກັນ

It can be a kind of vegetable side
dish.

49

บาน ต้อง เดิม ต้อง ปกา

baan tɔŋ dɛm tɔŋ pakaa

ได้ทั้งต้นทั้งดอก

Well, both stem and flower are edible.

50

เดิม เวีย จัญ ปันนา

dɛm wiə caŋaŋ pannaa

ต้นของมันอร่อยมากไหม?

How good is its stem?

51

ยี่ เวีย ยาง เกอะ เดิม ตรูย รันเตญ จ้อฮเฮย

jii wiə jaŋ ka? dɛm truɔj randeen cɔh həɔj

มันก็เหมือนต้นข่าอ่อนนั่นแหละ

Well, its taste like young blue ginger.

52

จรั๊วะ เตวี นา ยาง เกอะ รันเตญ

cruə? tɔw naa jaŋ ka? randeen

รสชาติมันเหมือนข่าอ่อน

its taste like young blue ginger.

53

เวีย เกิด ทเมี้ย ทเมี้ย ดอฮ ยัว โพง อา
กแจ๊ย กแจ๊ย บอก บอก เกอะ จรั๊วะ จรั๊วะ

wiə kaat tʰamej tʰamej dooh

juuə pʰooŋ ʔaa kacej kacej

book book ka? cruə? cruə?

เอาพวกอ่อน ๆ ที่มันงอกใหม่ ๆ มาปอก
จิ้มน้ำพริก

Collect those young leaves that just sprout. You can peel and dip it with chilli paste.

54

จรั๊วะ เดิม กแจ๊ย

cruə? dɛm kacej

กินต้นอ่อน

Eat its young stems.

55

รื้อ ชงอร ตาบาน ชงอร ออย พย

rii saŋɔr taabaan saŋɔr ʔɔɔj pʰɔj

หรือต้มก็ได้ ต้มให้เปื่อย

Or boil it soft.

56

बात เกอะ ยัว เตวี จรั๊วะ

baat ka? juuə tɔw cruə?

ครับ ก็เอาไปจิ้มน้ำพริก

Yes, you can dip it with chilli paste.

57

ทา จัญญ

tʰaa caŋaŋ

เขาว่าอร่อย

They said it's really good.

58

จื้อฮ จื้อฮ เบอ เบอ ยั้ง ยัว เตวี๋ คำ ยัว ตรา
เวีย เตวี๋ คำ?

cōh cōh bāā bāā jāāŋ juuə təw
dam juuə traā wiə təw dam

ถ้าเราจะปลูก เราต้องเอาส่วนไหนไปปลูก?

If we want to grow it, which part
of it should we take to plant?

59

ยัว เมิม เวีย นิฮ ยัว กัวล เวีย นิฮ

juuə mām wiə nih juuə kuəl
wiə nih

เอาหัว เอาหน่อของมันไปปลูก

Its roots and shoots can be planted.

60

ยัว กัวล เวีย เตวี๋ คำ

juuə kuəl wiə təw dam

เอาหน่อของมันไปปลูก

Its shoots can be planted.

61

จีจ โม บาน เกอะ ยัว เตวี๋ คำ

ciic moo baan ka? juuə təw dam

ซุดตันมาได้ ก็เอาไปปลูก

The young stem can be replanted.

62

คำ ดี้อล จังวะ เวีย จับ รื้อฮ บาน ซแน๊ฮ เวีย
เกอะ แจ๊ญ ตรูย โม ทแม๊ย

dam dōl caŋwa? wiə cap rih
baan sanēh wiə ka? cən truuj
moo tʰamɛj

ตอนที่มันแทงรากได้ มันก็ออกยอดใหม่

Once its roots grow, new top leaves
would grow.

63

ยัว ตา เมิม เวีย ยาง แจ๊ฮ นุฮ บะ เจื้อ๊บ
ต๊อง เดิม เต?

juuə taa mām wiə jaŋ ceh
nuh ba? cəp tɔŋ dām tee

เอาแต่หน่อของมันอย่างนี้ ไม่เอาทั้งต้นหรือ?

Take only its shoot, don't we have
to take the whole plant?

64

เบอ เวีย เมียน เดิม เจื้อ๊บ เดิม เกอะ ยัว เดิม

bāā wiə miən dām cəp
dām ka? juuə dām

ถ้ามันมีต้น ก็เอาต้น

If you have the whole plant,
then take it.

65

เบอ เมียน เมิม เวีย ยาง แจ็ฮ เกอะ ยัว
เมิม เวีย โม

bəʌ miən məm wiə jaŋ cəh
kəʔ juuə məm wiə moo

แต่ถ้ามีหน่ออย่างนี้ก็เอาหน่อของมันมา
But if there is only a shoot like
this, then just take it as it is.

66

จา เบอทา ยัว โม ดำ ยัว โม จิจ ต้อง แจ็ฮ
เลย นื้อฮ ตา?

caa bəʔtʰaa juuə moo dam juuə
moo ciic tɔŋ cəh ləj nɔh taa

ถ้าหากว่าจะเอามาปลูกก็ขุดเอามาทั้งอย่างนี้
ใช่ไหม?

If we want to replant it, can we
just dig it all up?

67

บาด บาด จิจ ต้อง แจ็ฮ เลย

baat baat ciic tɔŋ cəh ləj

ครับ ขุดเอาทั้งหมดเลยครับ

Yes, dig it all up like that.

68

จิจ ต้อง เดิม โม ดำ เลย เนาะ

ciic tɔŋ dəm moo dam ləj nɔʔ

ขุด (เอา) ทั้งต้นมาปลูกเลยนะ

Dig it all up to replant.

69

เบอ เดิม เวีย มั่นเซีวี่ นิฮ เฮย

bəʌ dəm wiə mənseiw nɪh həj

ถ้าต้นมันไม่ค่อยมี

If you can't find the stem.

70

เบอ เคิญ เมิม เวีย ทม เวีย จเร็น ยัว ต้อง
เมิม เวีย โม เลย

bəʌ kʰəŋ məm wiə tʰom
wiə crəŋ juuə tɔŋ məm wiə
moo ləj

ก็เห็นหัวมันเยอะ ก็เอาหัวที่ใหญ่มาเลย

But there is only its roots. Dig up
the big one.

71

จา

caa

จะ

alright

72

บาด จิจ ววง ววง กลม ซแน็ฮ เกอะ

baat ciic wawoŋ wawoŋ klom
sanəh kəʔ

ครับ ขุดเป็นวงกลม (สำหรับเตรียมปลูก)

Well, dig around the plant.

73

จัญญ เฮย ปกา เวีย?

caŋaŋ həj pakaa wiə

ดอกของมันอร่อยไหม?

Is its flower good to eat?

74

จัญญ เฮย จังวะ จปับ มนอง มนอง

caŋaŋ həj caŋwa?

capip manwaŋ manwaŋ

อร่อย นาน ๆ ได้กินสักครั้ง พอได้กินก็กิน

เยอะเลย

It is good. We don't often eat it.

But once we do, we just take it

quite a lot.

75

กี เทอ อย มโอบ?

ki tʰəʊ ʔoj mahoop

(มัน)ทำอาหารอะไรได้?

What kind of food can we cook

with it?

76

จรั๊วะ พัด ชงอร บาน นัฮ?

cruə? pʰat saŋoɔr baan nah

(มัน) เป็นผักจิ้ม ผัด หรือต้มได้ไหม?

Can we dip it (with chilli paste),

fry it, or boil it?

77

ชงอร บาน ตแร๊ย บาน อย โม เกอะ โบะ

saŋoɔr baan trej baan ʔoj moo

ka? bo?

ต้มได้ หรือมีปลาทำอะไรก็ตาม...

We can boil it or if you have a

fish, just pound it...

78

เลี้ยย ประเฮาะ เลี้ยย อย เตวี นะ

liəj prahə? liəj ʔoj təw na?

ผสมปลาร้าหรือผสมอย่างอื่น

Mix it with fermented fish.

79

จुकเน็จ จู อย

cuu kʰanəŋ cuu ʔoj

ใบต้นคเน็จ (ที่มีรสเปรี้ยว) หรือเถาอะไร

Mix it with kʰanəŋ vine...

80

เบอ นิฮ เกอะ มัน จูอำปี้ล

bəʌ nih ka? man cuuʔampil

ถ้าไม่มี (ต้นคเน็จ) ก็ใช้ใบมะขาม

If you have none (kʰanəŋ vine),

just mix it with tamarind leaves.

81

เบอ มัน เมียน มัน จูอำปี้ล เกอะ ยัว มัน

จุกโรจ

bəʌ man miən man cuuʔampil

ka? juuə man cuukrooc

ถ้าไม่มีใบมะขามก็เอามะนาวแทน

If there is no tamarind leaves, only
lime will do.

82

จ๊อฮ ปกา เวีย เกอะ ปกา ตี๋อ ล แคะ นา โต?

cəh pakaa wiə kʰ? pakaa dɔl
kʰɛɛ naa too?

แล้วดอกของมันออกเดือนไหนหรือ?

Which months do its flowers
normally bloom?

83

อารา นื่อง เตวี จ่า บาน

ʔaaraa nɔŋ təw cam baan

ใครจะไปจำได้

Who can remember?

84

แคะ จังวะ

kʰɛɛ caŋwa?

เดือน ตอนที่...

A month of...

85

แคะ ปกุล เมนนฮ?

kʰɛɛ pakul meennah?

เดือนมีนาคมใช่ไหม?

Isn't it in March?

86

แคะ ปกุล แจด

kʰɛɛ pakul cɛɛt

เดือนมีนาคม-เมษายน

Well, it's from March to April.

87

อ้อ จังวะ ทเลียะ พลีญ

ʔəw caŋwa? tʰliə? plɨŋ

อ้อ ตอนฝนตก

Well, it's the rainy season.

88

ทเลียะ พลีญ มนอง

tʰaliə? plɨŋ manɔŋ

พอน้ำฝน

When it's the rainy season...

89

ทเลียะ พลีญ มนอง บาน เวีย ดอฮ

tʰaliə? plɨŋ manɔŋ baan wiə
doh

ฝนตกมันกิ่งอก

When it rains, the plant grows.

90

ซัจนิฮ แคะ ปรง เตวี รั้ว เดิม มัน เคีย เต

เวีย เจริบ มีอด

sacnih kʰɛɛ praŋ təw ruə dlam
man kʰəŋ tee wiə ɲiəp mət

เราไปหาต้นนี้ตอนหน้าแล้งก็ไม่เห็นหรือ

มันตายหมด

We can't find it in the dry season,
it's all dead.

91

เงื๋็บ มื่อด

ŋiəp mɔt

มันตายหมด

All of them.

92

จา

caa

ค่ะ

Yes.

93

เมียน เวีย เนวี๋ อา นื่อง ซเลอะ กซาม ตาม ดบ
ตาม ปรี

miiən wiio nəw ʔaa nəŋ
sləʔ sləʔ kasaam taam dop
taam prii

มีมันอยู่กับใบไม้ที่มันร่วงทับถมกันในป่า
It stays under all falling leaves
in the forest.

94

โม ด้อล ทเลียะ พลีญ มนอง โม เกอะ
moo dɔl tʰaliəʔ plɨŋ manɔŋ
moo kləʔ

พอถึงฤดูฝนตกครั้งแรกก็

When the first rain comes...

95

อานา เวีย เซิม มัน บาน ทเลียะ พลีญ เวีย
เกอะ ดอฮ

ʔaanaa wiio sɛɪm man baan
tʰaliəʔ plɨŋ wiio kləʔ dɔɔh

ตรงไหนที่ขึ้น ถึง (ต้นกกออกเนิก) ไม้โดนฝน
มันก็งอก

In any damp ground the plant
will grow, though no rain can
fall through.

96

เบอเซินตา เวีย ทเลียะ พลีญ นุฮ ดอฮ ลีน
bɛəʔsəntaa wiio tʰaliəʔ plɨŋ nuh
dɔɔh lɛɪn

ถ้ายังมีฝนตก มันก็งอกเร็ว

If it gets rain, it grows fast.

97

เวีย ดอฮ ฮูจ นา เอี๊ว?

wiio dɔɔh huuc naa ʔaw?

มันขึ้นที่ไหนพ่อ?

Where does it grow, Father?

98

ดอฮ อี ดบ อี ปรี นือฮ เฮย

dɔɔh ʔi dop ʔi prii nɔɔh hɛɪ

ขึ้นที่ป่านั้นแหละ

It grows in the forest.

99

น้อฮ เฮย ปรี ตากาฮ ปรี ตากาฮ เมียน น้อ?

**nəh həj pri taakaah pri
taakaah miən nah?**

ป่าตากาฮมีไหม?

Does it grow in the Takah forest?

100

บาด เมียน เมียน เฮย

baat miən miən həj

ครับ มีครับ

Yes, it grows in the forest.

101

เมียน จเริน น้อ?

miən cræn nah?

มีเยอะไหม?

Does it grow a lot?

102

จเริน

cræn

เยอะ

A lot!

103

ซ้อบ ใจ ก็ จิจ ยัว โม ตะ ตาม ปเตียฮ ตาม
ซแมง กุย อ้อฮ

**səpɲaj ku ciic juuə moo da? taam
patieh taam sameɛŋ kuɔj ʔəh**

ทุกวันนี้เขาชุดเอาไปปลูกตามบ้าน

ในป่าก็ค่อย ๆ หมด

Today people grow it in their

garden, in the forest is harder to
find any.

104

ก็อบ ก็อบ

kɔp kɔp

กลบ(ลงไป)ในดิน)

Just put it under the soil.

105

ซ้อบ ใจ เดริ เดวี มัญ เคญ กรากเรญ เตอ

səpɲaj dlar təw kʰəŋ

kreekrəŋ təw

เดินไปไหนมาไหนก็เห็นเยอะ

It can be seen anywhere we go.

106

เวีย จเริน มื่อ เดวี เฮย นา

wiə cræn mɔx təw həj naa

ดูไปแล้วมันก็มีเยอะ

There are a lot of them.

107

ญม มื่อ เดวี ฮะตา เดริ เคญ ตาม ปเตียฮ
เล็ง

nom mɔx təw hataa dlar

kʰəŋ taam patieh ləŋ

ฉันเดินไปตามบ้านก็เหมือนว่าจะเห็นเยอะ

When walking around a village,
I also see them a lot.

5.2) กตัญปรีวส /katujpruəh/

ชื่อไทย

เท้ายายม่อม

ชื่อวงศ์

Dioscoreaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Tacca leontopetaloides (L.) Kuntze

ประโยชน์

หัวใช้ตำ พอกแผลที่ถูกสัตว์มีพิษกัดต่อย

เช่น ตะขาบ งู แมงป่อง

กตุยปรีวฮ /katujpruəh/

1

ตา อานิส ก็ เฮา หนา ซเดี๋ย นิส
taa ʔaanih kɯ haw tʰanam
sadəj nih

ตา อันนี้เขาเรียกยาอะไร
Grandpa, what do they call this
kind of drug (plant)?

2

เต อานิส ก็ เฮา เดิม
tee ʔaanih kɯ haw dɯɯm
เอ... อันนี้เขาเรียกต้น
Hmm. This one they call...

3

เฮา เดิม กตุยปรีวฮ
haw dɯɯm katujpruəh
เรียกว่าต้นเท้ายายม่อม
They call it 'katujpruəh.'

4

เดิมแม่ญ ก็ เฮา เดิม กตุยปรีวฮ
dɯɯmmɛj kɯ haw dɯɯm
katujpruəh
เมื่อก่อนเขาเรียกต้นกตุยปรีวฮ
In the past, they called it
'katujpruəh.'

5

เฮ แจ็ฮ แอญ เดิม กตุยปรีวฮ หนอ มันแด็ล
เคิญ ก็ ยัว เทอ ออย

hee cəh ʔɛɛn dɯɯm katujpruəh
nɔɔ mandɛl kʰəɔj kɯ juuə tʰəɔ
ʔoj

อย่างนี้นะ ต้นกตุยปรีวฮ ส่วนมากเขาเอาไปทำ
Let me think. This katujpruəh,
mostly they used it to make...

6

ยัว เตวี เทอ คัร เวีย ปรีวฮ กแอบ เวีย คำ
เวีย เจอะ

juuə təw tʰəɔ kʰar wiə puəh
kaʔɛɛp wiə kʰam wiə cɤʔ

ทำน้ำมันแกู้กัด ตะขาบกัด
To make oilment for detoxifying
snake's or centipede's poison.

7

เกอะ ก็ ยัว เมิม เวีย ยัว เมิม เวีย
kɤʔ kɯ juuə mɯɯm wiə juuə
mɯɯm wiə

ก็เอาหัวมันมา..(ไปปั่นให้ละเอียดแล้วเอา
มาปิดแผล)

Then, you can crush and apply it
on the wound.

8

เตี๊ว คั๊ว คั๊ว คั๊ว คั๊ว คั๊ว บาน ลเอ็ด บาน
เกอะ ยัว โม เบิดี้

təw kʰar kʰar kʰar kʰar kʰar kʰar
baan laʔet baan kaʔ juuə moo bat

ไปปั่น ๆ ๆให้ละเอียดแล้วเอามาปิดแผล

Or grind it into tiny pieces, and
put them on the wound or bite.

9

เบิดี้ อา บอน แดิ้ล คำ เบิดี้ บอน คำ เวีย
ตเจียะ

bat ʔaabon del kʰam bat boon
kʰam wiie taciəʔ

ปิดที่โดนกัดแล้วมันจะเย็น

Put them on the wound or bite
to cool it down.

10

เวีย เกอะ บัด ซื่อ

wiie kaʔ bat cʰii

แล้วมันก็หายเจ็บ

Then, you will feel better.

11

ยัว เมิม นิฮ บาส บอก ซมอ เต

juuə mɛɛm nih baah bok
səmp tee

เอาหัวนี้แหละ ไม่ต้องปอกเปลือก

Just take the root. Don't have
to peel its skin.

12

บาด ยัว เมิม เวีย บอก คั๊ว บาน บาส บอก
ซมอ เต กัด ตา ตเรื้อ อันแต้จ กัด ยัว ตา
จ้อง เวีย

baat juuə mɛɛm wiie bok kʰar
baan baah bok səmp tee kat
taa treʔ ʔantec kat juuə taa cəŋ
wiie

ครับ ปอกหัวมัน ปั่นได้โดยไม่ต้องปอกเปลือก

Yes. Take the root to crush without
having to peel it.

13

คั๊ว คั๊ว ยัว จ้อง กเม็ด ซโรจ ซโรจ คั๊ว คั๊ว
ออย ลเอ็ด ยัว โม เบิดี้

kʰar kʰar juuə cəŋ kamet srooc
srooc kʰar kʰar ʔəj laʔet juuə
moo bat

ตัดตรงนี้นิดหน่อย เอาแค่ยอดมันมาปั่น

โดยใช้มีดปลายแหลม ปั่นให้ละเอียด

แล้วเอามาปิดแผล

Cut this part a bit. Use only its apical
buds. Grind them with a sharp-tip
knife into tiny pieces and apply
them on the wound or bite.

14

เบิดี้ ออย ยูร อันแต้จ ตเจียะ เกอะ บัด ซื่อ

bat ʔəj juur ʔantec taciəʔ kaʔ
bat cʰii

ปิดไว้ให้นานหน่อย มันจะเย็นแล้วจะหายเจ็บ

Put it on the wound for a while.

It'll cool down and you'll feel better.

15

เกอะ เดิม เวีย นุฮ

kʌʔ dɛɛm wiɛ nuh

แล้วต้นมันล่ะ

And what about its stem?

16

เดิม เวีย มัน เค็ญ ปเรอ ซเดี๋ย ก๊วย ปเรอ
ตา เมิม

dɛɛm wiɛ man kʰɛ̃n prɛɔ
səɔj kɔj prɛɔ taa mɛɛm

ต้นมันเหมือนไม่เคยเห็นใช้อะไร
เห็นใช้แต่หัวมัน

For its stems, I've never seen
anyone using it. Only its root
would do.

17

เกอะ พแล เวีย เมียน กี่ ซี นิฮ

kʌʔ pʰlɛɛ wiɛ miɛn ki si nih

ส่วนผลก็มีคนกินนะ

Some people eat its fruit.

18

นิฮ กี่ ซี

nih ki si

นี่ก็กิน

Also this one.

19

ซี พอง นิฮ

si pʰɔŋ nih

กินด้วยเหรอ

Can we?

20

ซี

sii

กิน

Yes, we can.

21

ซี ย้งนา ตา

sii jaŋnaa taa

กินอย่างไร ตา

How to eat it, Grandpa?

22

ซี พแล เวีย ทม

sii pʰlɛɛ wiɛ tʰom

กินผลใหญ่มัน

You just eat the big (mature) fruit.

23

เต อานิส เวีย มันเต้อัน นิฮ อานิส เพียงตา
เวีย ปกา โม

tee ʔaanih wiɛ mantɛɔn nih

ʔaanih pʰiiiɛŋtaa wiɛ pakaa moo

เอ... อันนี้มันยังไม่ออกลูก เพียงแค่มัน

ออกดอก

Hmm. This one hasn't yielded
any fruit, so it has only flower.

24

อ้อ ปกา นิส ปกา

ໄວ້ pakaa nih pakaa

อ้อ นีดอกมัน

Oh, here is its flower.

25

บาด นิส เวีย เมียน ตี๋อง พแล เวีย นิส
เปิ่นีแนฮ์ แจ๊ญ โม่ เมียน จเร๊จ ยาง จแนฮ์ เฮย

baat nih wiia miiaen tɔŋ pʰlɛɛ

wiia nih panna? cɛŋ moo

miiaen cɾec jaan caneh hɔɔj

ครับ ผลมันออกมาจะเป็นแฉก

ถ้าผลมันสุกแล้ว

Yes, the shape of its fruit is like
a ray of a star when it ripens.

26

แจ๊ญ โม่ ตี๋อล นิส พแล เวีย จะ ตุม แบ๊ฮ ซี้

พแล ปแอม

cɛŋ moo dɔl nih pʰlɛɛ wiia ca?

tum beh sii pʰlɛɛ pa?ɛɛm

เก็บมากินก็จะหวาน

You can collect it to eat. Quite
sweet.

27

เบอ อานิส ประยอจ

baa ?aanih prajooɔ

ประโยชน์ของมัน

Its use...

28

แนฮ์ ปเรอ คาง ปีฮ

neh prəə kʰaang pih

ใช้แก้พิษ

It can be used as antidote.

29

ตเจียะ

taciao?

จะเย็น

It'll help cool down the wound.

30

ออย ตเจียะ แนฮ์ บัด ซื่อ

ໄວ້ taciao? neh bat cʰii

จะเย็น แล้วจะหายเจ็บ

To cool down the wound, and
then you'll feel better.

5.3) กตือย /katiəw/

ชื่อไทย

พังแหรใหญ่

ชื่อวงศ์

Cannabaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Trema orientalis (L.) Blume

ประโยชน์

นำลำต้นไปเผาให้เป็นถ่านก่อน

แล้วตำผสมกับสารเคมี

เพื่อทำเป็นดินปะสิว ทำพลุ หรือตะไล

กเตี้ยว /katiəw/

1

นึ่ง อันนิฮ์ กี เฮา เดิม อย

niŋ ʔannih ki haw dɛm ʔoj

หนึ่ง อันนี้เขาเรียกต้นอะไร

Neung, what do they call this plant?

2

เดิม กเตี้ยว ไป แพว

dɛm katiəw paj pʰɛw

ต้นกเตี้ยว น้ำแพว

This is 'katiəw,' Auntie Phaew.

3

ซ้อด เดิม กคบ นอ

sɔt dɛm kakʰop nɔ

เหมือนต้นตะขบนะ

It looks like 'kakʰop.'

4

จา ยัง เกอะ เดิม กคบ

caa jaŋ kaʔ dɛm kakʰop

จ๊ะ เหมือนกับต้นตะขบ

Well. It looks like 'kakʰop.'

5

ซเราะ ยี่ง ยังจ้อฮ เฮย

srah jɪŋ jaŋcɔh həj

บ้านเราอย่างนั้นแหละ

Plants in our village are always like that.

6

เดิม เวีย ทม มะ

dɛm wiə tʰom maʔ

ต้นมันใหญ่ไหม

Is it big?

7

เดิม เวีย มันเชวี๋ ทม บลา เต

dɛm wiə mansəw tʰom blaa tee

ต้นมัน ไม่ค่อยใหญ่เท่าไรหรอก

It is not too big.

8

เปิ่นี พลิว คลัฮ์

pən pʰlɔw kʰlah

เท่าต้นขาบ้าง

It is about your thigh.

9

เปิ่นี กอไต คลัฮ์

pən kɔdaj kʰlah

เท่าข้อมือบ้าง

Some are about our wrist.

10

ปเรอ เทอ อ้อฮ เทอ อย บาน นัฮ

prɛə tʰə ʔəh tʰə ʔoj baan nah

ใช้หาฟืน ทำอะไรได้ไหม

Can it be made into firewood?

11

บาน

baan

ได้

Yes, it can.

12

เวีย เมียน ปกา นิฮ เวีย เมียน พแล นัฮ

wiə miən pakaa nih wiə

miən p^hlɛɛ nah

มันมีดอก มันมีผลไหม

Does it have flowers or fruits?

13

เมียน จา

miən caa

มีจ๊ะ

Yes, it does.

14

นิฮ พแล เวีย ตูจ ตูจ

nih p^hlɛɛ wiə tuuc tuuc

นี่ ผลมันเล็กๆ

Look at this. Its fruit is quite small.

15

จ้อฮ ต้อล เวีย ตุม เตวี๋ นุฮ เกิด ซี้ อย

cəh dɔl wiə tum təw nuh kʌt

sii ʔoj

ถ้ามันสุกไปแล้วละ เป็นสีอะไร

When it ripens... What colour would it be?

16

ซี้ คเมา คเมา

sii k^hamaw k^hamaw

สีดำๆ

It will become black.

17

เทอ หนา นุฮ

t^hə t^hanam nuh

(ถ้า) ทำยาละ

Can it be made into drug?

18

มัน แดล ปเรอ เทอ หนา เต ไป แพว

man dɛɛl prə t^hə t^hanam tee

paj p^hɛw

ไม่ได้ใช้ทำยาหรือก น้ำแพว

It can't be made into drugs,

Auntie Phaew.

19

เมียน ตา กี่ ยัว เดิม เวีย เดิม เจื้อบ นัฮ

miən taa ki juuə dɛɛm wiə

dɛɛm ɲjəp nah

มีแต่เขาเอาต้นมัน ต้นที่ตายนะ

They take dried wood (dead-wood) ...

20

ก็ ยั่ว เตี๊ว ดี๊ดด ออย เกิด คยุง

kɯ juuə təw dɔt ʔəj kʌt kʰajuuŋ

เขาเอาไปเผาเป็นถ่าน

They burn it to make charcoal.

21

บาน เกอะ ก็ ยั่ว เตี๊ว โปะ

baan kʌʔ kɯ juuə təw boʔ

ได้แล้ว เขาก็เอาไปตำ

After that. They pound it...

22

ปซ็อม นื่อง คราม

pasəm nɔŋ kʰraam

ผสมกับคราม

And mix it with 'kʰraam'.

23

สมัย ปี เดิม นัฮ

samaj pii dɛm nah

สมัยก่อนนะ

In the past...

24

ยั่ว เตี๊ว เทอ มั่นเซว

juuə təw tʰəw manseew

เอาไปทำดินปะสิว

To make gunpowder.

25

มันเซว พรุฮ

manseew pʰruh

ดินปะสิว ระเบิด

Like gunpowder and explosive powder.

26

ต้อง ก็ อ้อจ ซบง นัฮ

təŋ kɯ ʔəc sɔpŋaj nah

ที่เขาจุดทุกวันนี้ละ

Just like people do today...

27

พรุฮ ตไล

pʰruh tlaj

พลุ ตะไล

Firework that is called 'tlaj'.

28

ปเรอ อะ

prɛə ʔaʔ

ใช่ ไหม

Isn't it?

29

จา

caa

จะ

Yes.

5.4) กรีวง /kruəŋ/

ชื่อไทย

-

ชื่อวงศ์

-

ชื่อวิทยาศาสตร์

-

ประโยชน์

ใช้ลำต้นผ่าเป็น 7 ชั้น
นำมาต้มกินน้ำเป็นยาแก้ช้ำเส้น

กรั้วง /kruəŋ/

1

หนึ่ง เดิม นิส ก็ เฮา เดิม อย

nɨŋ dɛm nih ki hea dɛm oj

หนึ่ง ต้นนี้เขาเรียกต้นอะไร?

Neung, how do they call this plant?

2

นิส ก็ เฮา ทา เดิม กรั้วง

nih ki hea ta dɛm kruəŋ

นี่เขาเรียกว่าต้นกรั้วง

They call it 'kruəŋ'

3

ชเลอะ เวีย ต้นทม แจ็ฮ แอญ

slə? wiə tant^hom cɛh ʔɛɲ

ใบของมันใหญ่อย่างนี้ใช่ไหม?

It has a big leaf, isn't it?

4

แจ็ฮ เฮย

cɛh həj

อย่างนี้แหละ

Just like this.

5

ประยอจ เค็น เวีย เมียน นะ

prajɔɔc kʰɛn wiə miən na?

มันมีประโยชน์อะไรบ้าง?

How can we make use of it?

6

จา ยัว โม เทอ หนา เดิม เวีย นะ ยัว โม

เทอ หนา

caa juə moo tʰəə tʰanam dɛm

wiə na? juə moo tʰəə tʰanam

คะ เอามาทำยา ต้นของมันมาทำยา

Well, they take its stems to make drug.

7

แก ตไซ

kɛ tasaj

แก้กษัย

As a relaxant.

8

ยัว เดิม เวีย โม ปุฮ ปรำปิล จ้าง

juə dɛm wiə mo puh

prampil canaj

เอาต้นของมันมาผ่าเป็น 7 ชิ้น

They cut its stem into seven pieces.

9

โม ชงอร เพอะ

moo saŋɔɔr pʰɛ?

มาต้มดื่ม

And boil and drink it as a decoction.

10

แก ตไซ

kɛɛ tasaj

แกกัซัย

As a relaxant.

11

ป็นน้อฮ น้อฮ

pannoh noh

เท่านั้นใช่ไหม?

Is that all?

12

จา เมียน สรรพคุณ ป็นแนฮ เฮย

caa miən sapp^hak^hun panneh

həj

คะ มีสรรพคุณเท่านั้นแหละ

Yes, that's all for its medical use.

13

หนึ่ง เดิม เวีย ย้งนา กร้วง นิฮ

nɨŋ dɛm wiə jaŋnaa kruəŋ nih

หนึ่ง ต้นของมันเป็นอย่างไร? ต้นกร้วงนี้

Neung, how does 'kruəŋ' look like?

14

เดิม เวีย เกอะ ทม กร็อัน เฮย

dɛm wiə kaʔ t^hom kriən həj

ต้นมันก็ใหญ่เหมือนกัน

It's quite a big tree.

15

ป็นแนฮ ป็นแนฮ น้อฮ

panneh panneh noh

ใหญ่ประมาณนี้ ๆ

It is around this size.

16

เวีย เมียน ปกา เมียน พแล แอญ

wiə miən pakaa miən p^hlɛɛ

ʔɛɛŋ

มันมีดอกมีผลไหม?

Does it have flowers or fruits?

17

เมียน

miən

มี

Yes, it does.

18

พแล กแจ๊ย เวีย เกอะ ซี คิว

p^hlɛɛ kacej wiə kaʔ sii k^hiɪw

ผลอ่อนของมันก็มีสีเขียว

The young fruits are green.

19

ด็อล ตุม เกอะ เกิด ซี ลึง

dɔl tum kaʔ kaat sii lɨŋ

พอสุกก็เป็นสีเหลือง

When it ripens, the fruits are
yellow.

20

โอบ มันบาน เต

hoop manbaan tee

กินไม่ได้

We can't eat them.

21

มัน กีย เค็ญ ก็ โอบ เต

man kxɔj kʰəj kɯ hoop tee

ไม่เคยเห็นใครกินนะ

I have never seen anyone eat
it before.

22

แตทา ปเรอ การ เกอะ กีย เค็ญ ก็ ปเรอ

เฮย เดิม ต้นทม ทม น้อฮ

teetʰaa praa kaar kɔ? kxɔj

kʰəj kɯ praa həj dɔm

tantʰom tʰom nɔh

แต่ก็เคยเห็นเขาเอาต้นใหญ่ ๆ มาใช้งานอยู่

But I have seen some people
make use of its log.

23

ปันแนฮ เฮย

panneh həj

เท่านั้นแหละ

That's all.

5.5) กันเตี๋ย /kantrəŋ/

ชื่อไทย

-

ชื่อวงศ์

Rutaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Micromelum sp.

ประโยชน์

ใช้รากเคี้ยวกับหมาก เป่าถอนพิษงู

กันเตี๋ย /kantrəŋ/

1

นึ่ง อันนิฮ กึ เฮา เดิม กันเตี๋ย นือฮ
niŋ ʔannih kɯ haw dɯm
kantrəŋ nɔh

หนึ่ง อันนี้เขาเรียกว่า ต้นกันเตี๋ย เนาะ
Neung, is it this one that people
call it 'dɯm kantrəŋ'?

2

จา นิฮ เฮย กึ เฮา เดิม กันเตี๋ย
caa nih həj kɯ haw dɯm
kantrəŋ

จ๊ะ นี่แหละ เขาเรียกว่า ต้นกันเตี๋ย
Yes, it's the one that people call
'dɯm kantrəŋ.'

3

กึ เดิม เวีย ทม มะ
kɯ dɯm wiə tʰom ma?

ต้นมันใหญ่ไหม

How big is this plant?

4

จา เดิม เวีย เกอะ เบอ ลออ เวีย เกิด
กป๊วฮ เจียง นิฮ อันเตี๋ย
caa dɯm wiə ka? ba la?w
wiə kəət kapuəh ciəŋ nih
ʔantəc

จ๊ะ ต้นมันถ้าสวย มันก็สูงกว่านี้ นิดนึ่ง
Well, if it grows up well, it'll
become a bit taller than this one.

5

ซเลอะ เวีย มเมือ นือฮ
slə? wiə mameh nɔh

ใบมันมีขนเนาะ
It has a hairy leaf, doesn't it?

6

ซเลอะ เวีย มเมือ เต้จ เต้จ เฮย
slə? wiə mameh təc təc həj

ใบมันมีขนนิดๆ แหะละ
Yes, its leaf is quite hairy.

7

เวีย เมียน ปกา เมียน พแล
wiə miən pakaa miən pʰlɛ

มันมีดอก มีผลไหม
Does it have flowers and fruits?

8

เมียน จา แต ขวงนี้ เวีย มัน เมียน ปกา เต
miən caa tɛ cʰuəŋnii wiə
man miən pakaa tɛ

มีจ๊ะ แต่ช่วงนี้ มันไม่มีดอก
Yes, it does. But during this time
of the year, its flowers haven't
bloomed yet.

9

กึ เปรอุ เทอ หนา อย คลัฮ

ki praa t^hə t^hanam ʔoj k^hlah

เขาใช้ทำยาอะไรบ้าง

What kind of drug could this
plant be made into?

10

นิฮ ยัว อาริฮ เวีย ยังแจฮ เฮย

nih juuə ʔaarih wiə jaŋceh həj

นี่ เอรากมันอย่างนี้แหละ

They take its root just like this...

11

ยัว ริฮ เวีย

juuə rih wiə

เอรากมัน

Take its root...

12

กัต กัต บาน เกอะ ยัว เตวี ตำเปีย

**kat kat baan kaʔ juuə təw
tampiə**

ตัด ตัด ได้แล้วเอาไปเคี้ยว

Cut it into pieces and chew it.

13

นีอง ซลาริง

noŋ slaarɨŋ

กับหมากแก่

With ripe (smashed) betel nuts.

14

ยัว เตวี ปรุฮ

juuə təw pruh

เอาไปเป่า

Spray it over the wound.

15

แดล มนีฮ ปัส ปัวฮ เจอะ อย ยังแจฮ นัฮ

**dæl manɰh pah puəh caʔ ʔoj
jaŋceh nah**

เหมือนคนโดนงูกัดอย่างนี้นะ

Like when someone's bitten by
snake...

16

จา ปรุฮ บาน

caa pruh baan

จะ เป่าได้

Yes. Spray it over the wound.

17

บัต

bat

หาย

It would be cured.

18

ตำเปีย เดิม เซา นิฮ

tampiə dɛm c^haw nih

เคี้ยวต้นดิบเหรอ

We just chew its fresh stem, right?

19

แจ้ฮ เฮย

ceh həj

ใช่แล้ว

Exactly.

20

กัต กัต ออย ตำเปีย

kat kat ʔəj tampiə

ตัด ตัด ให้เป็นชิ้น ๆ แล้วเคี้ยว

Cut it into pieces and chew it.

21

ต้อง เขา ยังแจ้ฮ เฮย

təŋ c^haw janceh həj

ทั้งดิบอย่างนี้แหละ

Chew it fresh, just like that.

22

น้อง ซลาริง

nəŋ slaarɪŋ

กับหมากแก่

With ripe (smashed) betel nuts.

23

ก็ ยัง เตวี ปรุฮ

ku jaŋ təw pruh

เขาเอาไปเป่า

People (traditionally) spray it over the wound.

24

ก็ มัน บัฮ เรือบ เกิด จเน็จ จเน็จ เตฮ

ku man bah riəp klat canec

canec teh

เขาไม่ต้องนับเป็นชิ้นๆ เหรอ

Don't they have to count it piece by piece (before using it)?

25

กัต ปรำปิล จเน็จ

kat prampil canec

ตัดเจ็ดชิ้น

Cut it into seven pieces.

27

จา

caa

จ๊ะ

Well.

5.6) คล็อง / k^hlɔŋ/

ชื่อไทย

พลวง

ชื่อวงศ์

Dipterocarpaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Dipterocarpus tuberculatus Roxb.

ประโยชน์

ตัดยอดอ่อน หรือกิ่งอ่อนที่มีน้ำไหลออกมา
รองดื่มสำหรับคนที่ เป็นสูกไส เพื่อให้ออกให้หมด
ลำต้นใช้สร้างบ้าน ทำพื้นบ้าน ฝาบานหรือเสาบาน

คล็อง /k^hlɔŋ/

1

หนึ่ง นิส ก็ เฮา เดิม อย ซเลอะ อย?

nɨŋ nih kɨi haw dɛm ʔoj slɔʔ
ʔoj

หนึ่ง นี่เขาเรียกต้นอะไร ใบอะไร?

Neung, how do they call this
plant, this leaf?

2

อานิส ก็ เฮา ทา ซเลอะ คล็อง

ʔaanɨh kɨi haw t^haa slɔʔ k^hlɔŋ

อันนี้เขาเรียกใบคล็อง

They call this leaf ‘k^hlɔŋ.’

3

รี เดิม คล็อง

riʔ dɛm k^hlɔŋ

หรือต้นคล็อง

Or ‘k^hlɔŋ’ tree.

4

ซเลอะ เวีย ต้น ทม ยาง แจ๊ส กันจ็อบ

ซเดี๋ย บาน บอ

slɔʔ wiɛ tan t^hom jaŋ cɛh
kancɔp sadɔj baan bɔɔ

ใบมันใหญ่อย่างนี้เอาไปห่ออะไรได้ไหม?

Such a big leaf. Can we use it to
wrap things?

5

ก็ ยัว เตวี กันจ็อบ ตเร๊ยพู กันจ็อบ บายตเนบ

kɨi juuə tɔw kancɔp trejt^huu
kancɔp baajtanɔp

เขาเอาไปห่อปลาทุหรือห่อข้าวเหนียว

They use it to wrap mackerel or
sticky rice.

6

ซมัยปัเดิม รี ซ็อบไง?

samajpɨdɛm riʔ sɔpŋaj

สมัยแต่ก่อนหรือทุกวันนี้?

Only in the past or they still do it
nowadays.

7

ซมัย ซ็อบไง ก็ มันเซวี ยัว เต ปรวิฮ เดิม

เวีย ทม คลัง ก็ แบ๊ฮ มัน ดีอล

samaj sɔpŋaj kɨi mansəw juuə
tee prueh dɛm wiɛ t^hom
k^hlaŋ kɨi beh man dɔl

ทุกวันนี้เขาไม่ใช้หอรอก เพราะต้นมันสูง
เขาเก็บไม่ถึง

They do not use it much today
because these trees are quite high.
People cannot reach up to pick
its leaves.

8

ซมัยปัเดิม เดิม เวีย เนวี ตูจ

samajpɨdɛm dɛm wiɛ nəw
tuuc

สมัยก่อนต้นมันเล็ก

In the past, there were many small ones.

9

ก็ เกอะ เลย แบ้อ ต้อล

kɯ kʌ? ləj beh dɔl

เขาก็เลยเก็บถึง

They could pick the leaves easily.

10

ก็ เกอะ ยัว เตวี กันจ้อบ บาน

kɯ kʌ? juuə təw kancɔp baan

เขาก็เอาไปห่อได้

They could wrap any food with its leaf.

11

ลักษณะ เดิม เวีย นุฮ?

laksana? dɛɛm wiə nuh

แล้วต้นมันเป็นอย่างไร?

How can you describe its stem?

12

ทม จนับ น้อ

tʰom canap nah

ต้นของมันใหญ่มาก

Its stem is quite big.

13

ทม บางที เกอะ ออบ มั่น จุม เกอะ เมียน

tʰom baɲtʰii kʌ? ʔɔɔp man

cum kʌ? miien

บางต้นก็ใหญ่จนโอบไม่ถึงก็มี

Some are so big that you cannot touch your hands when embracing around its stem.

14

กป้อฮ

kapuəh

สูง

It is quite tall.

15

เทอ ปเตียฮ เทอ อย บาน น้อ?

tʰəə patieh tʰəə ʔoj baan nah

(ต้นของมัน) ทำบ้านได้ไหม?

Can we take it to make a house?

16

บาน

baan

ได้

Yes, we can.

17

ยัว เตวี อ้อ เทอ กदार ฟิน ปเตียฮ

juuə təw ʔar tʰəə kadaar pʰiɛn

patieh

เอาไปเลื่อยทำพื้นบ้าน

People would saw it down to make wooden planks.

18

เทอ ตซอว เกอะ ตา บาน

tʰəw tasəw kəʔ taa baan

ทำเสาบ้านก็ได้

And wooden pillar for house.

19

ตซอว ปเตียฮ น้อ

tasəw patiəh nah

เสาบ้านนั้นแหละ

Yes, pillar.

20

กदार กิ เจียง ปเรอ กदार กันเจียง ปเตียฮ?

kadaar kii ciəŋ prəw kadaar

kanciəŋ patiəh

เขาใช้ทำฝาบ้านไหม?

Do people use it to make wooden walls?

21

จา ปเรอ

caa prəw

คะ ใช้เหมือนกัน

Yes, they do.

22

แล้ว จีอง เวีย อย นือ?

ləw cəŋ wiə ʔoj nih

แล้วยอดของมันล่ะ?

What about its top?

23

กิ ปเรอ กิ ยัว โม เกิด หน้า น้อ?

kii prəw kii juwə moo kəʔ

tʰanam nah

ยอดของมันเขาเอามาทำยาไหม?

Can the young leaf be made into drug?

24

จา ยัว โม เกิด หน้า บาน เฮย

caa juwə moo kəʔ tʰanam

baan həj

คะ เอามาทำเป็นยาได้

Yes, it can.

25

ยัว โม เทอ มุย คเนีย ยาง เกอะ นื่อง เดิม

ตแบญ จี้อฮ เฮย จา

juwə moo tʰəw muj kʰaniə jaŋ

kəʔ nəŋ dām tabəŋ cəh həj

caa

เอามาทำเหมือนกันกับต้นตแบญนั้นแหละคะ

Just like we do with tabəŋ...

26

ยัว โม กัด ชรือฮ ยัว ตัก เวีย

juwə moo kat srəh juwə tik wiə

ตัดให้มันหยด เอาน้ำของมัน

Cut its stem to get some water.

27

ยัว เตวี ออย โจนกเมญ เพอะ

juuə təw ʔəw koonkameen pʰʌ?

เอาไปให้เด็กดื่ม

Take the water for children to
drink as a decoction.

28

แก กัณจรีล เฮย นือฮ?

kɛɛ kancril həj nɔh

แก้หัดไขไหม?

Does it heal measles?

29

จา

caa

คะ

Yes.

30

อี๊ดชวาย

ʔət swaaj

อีสุกอีใส

And chickenpox.

31

จา

caa

คะ

Yes

5.7) จังอีญเซจ /canjɪnseec/

ชื่อไทย

-

ชื่อวงศ์

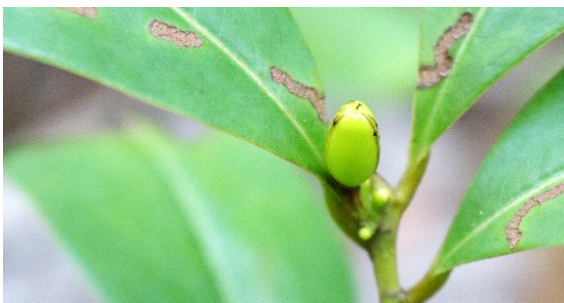
Erythroxylaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Erythroxylum combodianum Pierre

ประโยชน์

ใช้รากต้มสำหรับคนที่ปวดเมื่อยตามตัว
หรือใช้ใน ช่วยลดอาการปวดเมื่อย
ทำให้สบายตัว

จิ้งจอกเขียว /caŋʔiŋseec/

1

หนึ่ง อานิส ก็ เฮา เวียร์ ซเดย์?

niŋ ʔaanih kɯ haw wiər sadəj

หนึ่ง อันนี้เขาเรียกเกาะอะไร?

Neung, how do they call this
vine?

2

มัน เมิน เวียร์ เต ไป แพร อานิส ก็ เฮา เดิม
จิ้งจอกเขียว

man meen wiər tee paj p^hɛw
ʔaanih kɯ haw dɯm caŋʔiŋseec

ไม่ใช่เถาวัลย์หรอก น้ำแพร อันนี้เขาเรียก
ต้นจิ้งจอกเขียว

This one is not a vine, Auntie
Phaew,
it is called ‘caŋʔiŋseec.’

3

เม็ง ก็ ปั่วด บาน กลม ๆ?

mec kɯ puət baan klom klom

ทำไมเขาม้วนเป็นกลม ๆ?

Why did they roll it into a ball?

4

ก็ ยัว โม มูร เดิม เวีย ตูจ

kɯ juuə moo muur dɯm wiə
tuuc

เขาเอามาม้วน เพราะต้นมันเล็ก

They rolled it because it is just
a small twig.

5

ชเลอะ เวีย ยางนา?

sləʔ wiə jaŋnaa

ใบของมันเป็นอย่างไร?

What is its leaf like?

6

ชเลอะ เวีย นิส ลลึง มั่น เมียน มเมือ เต

sləʔ wiə nih laliŋ man miən
mameh tee

ใบของมันเกลี้ยง ไม่มีขน

Its leaf is smooth, without hair.

7

เมียน พแล เมียน ปกา น้อ?

miən p^hlɛ miən pakaa nah

มีผล มีดอกไหม?

Does it have fruits and flowers?

8

เมียน

miən

มี

Yes, it does.

9

แต่ ตอน ต่เรื้อ เวีย มั่น เตื้อน เมียน

tɛɛ tɔɔn treh wiə man tɕən miən

แต่ตอนนี้นั้นยังไม่มี

But it has none at this period of time.

10

มัน เคีย เมียน พล

man kʰəɯŋ miən pʰlɛɛ

ไม่เห็นมีผล

I have never seen its fruits before.

11

เทอ หนา ยาง นา?

tʰəə tʰanam jaan naa

เป็นยาแบบไหน?

What kind of drug it is?

12

ก็ ยัว รื้อ เวีย ยัว เตื้อ ซงอร เพอะ

ki juuə rɨh wiə juuə tɔw saŋɔr pʰʌ?

เขาเอารากของมันไปต้มดื่ม

They take its root to boil as a decoction.

13

นิฮ รื้อ เวีย

nih rɨh wiə

นี้รากของมัน

This is its root.

14

แก ชื้อ ตไซ

kɛɛ cʰɨ tasaj

แก้ปวดเส้น

Use it as a relaxant...

15

ชื้อ จิ้ง ชื้อ ไ

cʰɨ cɻɻɯŋ cʰɨ daj

ปวดเท้า ปวดมือ

When you got pains on your feet and hands.

16

ชื้อ คลุน

cʰɨ kʰlɔn

ปวดตามตัว

When you got body aches.

17

บาน เพอะ หนา นิฮ เฮย เกอะ เทอ ออย

ซูล คลุน

baan pʰʌ? tʰanam nih həəj kʌ?

tʰəə ʔəəj sruul kʰlɔn

พอได้กินยานี้แล้วก็จะสบายตัว

When you take this drug, you will get better.

18

จួយ ระบาย

cuuj rabaaj

ช่วยระบาย

It helps as a natural laxative.

19

มัน บาส ปซ้อม ซเดี้ย เต?

man baah pasom sadəj tee

ไม่ต้องผสมอะไรใช่ไหม?

Does it have to mix with anything else?

20

เต

tee

ไม่ต้อง

No, it doesn't.

21

มัน บาส ปซ้อม เต

man baah pasom tee

ไม่ต้องผสมอะไร

It doesn't have to mix with anything else.

22

ซงอร ตา เวีย เตวี เลย

saŋoɔr taa wiə təw ləj

ต้มมันเปล่า ๆ เลย

Just boil it only.

23

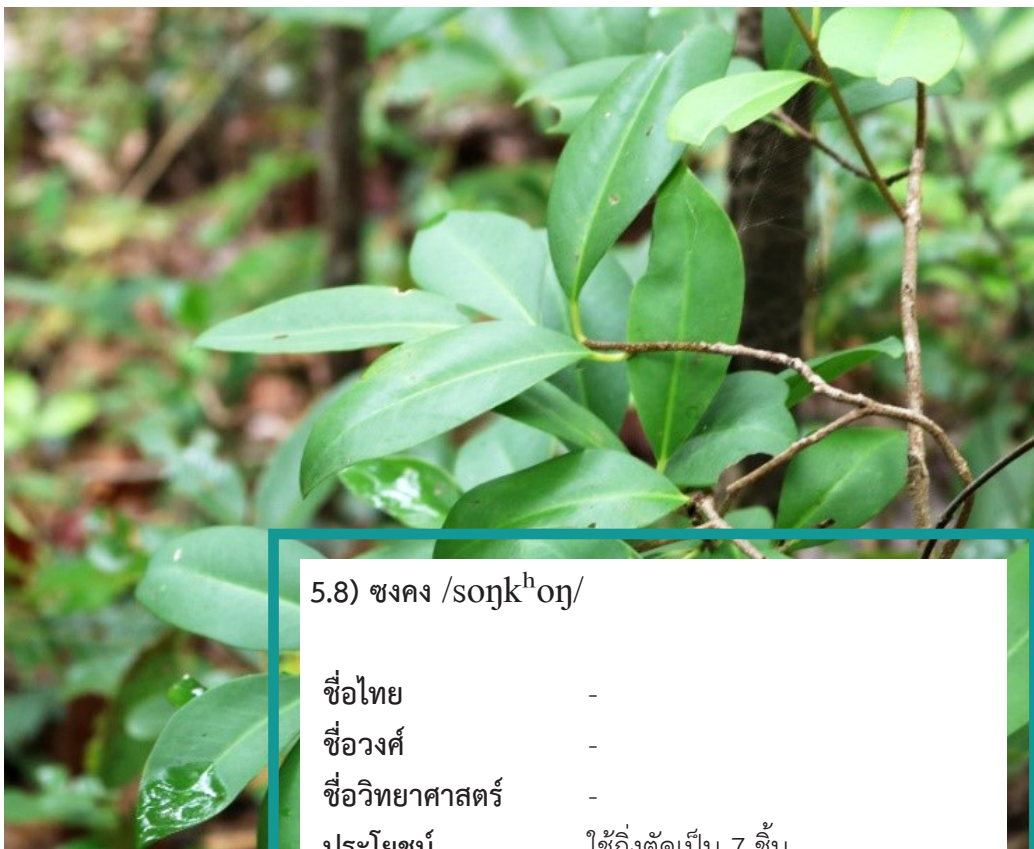
จา

caa

ค่ะ

Alright.

5.8) ซงคง /songk^hon/

ชื่อไทย

-

ชื่อวงศ์

-

ชื่อวิทยาศาสตร์

-

ประโยชน์

ใช้กึ่งตัดเป็น 7 ชั้น

นำมาต้มกินแก้กษัยเส้น

ซงคง /songk^hoŋ/

1

ตา อานิฮ ก็ เฮา ทา เดิม ซเดี๋ย นิฮ

taa ʔaanih kɯ haw t^haa dɯm
sadəj nih

ตา นี่เขาเรียกว่าต้นอะไร?

Grandpa, how do they call this
plant?

2

นิฮ เฮา เดิม ซงคง

nih haw dɯm songk^hoŋ

นี่เขาเรียกต้นซงคง

They call it ‘songk^hoŋ.’

3

เดิม เวีย ทม นัฮ

dɯm wiə t^hom nah

ต้นของมันใหญ่ไหม?

Is it big?

4

เดิม เวีย มั่นเซี๊ว ทม เต เบอ เดิม เวี๊ธ เวี๊ธ

dɯm wiə mansəw t^hom tee

ba dɯm wiə wiə

ต้นของมันไม่ค่อยใหญ่

ต้นมันเป็นเถา

It is not. It is a kind of vine.

5

ทม คาง กั๊วล

t^hom k^haaŋ kuəl

ใหญ่ตรงโคนต้น

Only the base is quite big.

6

เกิด เวี๊ธ เวี๊ธ เตวี๋ ตาม เดิม เตวี๋

kɯt wiə wiə təw taam dɯm
təw

เป็นเถา เลื้อยไปตามต้นไม้

The vine climbs on other trees.

7

เกิด ประยอจ อย บาน คลัฮ

kɯt prajɔɔc ʔoj baan k^hlaʔ

ใช้ประโยชน์อะไรบ้างคะ?

How can we make use of it?

8

ประยอจ ก็ ปเรอ จเริน ยาง นิฮ มือ อา ซัด นิฮ

prajɔɔc kɯ prɛɛ crɛɛn jaŋ nih
mɔɔ ʔaa sat nih

เขาใช้ประโยชน์หลายอย่าง ดูสิต้นนี้

They can use it many ways.

Look at this one!

9

เวีย รนา ก็ กรุน รเงีย รนา เกิด อา โรค ซกั๊วม

wiə ranaa kɯ krun ranjə ranaa
kɯt ʔaarook sakuəm

ใครที่เป็นไข้หนาวสั่น เป็นโรคผอม
For those who get fever or being
too thin.

10

เวีย เดิม มั่นรุจ ตเรวี รัว เดิม ชงคกง นิช เดวี
ปรับ คเนีย

wiə ɗaŋ manruɔc tɾaw ruə
ɗaŋm sonk^hoŋ nih taw prap
k^haniə

แล้วเดินไม่ไหว ต้องไปหาต้นชงคกงนี้มา
บำรุงร่างกาย

And too weary to walk. They should
find ‘sonk^hoŋ’ to nourish the body.

11

บำรุง นะ

bamruŋ na?

ใช้บำรุงหรือคะ?

To nourish, right?

12

เกิด หนา บำรุง

kʌt t^hanum bamruŋ

เป็นยาบำรุง

It is a kind of tonic.

13

บำรุง บาน

bamruŋ baan

บำรุงได้

To nourish the body.

14

ยัว อานา เวีย เตวี

juə ʔaanaa wiə tɐw

เอาส่วนไหนไปใช้?

Which part of it can be used?

15

ยัว เดิม ตาบาน ยัว รือ เวีย ตาบาน

juə ɗaŋm taabaan juə rih wiə
taabaan

เอาต้นของมันก็ได้ รากของมันก็ได้

Take its stems or its roots.

16

เดิม เวีย อา เกิด

ɗaŋm wiə ʔaa kʌt

ต้นที่เป็น ๆ (หมายถึงยังไม่ตาย)

Take the fresh ones.

17

บาด อา เดิม เวียร บาด เวียร ยัง เวี้อร์ เวี้อร์

baat ʔaa ɗaŋm wiər baat wiər
jaŋ wiər wiər

ครับ ต้นมันเลื้อย เป็นเถา ๆ

Yes, its vines.

18

बात กัด กัด ปราปิล ปราปิล เกอะ

baat kat kat prampil prampil kʌʔ

ครับ ตัดเป็น 7 ท่อน

Yes. Cut it into seven pieces.

19

ยัว เตวี คะ ซงอร เพอะ

juuə təw daʔ saŋoɔr pʰaʔ

เอาไปต้มดื่ม

Boil it to make decoction.

20

เกิด หนา บำรุง

kʌʌt tʰanam bamrun

เป็นยาบำรุง

As a tonic

21

จา ออย เที๊ด ออย ทม

caa ʔəw tʰət ʔəw tʰom

ให้อ้วนให้โต

Help us gain weight and help us grow taller.

22

เมียน ประยอจ ปั้นแนฮ แอญ ตา

miən prajəwɔc panneh ʔəɣɯ̌ taa

มีประโยชน์แค่นั้นใช้ไหมตา?

Is that all for its use Grandpa?

23

เมียน ประยอจ ปั้นน้อฮ เฮย

miən prajəwɔc pannoh həɣ

มีประโยชน์แค่นี้แหละ

Yes, that is all.

5.9) เซาะเนียง /สอในิอง/

ชื่อไทย

สังวาลย์พระอินทร์

ชื่อวงศ์

Lauraceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Cassytha filiformis L.

ประโยชน์

นำเถาไปแช่น้ำ รวบรวมใบตองสุก(สีเหลือง)

ฟางหนึ่งกำมือ หอยจู้บ 7 ตัว

ผักรว่น 2-3 ต้น แช่รวมกัน 1 วัน

แล้วนำน้ำไปอาบให้เด็กแก้โรคหัด

เซาะเนียง /sɔʔniɛŋ/

1

นึ่ง ก็ เฮา เวี๋อ อย

nɪŋ kɪ haw wiəʔ ʔoj

หนึ่ง นี่เขาเรียกเถาอะไร

Neung, how do they call this
vine?

2

เฮา

haw

เรียก

It is called...

3

เวี๋อ เซาะเนียง รือ เดิม เซาะเนียง

wiəʔ sɔʔniɛŋ rɨ̌ dɛm sɔʔniɛŋ

เถาเซาะเนียง หรือต้นเซาะเนียง

‘sɔʔniɛŋ’ vine or just ‘sɔʔniɛŋ’.

4

เดิม นื่อง เวี๋อ เวีย เกอะ ยัง แจ็ฮ เฮย

แด็จ คเนีย

dɛm nəw wiəʔ wiə kɛʔ jaŋ cɛh

həj dɛc kʰaniə

ต้นกับเถา มันก็ยังไม่แหละ เหมือนกัน

Its stem and its vine look
the same.

5

ดบ ยี่ง จเร็น นฮ

dop jɪŋ ʔrɛn nah

ป่าเรามีเยอะไหม

Does it grow a lot in our forest?

6

จา เมียน จเร็น

caa miɛn ʔrɛn

จะ มีเยอะ

Yes, it does.

7

ก็ ขอบ เนวี๋ นื่อง เดิม อย

kɪ cʰɔp nəw nəw dɛm ʔoj

มันชอบอยู่กับต้นอะไร

What kind of tree does this vine
normally climb on?

8

เวีย ขอบ เนวี๋ นื่อง เดิม

wiə cʰɔp nəw nəw dɛm

มันชอบอยู่กับต้น

It climbs on other trees.

9

ชเดี้ย เกอะ เวีย เนวี๋

sadɛj kɛʔ wiə nəw

อะไรมันก็อยู่

Any kind of tree.

10

อาชัย บาน มีอด

ʔaasaj baan mɔt

อยู่ได้หมด

It can stay with all kinds.

11

ประยอจ เค็น เวีย ยัว เตวี เทอ อย

prajɔɔc kʰan wiə juuə təw tʰəə ʔoj

ประโยชน์ของมัน เอาไปทำอะไร

How can we make use of it?

12

ยัว เซาะ เวีย นิฮ

juuə sɔʔ wiə nih

เอาผมมัน นี่

Take this hairy part...

13

ยัว เตวี ปะซ็อม น็อง ตัก โนม เค็น มนิฮ

ยั้ง

juuə təw pasom nɔŋ tik noom

kʰan manih jɔɔɣ

เอาไปผสมกับน้ำปัสสาวะของคน

Then mix it with human urine...

14

ยัว เตวี เลียบ

juuə təw liəp

เอาไปทา

The mixture can be pasted on...

15

คนอง กู กแบ็ย

kʰanɔŋ ku kabej

หลังวัวควาย

Cattle's back...

16

ยั้ง ยัว เตวี ค้อฮ น้อฮ

jɔɔɣ juuə təw dɔh nɔh

เราเอาไปถูนะ

We scrub it...

17

เนาะ ซลี ซลี บาน เกอะ

nɛʔ cʰalee cʰalee baan kɛʔ

นี่ ขยี้ๆ ก็ได้

Also, scrub it a little harder...

18

ยัว เตวี ค้อฮ

juuə təw dɔh

เอาไปถู

Just use it to scrub...

19

น็อง กู น็อง กแบ็ย

nɔŋ ku nɔŋ kabej

กับวัว กับควาย

On those cattles...

20

กมัย ออย เวีย เมียน ไจ

kamaj ໑ວ໑ wiə miən caj

ไม่ให้มัน มีเหา

To prevent them from cattle lice.

22

จา

caa

จะ

Well.

21

ยั้ง เตวี บอจ โม มะนอง จเร็น จเร็น นัฮ

jɯɯŋ təw bɔɔc moo manɔŋ

crɯɯn crɯɯn nah

เราไปดิงมาครั้งละเยอะ ๆ นะ

Each time, I picked this plant

from the forest quite a lot.

5.10) ญวปรี /nuuəprɪ/

ชื่อไทย

ยอป่า

ชื่อวงศ์

Rubiaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Morinda sp.

ประโยชน์

ใช้รากชเมापเรียง รวมกับแก่นของต้นยอ

แก่นของต้นมเมี้ยง ใส่กระเทียม พริกไทย

นำมาต้มรวมกัน กินน้ำแก้กษัยเส้น

ปวดเมื่อยตามตัว (โบราณเชื่อว่าเลข 7 ดี จึงใช้ 7 ชั้น)

ญวปรี /njuəpɾi/

1

หนึ่ง นิฮ เดิม อย?

nɨŋ nih dɛm ɔj

หนึ่ง นี่ต้นอะไร?

Neung, what is this plant?

2

นิฮ กี้ เฮา ทา เดิม ญวปรี

nih ki haw tʰaa dɛm juəpɾi

นี่เขาเรียกว่าต้นยอป่า

People call this one 'juəpɾi.'

3

ลักษณะ เดิม เวีย ทม เป็นินา?

laksana? dɛm wiə tʰom

pannaa

ต้นของมันใหญ่ขนาดไหน?

How big is its stem?

4

ทม กรีอื่น เฮย เดิม เวีย นา ทม รว ปันแนฮ

tʰom kriən həj dɛm wiə naa

tʰom raaw panneh

ต้นของมันก็ใหญ่ประมาณขนาดนี้

The stem is just about this size.

5

อ้อ กปรีฮ

ɔw kapɾiəh

อ้อ สูง

Well, it's quite tall.

6

ปเรอ การ บาน อย คลีฮ?

prɛə kaar baan ɔj kʰliəh

ใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง?

How can we make use of this one?

7

เดิม เวีย?

dɛm wiə

ต้นของมันเหรอ?

Its stem?

8

แนฮ ปเรอ การ มั่น บาน เต

nəh prɛə kaar man baan tee

ใช้ทำอะไรไม่ได้เหรอ?

We can do nothing.

9

เวีย เกิด ซัด พย เดิม เวีย น้อ

wiə kəət sat pʰoj dɛm wiə nah

เนื้อไม้ของมันไม่แข็ง

Its wood is not much hard.

10

ปเรอ หนา?

prΛΛ t^hanam

ทำยาละ?

For making drug?

11

หนา นิฮ บาน

t^hanam nih baan

ทำได้

We can make drug from it.

12

ยัว คเล็ม เวีย

juuə k^hlem wiie

เอาแก่นของมัน

Take the heartwood...

13

อัว ยัว คเล็ม เวีย โม ปุฮ

?ar juuə k^hlem wiie moo puh

เลื่อยเอาแก่นของมันมาผ่า

Saw it out and then cut it.

14

เกิด ปรำปิล จเน็จ

kΛΛt prampil canec

(ผ่า)เป็น 7 ชิ้น

Into seven pieces...

15

ยัว เตวี ชงอร เพอะ

juuə təw saŋɔɔr p^hΛ?

เอาไปต้มดื่ม

Boil and drink it as a decoction.

16

เลียย ซเมา ปเร็จ

liəj samaw prec

ผสมกับหญ้าปเร็จ

Mix it with 'prec' grass.

17

เกิด หนา ตไซ

kΛΛt t^hanam tasai

เป็นยาแก้กษัยเส้น

It is a kind of relaxant.

18

ปันนีฮ ฮะย นีฮ

pannoh həj nɔh

แค่นั้นใช่ไหม?

Is that all?

19

ประยอจ จา ประยอจ เวีย เกอะ เมียน ปัน

นีฮ ฮะย

prajɔɔc caa prajɔɔc wiie kΛ?

miien pannoh həj

ประโยชน์ของมันก็มีเท่านั้นแหละ

Yes, that's all for its use.

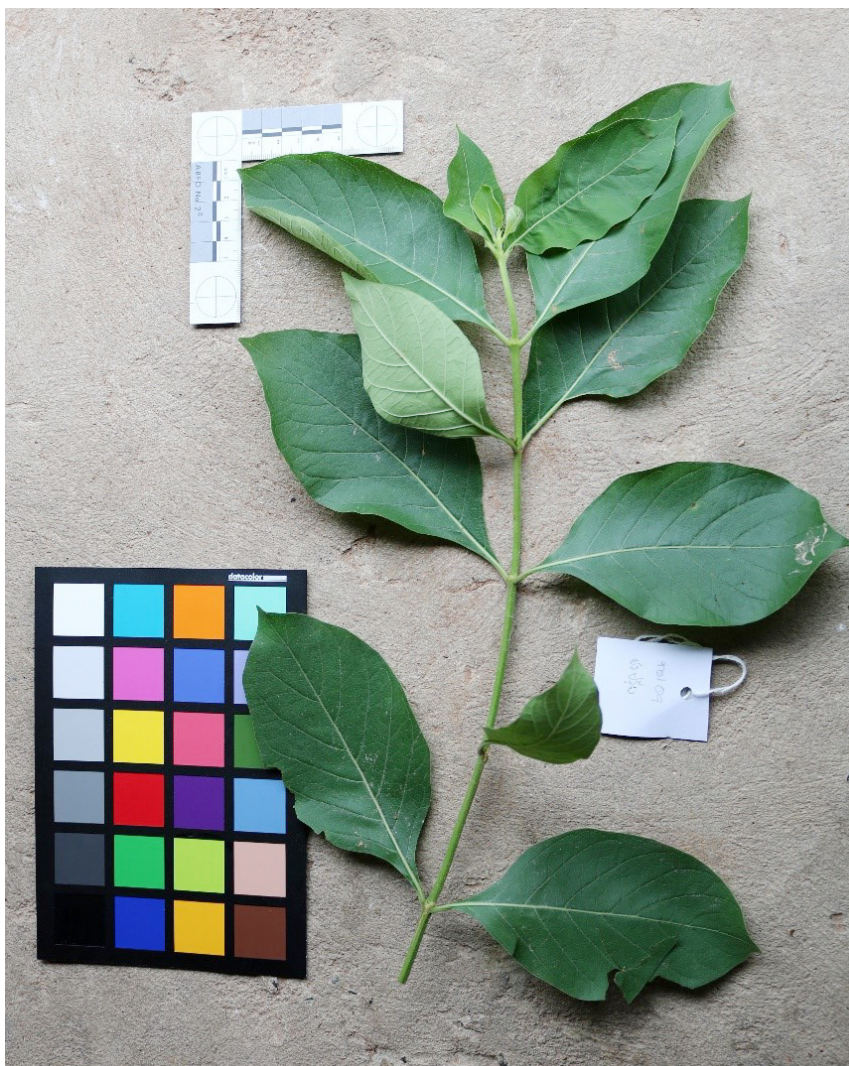
20

จา

caa

ค๊ะ

Well.

5.11) เดิมีปูล /dɛm-puuc/

ชื่อไทย	กันถั่ว, พลองแก้มอัน
ชื่อวงศ์	Myrtaceae
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Rhodamnia dumetorum</i> (DC.) Merr. & L.M. Perry
ประโยชน์	ตัดกิ่งมา นำไปตากแดดให้ใบร่วงหมด ใช้แต่กิ่งนำมามัดรวมกันทำเป็นรังของไหม (สำหรับเลี้ยงไหม) ผลสุกก็นทานได้ แต่ไม่นิยมเพราะมีรสฝาด

เดิมปูจ /dɛm pɔɔc/

1

หนึ่ง ซเลอะ นิส เดิม นิส กี่ เฮา ซเดีย?

nɨŋ slɔʔ nih dɛm nih kɨ haw
sədɔj

หนึ่ง ใบนี้ ต้นนี้เขาเรียกอะไร?

Neung, how do they call these
leaves?

2

กี่ย เฮา ทา เดิมปูจ

kɨ haw tʰaa dɛm pɔɔc

เขาเรียกว่า ต้นปูจ

They call them 'dɛm pɔɔc.'

3

นิส เมจ เวีย

nɨh meec wiə

นี้กิ่งของมัน

This is its twig.

4

ซเลอะ เวีย ลลีย นือฮ?

slɔʔ wiə laliŋ nɔh

ใบของมันเกลี้ยงไหม?

Does it have a smooth leaf?

5

จา ลลีย เฮย

caa laliŋ həj

คะ ใบของมันเกลี้ยง

Yes, its leaf is smooth.

6

ตู่จ ะ

tuuc tuuc

เล็ก ะ

Quite a small leaf.

7

ปเรอ ประยอจ บาน อย คลือ?

prɛɔ prajɔɔc baan ʔoj kʰlɔh

มันใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง?

How can we make use of it.

8

ยัว เมจ เวีย อา ทม เจียง นิส

juuə meec wiə ʔaa tʰom ciəŋ nih

เอากิ่งของมันที่ใหญ่กว่านี้

We use its twig, the one just
bigger than this...

9

กัต

kat

ตัด

Cut it off.

10

ยัว เตวี หาล ทง

juuə təw haal tʰaŋaj

เอาไปตากแดด

Dry it in the sun...

11

ต้อง ออย รุย ซเลอะ ยาง แจ้ฮ ออย มีอด
tɔŋ ʔɔɔj ruuj slɛʔ jaŋ cɛh ʔɔɔj
mɔt

ต้องให้ใบของมันร่วงให้หมดอย่างนี้

Dry it until all leaves fall, like
that.

12

ซแน๊ฮ เกอะ ยั่ว เตวี จอง

sanh klɛʔ juuə təw cɔŋ

แล้วก็เอาไปผูก

Then, bind them together.

13

เทอ ซเมาะ

tʰəʔ samɔʔ

ทำรัง

To make a nest?

14

จา เทอ ซเมาะ โจนเนียง

caa tʰəʔ samɔʔ koonniəŋ

ค่ะ ทำรังไหม

Yes, to make silkworm cocoon's
nest.

15

จา

caa

ค่ะ

Well.

5.12) เตาะต้วะ /doʔtuəʔ/

ชื่อไทย

น้ำใจใคร่

ชื่อวงศ์

Olacaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Olax psittacorum (Lam.) Vahl

ประโยชน์

ยอดอ่อนจิ้มน้ำพริกกิน

เคาะตัวะ /dɔʔtuəʔ/

1

หนึ่ง เดิม อย นิส นะ?

nɨŋ dɛɯm ʔoj nih naʔ

หนึ่ง นี่ต้นอะไร?

Neung, what is this plant?

2

นิส เฮย กี้ เฮา ทา เดิมเคาะตัวะ ไป แพว

nih həj kɨi haw tʰaa

dɛɯmdɔʔtuəʔ paj pʰɛw

นี่เขาเรียกว่า ต้นเคาะตัวะ น้ำแพว

They call it 'dɔʔtuəʔ,' Auntie

Phaew.

3

อ้อ

โ้ว

อ้อ

Alright...

4

ซเลอะ เวีย จัฮ เฮย เกอะ ยาง แจ๊ฮ เฮย

sləʔ wiə caɰ həj kəʔ jaŋ cɛɰ

həj

ใบของมันแก่แล้วก็อย่างนี้แหละ

Here, its leaves are quite old and
mature already.

5

ส่วนมาก เฮย

suuənmaak həj

ส่วนมากแล้ว

Normally...

6

กี้ นิยม

kɨi nijom

เขานิยม

They prefer...

7

ยั่ว ตรุย กแจ๊ย เวีย โม จร๊วะ

juuə truuj kacej wiə moo cruəʔ

เอายอดอ่อนของมันมาจิ้ม (น้ำพริก)

Collect its young leaves to dip
with chilil paste as vegetable
side dish.

8

เดิม เวีย ทม นัฮ?

dɛɯm wiə tʰom nah

ต้นของมันใหญ่ขนาดไหน?

How big is this plant?

9

เดิม เวีย มันเซี๊ว้ ทม นา เต

dɛɯm wiə mansəw tʰom naa tee

ต้นของมันไม่ค่อยใหญ่เท่าไรหรอก

This plant is not that big (not that tall).

10

ลักษณะ เดิม เวีย ยาง เวี้อร์ นัฮ?

laksana? dɔɔm wiio jaan wiør nah

ต้นของมันเหมือนเถาวัลย์ใช่ไหม?

Does this plant look like a vine?

11

จา ยาง เวี้อร์ เกอะ ตา เมียน

caa jaan wiør ka? taa miøn

คะ เหมือนอย่างเถาวัลย์ก็มี

Yes, some parts may look like vine.

12

เวีย เกิด เดิม โม ตา เวีย เกอะ ตา เมียน

wiio kaat dɔɔm moo taa wiio ka? taa miøn

เป็นต้นก็มี

Some also have stem.

13

เนาะ กลิ่นี ยางนา?

ne? kløn jaan naa

แล้วกลิ่นเป็นอย่างไร?

What does it smell like?

14

เมียน กลิ่นี นัฮ?

miøn kløn nah

มีกลิ่นไหม?

Is it smelly?

15

กลิ่นี เวีย เกอะ ปรับ มั่น ตเรีว เต ไป แพว

kløn wiio ka? prap man traw tee paj p^hεw

กลิ่นของมันก็บอกไม่ถูกเหมือนกัน น้ำแพว

Its smell? I just can't tell, Auntie Phaew.

16

ซงอร จรัวะ

sanuor cruə?

ต้มจิ้มน้ำพริก

Boil it soft and dip it with chilli paste.

17

เทอ จรัวะ นิส เวีย กลิ่นี นัฮ?

t^həu cruə? nih wiio kløn nah

ถ้าจิ้มน้ำพริกแล้วมันจะมีกลิ่นไหม?

If we dip it with a chilli paste, does it have smell?

18

เวีย เกอะ กลิ่นี กโอบ เตัจ ๆ นุฮ เฮย จา

wiio ka? kløn ka?oop təc təc nuh həj caa

มันก็มีกลิ่นหอมนิด ๆ นั้นแหละ

It smells a bit good.

19

เบอ โฮบ เตวี เวีย จัญญ

bΛΛ hoop təw wiə caŋaŋ

ถ้ากินแล้วก็อร่อย

If you take a bite of it, you'll
know it's good.

21

ซงอร จรัวะ จัญญ

saŋoɔr cruəʔ caŋaŋ

ต้มจิ้มน้ำพริกอร่อย

Boil it soft and dip it with chilli
paste, it has a good taste.

20

จา

caa

ค่ะ

Well.

5.13) ตระมุงเซจ /tramuug seec/

ชื่อไทย

ชันทองพญาบาท

ชื่อวงศ์

Euphorbiaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Suregada multiflora (A. Juss.) Baill.

ประโยชน์

นำลำต้นมาผ่า 7 ชั้น นำมาต้มเป็นยา

สำหรับผู้หญิงอยู่ไฟ

ตระมุงเซจ /tramuŋ seec/

1

ตา นิฮ ก็ เฮา ทา เดิม ซเดี๋ย นิฮ

taa nih kɪ haw tʰaa dɛɛm

sadɔj nih

ตา นี่เขาเรียกว่าต้นอะไร?

Granpa, how do they call this one?

2

เมียนตา เมจ โม ยังแจ็ฮ ก็ เฮา เดิม อย

miɛntaa meec moo jaŋcɛh kɪ

haw dɛɛm ʔoj

มีแต่กิ่งมาอย่างนี้ เขาเรียกต้นอะไร?

With only twig like this, how do they call it?

3

อารา เดีว ซเกี้อล พเนจ กันจ้อฮ บแล็ฮ เฮย นุฮ

ʔaaraa tɔw sakɪəl pʰaneec kancɛh

bleh hɔj nuh

ใครจะไปรู้จัก ตาพรำมากแล้ว

Who else would know? My eye sight is not that good any more.

4

เคียตา ซเลอะ คีว คีว

kʰəɲtaa slɔʔ kʰiiəw kʰiiəw

เห็นแต่ใบเขียว ๆ

I can see only green leaves.

5

มือ ลือ มือ กรอม

mɔɔ lɔɔ mɔɔ krom

มองข้างบน มองข้างล่าง

Look at its front, and then back.

6

อ้อ เดิม เค็นี่ ซเลอะ เดิม ตระมุงเซจ

ʔɔɔ dɛɛm kʰən slɔʔ dɛɛm

tramuŋseec

อ้อ ใบต้นชันทองพยาบาท

Oh, it's called 'tramuŋseec.'

7

นิฮ เมจ ตระมุงเซจ เบอ เดิม เวีย เกอะ

เนีวี่ อี้กัวล

nih meec tramuŋseec bla

dɛɛm wiɛ kɔʔ nəw ʔɪkuəl

นี่กิ่งของมัน ถ้าต้นมันก้อยู่ที่โคนสิ

This is just its twig. If it is its stem, it should be at its base.

8

เมจ ตระมุง ตระมุงเซจ รือ ตระมุงเจจ โต

meec tramuŋ tramuŋseec riɪ

tramuŋceec too

กึ่งตระมุงเซจ หรือตระมุงเจจกันแน่?

How do you exactly pronounce it, 'tramuŋ seec' or 'tramuŋ ceec'?

9

ตระมุงเซจ

tramuunseec

ตระมุงเซจ

‘tramuunseec’

10

ตระมุงเซจ มั่นเซีลื กึ่ บาน ตุม โม ซึ่

tramuunseec mansəl kii baan tum
moo sii

ตระมุงเซจ เมื่อวานที่เราได้ผลสุกมากินไ้

‘Tramuunseec’. Yesterday,
we just had its ripe fruits.

11

ทัง เนื่อ ตระมุงเซจ

tʰaŋaj neh tramuunseec

แต่วันนี้ตระมุงเซจ

For today, ‘tramuunseec’ ...

12

นิฮ ตระมุงเซจ เดิม ทน้า แต่จ คเนีย

nih tramuunseec dɛɛm tʰanam
dɛc kʰaniio

นี้ต้นตระมุงเซจ เป็นต้นยาเหมือนกัน

‘Tramuunseec’ is a kind of medicine
too.

13

แก อย บาน

kɛɛ ʔoj baan

แก้อะไรได้บ้าง?

What are its medical uses?

14

ทน้า นิฮ กึ่ ยัว เตวี ปุฮ ชงอร เพอะ

tʰanam nih kii juuə təw puh
saŋoɔr pʰɛ

ยานี้ เขาเอาไปผ่าต้มดื่ม

Well, you can cut it into pieces
and boil them to drink as
a decoction.

15

พง แก เนื่อฟลึง แก อย นา

pʰoŋ kɛɛ nəwpʰɛɽŋ kɛɛ ʔoj
naa

ใช้สำหรับพวกที่อยู่ไฟ

For those women who need the
confinement after childbirth.

16

เมียนตา พง ซเรีย เฮย รแอญ เนื่อฟลึง

miientaa pʰoŋ sreɽj həɔj raʔeɽŋ
nəwpʰɛɽŋ

มีแต่ผู้หญิงแหละที่อยู่ไฟ

Well, only for women who need
the confinement.

17

พง ปรี้อฮ มัน กีย เนีวืพลึง

p^hoŋ prəh man kɯj

nəwp^hlɯŋ

พวกผู้ชายไม่เคยอยู่ไฟหรง

Not for men.

18

เกอะ ยัว เตีวื ปุส ปุส เกิด จันรีจ จันรีจ

เบอเซิน เวีย จ้อง จุฮ

kaʔ juuə təw puh puh kaat canriic

canriic baasən wiə cəŋ cuh

ก็เอาไปผ่าเป็นชิ้น ๆ ถ้าหากอยากให้

ระบายท้อง

You can cut it into pieces and
use them as a laxative.

19

คะ เติม นิส เตีวื ตัด เกิด จเร็น ชมวืฮ

daʔ dɔɔm nih təw tɯt kaat

crɔɔn c^hamuəh

ใส่ต้นนี้ผสมกับอย่างอื่น จะเป็นยารักษาโรค

Mix it with other ingredients, it
will become a kind of medicine.

20

จำ เติม

cam dɔɔm

จำต้นนี้ได้

I remember this.

21

ปซ็อม ตัด

pasəm tɯt

ผสมอีก

Mix them more.

22

อานิส ยัว เติม เวีย เลย

ʔaanih juuə dɔɔm wiə ləj

อันนี้เอาต้นของมันเลย

This one, take its stem, right?

23

ยัว เติม เวีย

juuə dɔɔm wiə

เอาต้นของมัน

Yes, take its stems.

24

นิฮ นิส แจ็ญ ชเลอะ ยังแจ็ฮ ซี บาน อย อม

nih nih cəŋ sləʔ jaŋceh sii baan

ʔoj ʔom

ใบอย่างนี้กินได้ไหมลุง?

Can we eat its leaves like this?

25

ซี ยังนา บาน ม้อลตา พลล เวีย ซี มัน บาน

sii jaŋnaa baan moltaa p^hlɛə wiə

sii man baan

จะกินได้ยังไง แม้แต่ผลยังกินไม่ได้
How could we? Neither its
leaves nor fruits are edible.

26

เบอ ชงอร เพอะ นุฮ อย บาน มัน อย เต
เป็นี้ หนา

bΛΛ saŋɔɔr p^hΛ? nuh ʔoj baan
man ʔoj tee pΛn t^hanam

ถ้าต้มถึงจะกินได้ เหมือนยา

If you boil it as a decoction, you
can eat it.

27

กิ ปเรอ ยังจั่นฮ เฮย

kɪ prΛΛ jaŋcaŋh hœj

เขาใช้อย่างนั้นแหละ

That's how they use it.

28

พง โบราณ กิ โม จ้อฮ กิ มัน ออย ซี

p^hoŋ booraan kɪ moo cɔh kɪ
man ʔɔɔj sii

ตั้งแต่โบราณเขาไม่ให้กิน

Since the ancient time, people
did not have it as food.

29

มัน ออย ซเดี๋ย กิ เกอะ ออย บานตา ชงอร
เพอะ จ้อฮ

man ʔɔɔj sadɔj kɪ kΛ? ʔɔɔj
baantaa saŋɔɔr p^hΛ? cɔh

ไม่ให้อะไร เขาให้แต่ต้มดื่มอย่างเดียว
Only a decoction would do.

30

เพอะ บาน มัน ลวีญ ระอย ตเน็ญ ตา แ้ยย
p^hΛ? baan man lawiɲ raʔoj

tanɛɲ taa jɛj

ดื่มแล้วขมไหม? ถามตายาย

Is it bitter? I asked grandma and
grandpa.

31

รนา นื่อง เตวี เต็ญ อย มันเต็อื่น บาน ชงอร
เพอะ

ranaa nɔŋ tɔw dɛɲ ʔoj mantɛɲ
baan saŋɔɔr p^hΛ?

ใครจะไปรู้ ยังไม่ได้ต้มดื่มเลย

Who know? I haven't tried some.

32

กีย ชงอร เพอะ มื่อ มัน ลวีญ เต

kɪɣj saŋɔɔr p^hΛ? mɪɣ man
lawiɲ tee

เคยต้มดื่มแล้ว มันไม่ขม

As for me, I used to drink it. Its
doesn't taste bitter.

33

เบอ ตะ ปซ็อม อา ปเซญ นุฮ เวีย ลวีญ

bΛΛ da? pasɔm ʔaa paseɲ nuh
wiɪə lawiɲ

ถ้าผสมอย่างอื่น มันจะขม

But if we mix it with other
things, possibly it will be bitter.

34

ตะ พง กอล พง อย เลี้ยย นุฮ เวีย ลวีญ
daʔ pʰoŋ kool pʰoŋ ʔoj liiəj
nuh wiə lawiɲ

ใส่พวกต้นกอลผสมมันถึงจะขม

Mix it with 'kol tree' then,
that would be really bitter.

35

ปเรอ นื่อง กอล เป็นี้ จุฮ

praʌ noŋ kool pan cuh

ใช้ผสมกับต้นกอลเป็นยาระบาย

If you mix it with 'kol tree', it will
be a laxative.

36

เดิม นิฮ นื่อง กอล ตะ อังกอ ปราปิล กเรื้อบ

ɗaʌm nih noŋ kool daʔ ʔaŋkoo

prampil kriəp

ต้นนี้กับต้นกอล ใส่ข้าวสาร 7 เม็ด

With 'kol tree' and seven rice
seeds.

37

เบอ หนา เป็นี้ จุฮ เป็นี้ จุฮ หนา นิฮ

bʌʌ tʰanam pan cuh pan cuh

tʰanam nih

ถ้าเป็นยาระบายก็ใช้ยาตัวนี้แหละ

As for laxative, that's the medicine.

38

เป็นี้ จุฮ แก อย

pan cuh kee ʔoj

ระบายแก้อะไร?

How does this laxative work?

39

แก โรค ปวีฮ เวีย มัน แก้อีฮ ชูล

kee rook puəh wiə man cəh
sruʌl

แก้โรคไม่สบายท้อง

Use it when you feel unwell in
your stomach.

40

เวีย เอิม ปวีฮ เวีย หนึ่ง เวีย เป็นี้ จุฮ เวีย

มันบาส เดวี ตัญ หนา ตัญ อย

wiə hʌm puəh wiə nɲ wiə

pan cuh wiə manbaah təw tɲ

tʰanam tɲ ʔoj

มันท้องอืดนะหนึ่ง ก็ใช้ยาระบายนี้ไม่ต้อง
ไปซื้อยาซื้ออะไรหรอก

It can help relieve flatulence,

Neung. You can use this laxative.

No need to buy other drugs.

41

เบอ อานิส เป็น จูฮ บาน เบอเซินตา จูฮ
คลึง ยิง ปบอ บาย ฮีต เวีย เกอะ บัด

bΛΛ ʔaanih pΛn cuh baan
bΛΛsəntaa cuh k^hlan jʔxɿ
pabɔɔr baaj hot wiə kΛʔ bat

ถ้าท้องเสียมาก เราก็ต้มข้าวชดน้ำข้าว
มันก็หาย

If you have a diarrhea (after
drinking it), you just boil some
rice and drink rice water. You'll
feel better.

42

นิฮ เทอ จูฮ ปวีฮ เลียง ปวีฮ

nih t^həɔ cuh puəh liəŋ puəh

นี้ทำยาระบาย

This can be made into a laxative.

43

กี ปเรอ ปันนือฮ เฮย

kɿ prΛΛ pannuəh həɔj

เขาใช้แค่นี้แหละ

That's all for how people use it.

44

บาด ปันแนฮ เฮย อม นือฮ

baat panneh həɔj ʔom nuəh

คะ แค่นี้แหละเนาะลุง

Well, that's all, Uncle.

5.14) ตลมเป /tlompee/

ชื่อไทย

โมกเครือ, เต๋อดิน, ไล่ตัน

ชื่อวงศ์

Apocynaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Amphineurion marginatum

(Roxb.) D. J. Middleton

ประโยชน์

ยอดอ่อนจิ้มน้ำพริกกิน

ตลอมเป /tlompee/

1

ตา นิฮ ก็ เฮา ทา เมจ ซเดี้ย นิฮ

taa nih kɯ haw tʰaa meec sadəj
nih

ตา นี่เขาเรียกว่ากิ่งอะไรคะ

Grandpa, how do they call this
twig?

2

เอ อานิส ก็ เฮา ทา เวี้อร ตลอมเป

?ee ?aanih kɯ haw tʰaa wiər
tlompee

นี่เขาเรียกว่า เถาตลอมเป

They call it 'tlompee' vine.

3

อยนา เวี้อร เวีย จ้อฮ

?ojnaa wiər wiə cəh

ไหนละ เถาของมัน?

Where is its vines?

4

เวี้อร เวีย นิฮ เดิม

wiər wiə nih dɯm

ต้นของมันก็เถานี่ไง

Its stems are actually called vines.

5

อ้อ เดิม นิฮ

?ə dɯm nih

อ้อ นี่ไง

Well, it's here.

6

เดิม นิฮ เกิด เวี้อร

dɯm nih kʰat wiər

ต้นนี้แหละเป็นเถา

Its stems are actually vines.

7

เวี้อร เวี้อร เวีย ยัง เวี้อร คเน็ง

wiər wiər wiə jaŋ wiər kʰanəŋ

เถาของมันเหมือนเถาส้มป่อย

Its vines also look like 'sompoj'
vines.

8

ก็ เฮา เดิม ทม อานิส เมจ เวีย เตอ เมียน

เมจ เมียน ปกา เมียน อย นิฮ มีอ ปกา

kɯ haw dɯm tʰom ?aanih meec

wiə təə miən meec miən pakaa

miən ?oj nih mɯx pakaa

ต้นของมันใหญ่ แต่อันนี้เป็นกิ่งของมัน มีดอก

มีอะไร นี่ไง ดอกของมัน

It has a big stem, but this one is
only twig with flowers. Here are
its flowers.

9

ปลา

pakaa

ดอกของมัน

Its flowers.

10

ปลา อย

pakaa ʔoj

ดอกอะไร

What flowers?

11

ปลา เวีย รุย เฮย เวีย จัฮ เฮย นุฮ

pakaa wiie ruuj həj wiie cah

həj nuh

ดอกของมันแก่แล้ว มันก็เลยร่วงหมด

When its flowers became dried,
they would fall down.

12

ยัว เตวี เกิด หน้า อย จือฮ ตา

juuə təw kʌt tʰanam ʔoj cəh
taa

เอาไปทำยาอะไรตา?

Can we use this as any kind of
medicine?

13

อานิส มันแต่ล เคญ กิ ยัว เตวี เทอ หน้า ซเดีย

ʔaanih mandel kʰəŋ kii juuə

təw tʰəə tʰanam sadəj

อันนี้ไม่เคยเห็นเขาเอาไปทำยาอะไร

I have never seen anyone take it
as medicine.

14

อานา คลัฮ กิ เกอะ มัน ปเรอ อานา คลัฮ

กิ เกอะ ปเรอ เวี้อร ตลมเป กิ ปเรอ

ʔaanaa kʰlah kii klʔ man praa

ʔaanaa kʰlah kii klʔ praa wɛər

tlompee kii prəə

บางคนก็ไม่ใช้ บางคนก็ใช้เถาตลมเปนี้

Some people do not use it, some
use its vines...

15

เกิด หน้า ตไซ แดจ คเนีย

kʌt tʰanam tasaj dɛc kʰaniə

เป็นยาแก้กษัยเหมือนกัน

Use it against sinew strain.

16

ตึง ยัว เตวี รุม นื่อง เดิม เดิม กันตูด

təŋ juuə təw rum nəŋ dɛm dɛm

dʌm kantut

ตึงเอาไปพันกับต้นมะยม

Bind it to 'star gooseberry' stems.

17

ตลอมเป นิฮ นะ

tlompee nih na?

ต้นตลอมเปนี้แหละ

This ‘talompee’

18

ตลอมเป รุม นื่อง เดิม กันตูด ยั่ว ต้อง

ตลอมเป ต้อง เดิม นิฮ โม ชงอร เพอะ

tlompee rum noŋ dɔɔm kantʉʉt

juuə tɔŋ tlompee tɔŋ dɔɔm nih

moo saŋɔɔr pʰɔ?

ต้นตลอมเปพันกับต้นมะยม เอาต้นทั้งสอง
มาต้มดื่ม

Bind this ‘talompee’ to ‘star
gooseberry’ stems and boil and
drink them as a decoction.

19

กิ เฮา หนา ตไซ แก ตไซ

ki haw tʰanam tasaj kɛɛ tasaj

เขาเรียกว่า ยาแก้กษัยเส้น

They call it relaxant medicine.

20

ชื้อ ตไซ

cʰɿ tasaj

เจ็บเส้น

Sinew strain.

21

นิฮ พง เดิม ตลอมเป

nih pʰoŋ dɔɔm tlompee

นี้พวกต้นตลอมเป

Use talompee.

22

ยั่ว เตวี เทอ ยางจนา เพอะ ชงอร เพอะ

juuə tɔw tʰəʉ jaŋcanaa pʰɔ?

saŋɔɔr pʰɔ?

เอาไปทำอย่างไร ต้มดื่มหรือคะ?

To use it, we drink it as a decoction,
right?

23

ชงอร เพอะ ทำมดา

saŋɔɔr pʰɔ? tʰammadaa

ต้มดื่มเฉยๆ

Yes, you just boil and drink it.

24

พง ชื้อ ตไซ

pʰoŋ cʰɿ tasaj

พวกเจ็บเส้น

Those sinew strains.

25

ชื้อ จังแกฮ ชื้อ อย

cʰɿ caŋkɛ? cʰɿ ʔoj

แก้ปวดเอว ปวดอะไร

To relieve waist-aches?

26

ซื่อ จังแก้อ ซื่อ ออย ตาบาน

c^hhi cankɛʔ c^hhi ʔoj taabaan

แก้ปวดเอว ปวดอะไรก็ได้

It can relieve waist pains.

27

กึ่ ปเรอ อานูฮ เฮย เซา เซา

ki prɔɔ ʔaanuh həɔj c^haw c^haw

เขาใช้อันนั้นแหละ ดิบๆ

They use it fresh.

28

ออย บัด เกอะ บาน เกอะ บัด ซื่อ

ʔəɔj bat kɔʔ baan kɔʔ bat c^hhi

ให้หาย มันก็หายปวด

To help relieve the pain.

29

ออย ออย เวีย เตวี รุม นื่อง พแล กันตุด

ʔəɔj ʔəɔj wiə təw rum nɔŋ

p^hlɛ kantut

ให้ไปพันกับลูกมะยม

Bind it to ‘star gooseberry’

fruits.

30

จื่อฮ เวี้อร์ เวีย เมียน ประยอจ ออย จื่อฮ

cɔh wiə wiə miən prajɔɔ

ʔoj cɔh

แล้วเถาของมันมีประโยชน์อะไรไหม?

What are other uses of its vines?

31

ฮื่อ เวี้อร์ เวีย แค ปึเดิม แมญ ชมัย ชตุง ดอฮ

hi wiə wiə k^hɛ pɪdɔm

mɛɲ samaj satuɲ dɔh

อ้อ เถาของมันแต่ก่อน สมัยดำนนา ถอนกล้า

Well, its vines. In the past when people transplanted rice seedings

and collect rice sprouts...

32

กึ่ ยัว เวี้อร์ เวีย มูร เทอ กแซ กเรียว ปจूर

ki juuə wiə wiə muur t^hə

kasɛ kriəw pacuɔr

เขาเอาเถามันมาพันเป็นเชือกเกลียวไว้ใช้
ตอนไถนา

They use its vines as ropes while ploughing the field.

33

ดะ ออย กแบีย เวีย เตียญ ปจूर ซเว็ด

daʔ ʔəɔj kabɛj wiə tiəɲ

pacuɔr sawat

ใส่ให้ควายมันลากตอนไถนา เชือกมันเหนียว

Bind it to ploughing tool and buffaloes, it was such a tough rope.

34

เวือร์ เวีย เวีย ทม ทม จัฮ จัฮ มูร

wiər wiə wiə t^hom t^hom cah
cah muur

เอาเถาใหญ่ ๆ แก่ ๆ ของมันมาพัน

Use big and old vines to bind it.

35

รุจ เกอะ ยัว เตวี จอง กี่ เทอ กแซ กเรียว
เทอ ซเลอะ ปังกิล เวีย

ruuc ka? juuə təw cəŋ ki t^həw
kasee kriəw t^həw slə? paŋkil wiə

แล้วก็เอาไปผูกทำเชือกเป็นสลักของมัน

To latch it as rope for ploughing.

36

ปเรอ บาน

prəʌ baan

ใช้ได้

Quite useful.

37

จือฮ ตรูย เวีย

cəh truuj wiə

แล้วยอดของมันล่ะ

What about its young leaves?

38

ตรูย เวีย เกอะ เบอ นึก ดะ ปี่ ปจूर แบ็ฮ ตรูย
นิฮ เตวี จรัวะ ตีต

truuj wiə ka? bəʌ nɪk da? pi
paʔur beh truuj nih təw cruə? tit

ยอดของมัน หลังจากไถนา ก็ไปเก็บยอด
ของมันมาจิ้มน้ำพริกได้

For its young leaves, after finishing
ploughing the field, we eat them
as vegetable side dish dipping
with chilli paste.

39

จรัวะ ตรูย ตรูย ซเลอะ

cruə? truuj truuj slə?

จิ้มทั้งยอดทั้งใบ

The whole leaf.

40

แบ็ฮ อานา คลัฮ เบอ เตวี ปเตีฮัน ซเลอะ
กันจือ เกอะ ยัว เตวี จรัวะ

beh ʔaanaa k^hlah bəʌ təw patəʊ
slə? kancəh ka? juuə təw cruə?

ถ้ารีบเก็บก็เก็บเอาใบแก่ไปจิ้มน้ำพริก

If you don't for to wait, you can
eat the mature leaf with chilli
paste too.

41

เนวี ทเม็ญ ยัง ปี่เคิม ลโฮะ ลโฮะ

nəw t^hamej jaŋ piɕəlm laho?
laho?

ถ้าฟันยังเหมือนสมัยเฝ้า ๆ

If my teeth were like when I was
young.

42

นิฮ เวีย โม ม้อด ทเม็ญ เฮย แจ็ฮ กีย เตวี
 ลโฮะ อย เคิญ เฮย เกอะ จ้อง ตา ซี้
 nih wiie moo mot t^hamej həj
 cəh kɔɔj təw laho? ʔoj k^həj
 həj kɔ? cəj taa sii

ตอนนี้ฉันไม่มีแล้ว ไม่เหมือนสมัยเอ๊ะ ๆ
 เห็นแล้วก็อยากกิน
 I have none now. Not like
 when I was young, it makes
 me hungry.

43

ซี้ มั่น บาน
 sii man baan
 กินไม่ได้

I can't eat it properly.

44

ลวีญ นะ ตา เบอ จรัวะ
 lawiij na? taa baɔ cruə?
 มันขมไหมตา ถ้าจิ้ม (น้ำพริก)
 Well, does it taste bitter?

45

ลวีญ เต
 lawiij tee
 ไม่ขมหรอก
 Not that all.

46

ลวีญ
 lawiij
 ขม
 A bit bitter.

47

ทำมดา
 t^hammadaa
 ปกติ
 Normally.

48

จรัวะ ชรั้อฮ ชรั้อฮ เลย
 cruə? srəh srəh həj
 จิ้มน้ำพริกสด ๆ เลย
 Dip its fresh young leaves with
 chilli paste, right?

49

บาด ชรั้อฮ ชรั้อฮ
 baat srəh srəh
 ครับ สด ๆ
 Yes, fresh young leaves.

50

มัน บาฮ ซงอร
 man baah saŋɔɔr
 ไม่ต้องต้ม
 No need to boil it.

51

มัน เมียน ทเม็ญ เกอะ ดอม ดอม

man miien t^hameɲ kʌ? doom
doom

ไม่มีฟัน ก็เคี้ยว ๆ (ใช้เหงือกคุณ ๆ) แล้วกลืนเลย

I have no good teeth, so I just
swallow it.

52

เกิด มลัวะ ดบ มลัวะ ปรี หนอ

kʌʌt mluə? dop mluə? prii nɔw

เป็นผักที่อยู่ในป่าเนาะ

It grows in the wild, right?

53

มลัวะ ปรี บาด มัน บาฮ ชงอร มัน บาฮ
ติญ ก็ เต

mluə? prii baat man baah
saŋɔɔr man baah tɨɲ kɨi tee

ครับ เป็นผักที่อยู่ในป่า

ไม่จำเป็นต้องต้มหรือซื้อหрок

Yes, it's wild vegetable, no need
to steam it, no need to buy it.

54

พง มลัวะ ปรี

p^hoŋ mluə? prii

พวกผักป่า

One of wild vegetables.

55

มลัวะ จเร็น นื่อง ปรี แบ เตวี ซเดยี้ เกอะ

เคญ ด้อล ปรีฮ ยึง ปรีฮขวา ดอฮ

mluə? cɾʌʌn nɔŋ prii bæe təw
sadəj kʌ? k^həɲ dɔl prɔh jɾɾɲ
prɔhswaa dɔh

ในป่ามีผักเยอะ หันไปก็เห็นปรีฮ ขวาชั้นอยู่

There are many kinds of vegetable
in the forest, as well as 'prɔhswaa'.

56

ปรีฮขวา มูร มันเต้อัน แจญ เลียด นิฮ ยึง

เกอะ ดอฮ ดอฮ ยัว เตวี จร๊วะ บาน

prɔhswaa muur mantɔn cɛɲ liət
nih jɾɾɲ kʌ? dɔh dɔh juuə təw
cruə? baan

ปรีฮขวามันยังม้วนอยู่ ไม่ทันแผ่ออก

เราก็ก่อนเอามาจิ้มน้ำพริกได้

Unfolding prɔhswaa leaf is edible
too, we also dip it with chilli
paste.

57

เวีย มัน ญาก เต มลัวะ ปรี

wiiə man ɲaak tee mluə? prii

มันไม่ยากหрок ผักป่านะ

Easy to have it, those wild vegetable.

5.15) ตโลงตีน /taloontim/

ชื่อไทย

มันเทียน

ชื่อวงศ์

Dioscoreaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Dioscorea sp.

ประโยชน์

ใช้ส่วนหัวนำไปต้มกินเป็นอาหาร
สมัยก่อน กินเพื่อประทังชีวิตแทนข้าว

ตโลงตีน /talooŋtiin/

1

ตา นีฮ ก็ เฮา ทา อย ตา?

taa nih kɯ haw t^haa ʔoj taa

ตา นี่เขาเรียกว่าอะไร?

Grandpa, how do they call this?

2

นีฮ เฮา เดิม ตโลง ปรี ตโลงตีน

nih haw dɛɛm talooŋ prii
talooŋtiin

นี่เขาเรียกต้นตโลงปรี หรือ ตโลงตีน

They call it ‘wild talong’ or
‘talongtiin’.

3

เดิม ตโลงตีน ทา เดิม ตโลงตีน

dɛɛm talooŋtiin t^haa talooŋtiin

ต้นตโลงตีน เรียกว่าต้นตโลงตีน

They call it wild talongtiin.

4

อานีฮ ก็ เฮา ทา อย เวีย?

ʔaanih kɯ haw t^haa ʔoj wiie

ส่วนนี้ของมันเขาเรียกว่าอะไร?

What do you call this part?

5

นีฮ เม้ม

nih mɛɛm

นี้หัวของมัน

This is its root.

6

นีฮ เม้ม อานีฮ เดิม

nih mɛɛm ʔaanih dɛɛm

นี้หัว ส่วนนี้ต้น

This is its root, and this is its
stem.

7

โม ต้อง เม้ม ต้อง เดิม เลย นัฮ

moo tɔŋ mɛɛm tɔŋ dɛɛm ləɔj
nah

มาทั้งต้นทั้งหัวเลยนะ

You collected both roots and stems.

8

กลาง แท้จ ก็ มัน ซเกี้อล เกอะ เลย นีฮ

k^hlaac tɛc kɯ man sakieɛl kɛə
ləɔj nih

กลัวเขาไม่รู้จ๊กก็เลยเอามาทั้งหมด

I thought they don’t know it well,
so I collected all parts.

9

จา

caa

คะ

Well.

10

ยัว โม ต้อง เดิม

juuə moo tɔŋ dɛɛm

เอามาทั้งต้นเลย

You take all parts then.

11

จื้อฮ ยัว เตวี เทอ ยางนา โฮบ?

cɔh juuə tɔw tʰəʔ jaŋnaa hoop

แล้วเอาไปทำอะไรทานได้?

How can it be cooked?

12

โฮบ บาน แอญ?

hoop baan ʔɛŋ

ทานได้ไหม?

Can we eat it?

13

โฮบ บาน

hoop baan

ทานได้

Yes, we can.

14

มยาง มีอ อ้อด บาย อ้อด ตึก

majaan mɯə ʔɔt baaj ʔɔt tik

บางทีอดข้าวอดน้ำ

Sometimes if we don't have food.

15

สมัยปู่เฒ่า กี่ จีจ ดันโลง นิฮ โฮบ แทน บาย

samaj pii dɛɛm ki ciic tanloong

nih hoop tʰɛn baaj

สมัยก่อนเขาขุดมันนี้กินแทนข้าว

In the past, they dug this plant to eat instead of rice.

16

ยัว เตวี

juuə tɔw

เอาไป...

Take it to...

17

ยัว เตวี เพะ เลียย เมียน กอ เมียน ออย

เกอะ ดะ เลียย เต๊จ เต๊จ เกอะ

juuə tɔw pʰeʔ liiəj miien koo

miien ʔɔj kɛʔ daʔ liiəj tɛc tɛc kɛʔ

เอาไปต้มผสมกับข้าวสารหรืออะไรที่มีอย่าง

ละนิดอย่างละหน่อย

Mix it with uncooked rice or put any ingredients you have a bit.

18

ยัว เตวี ซงอร แจ๊ฮ?

juuə tɔw saŋɔr cɛh

เอาไปต้มอย่างนี้ใช่ไหม?

We boil it like this, don't we?

19

บาด ซงอร

baat saŋoɔr

ครับ เอาไปต้ม

Yes, just boil it.

20

เกอะ เวีย เมียน รดชาด ยางนา?

kʌʔ wiie miien rotc^haat

jaan^hnaa

แล้วมันมีรสชาติแบบไหน?

How does it taste?

21

รดชาด เวีย ซี เตวี เกอะ ธรรมดา

rotc^haat wiie sii tɔw kʌʔ

t^hammadaa

กินไปรสชาติของมันก็ธรรมดาแหละ

It has a plain taste.

22

รีย เซอ จงญ

ri^h c^həɔ can^han

ที่จริงรสชาติของรากไม้มันก็อร่อย

(เปรียบเทียบกับว่าต๋องดินเหมือนรากไม้

ที่อยู่ใต้ดิน)

In fact, its roots taste quite good.

23

นิฮ ก็ เฮา ทา รบือฮ ปรี

nih k^hi haw t^haa rabo^h prii

นี่เขาเรียกว่าของป่า

This is what they call food
from the wild.

24

รบือฮ ปรี จงญ

rabo^h prii can^han

ของป่าอร่อย

Wild food is delicious.

25

จือฮ เฮย บาน ก็ ปรีบ ทา

cə^h həɔj baan k^hi prap t^haa

นั่นเขาถึงได้บอกว่า...

So they told that...

26

อ้อด บาย อ้อด ตึก คลาจ โจล ปรี

ʔɔt baaj ʔɔt tɨk k^hlaac cool prii

ถ้ากลัวไม่มีข้าวไม่มีน้ำจะกิน

If you're afraid you don't have
food or water,

27

ออย จีจ ตันโลง จีจ อย ยัว

ʔəɔj ciic tanloŋ ciic ʔəɔj juuə

ให้ขุดมันขุดอะไรมากิน

Just dig up its roots to eat.

28

ยัว โม่ เพะ ยัว โม่ โฮบ

juuə moo p^he? juuə moo hoop

เอามาต้ม เอามากิน

Boil it before you eat it.

29

เกอะ เมียน จเร็น แอญ?

ka? miən caan ʔeɛn

แล้วมันมีเยอะไหม?

Does it grow a lot?

30

ซเราะะ ยี่ง

sra? jɯŋ

หมู่บ้านเรา

In our village

31

จเร็น

caan

เยอะ

Yes, it does.

32

จเร็น คลัฮ์ เกอะ จีจ มั่น บาน ลุบ กัวล เวีย

เกอะ เจื้อบ คลัฮ์

caan k^hlah ka? ciic man baan

lup kuəl wiə ka? ɲəp k^hlah

เยอะ บางทีซุดแล้วไม่ได้กลับหัวของมันก็

ตายไปบ้าง

There are lots of it, but sometimes when we dug it up and left its stems on the ground, it would dry up and die.

33

เมียน อา ทแม็ย เวีย ดอฮ โม่

miən ʔaa t^hamej wiə dooh moo

มีต้นใหม่มั่นงอกออกมา

A new one springs up and grows again.

34

จเร็น จเร็น

caan caan

เยอะมาก

Quite a lot.

35

ปจื้อฮ สรรพคุณ พเซง พเซง มั่น เมียน เต
นื้อฮ ตา นื้อฮ

pacəh sapp^hak^hun p^haseɛŋ

p^haseɛŋ man miən tee nəh

taa nəh

จันสรรพคุณอื่นของมันไม่มีแล้วใช้ไหม?

Are there any other medical qualities?

36

เต กี ปเรอ ยางจันฮ

tee ki praɯ jaŋcanəh

ไม่มี เขาใช้อย่างนั้นแหละ

No. That's all for how they use it.

37

ซี เม้ม เวีย นือฮ

sii mɛm wiə nɔh

กินหัวของมันนะ

Eat its root, right?

38

ซี อ้อด ซี กรอ ปี่เดิม

sii ʔot sii kɔp piɛm

กินอดกินอยากสมัยก่อน

Yes, like in the past when we
don't have enough food.

39

จ้อฮ ปันแนฮ เฮย หนอ บาน ตเนญ อย
จเร็น เต

cɔh panneh həj nɔh baan tanɛj

ʔoj crɛn tee

เท่านี้แหละนะ ไม่ถามอะไรเยอะหรอก

That's all for my questions.

40

มัน เมียน อย จเร็น ม้อด เฮย

man miən ʔoj crɛn mɔt həj

ไม่มีอะไรเยอะ หมดแล้ว

Well, that's all for it.

5.16) ตังกีบกตาม /tanɕiɪpkadaam/

ชื่อไทย

มะเเฒ่า

ชื่อวงศ์

Phyllanthaceae

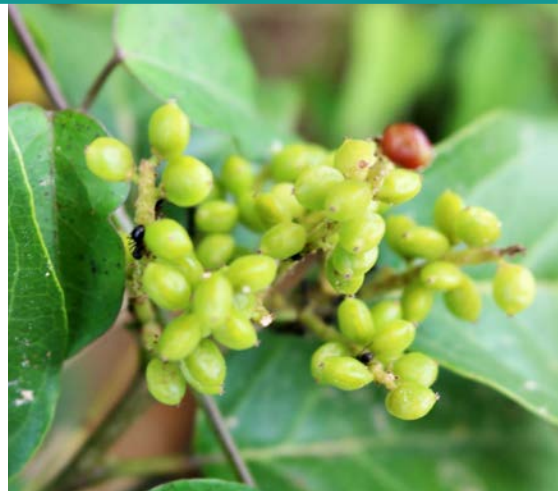
ชื่อวิทยาศาสตร์

Antidesma sp.

ประโยชน์

ใช้รากต้มแล้วใช้น้ำดื่ม

แก้ปวดเมื่อยร่างกาย

เดิม ตั้งกืบกตาม /taŋkɪp̚kadaam/

1

ตา นีส กื เฮา ทา อย

taa nih kɪ haw tʰaa ʔoj

ตา นี่เขาเรียกต้นอะไร?

Grandpa, what do they call this plant?

2

อานีส กื เฮา เดิม ตั้งกืบกตาม

ʔaa nih kɪ haw dɛm

taŋkɪp̚kadaam

อันนี้เขาเรียกว่า ต้นตั้งกืบกตาม

They call it ‘taŋkɪp̚kadaam,’

3

เดิม ตั้งกืบกตาม เบอ เตวี ปรี เตวี อย มัน

เกิด ซเดย์ นื่อง ซี

dɛm taŋkɪp̚kadaam bəw tɔw pɾi

tɔw ʔoj man kɛt sadəj nɔŋ sii

ถ้าไปเข้าป่าแล้วไม่มีอะไรกิน

If you go to the forest but have no food.

4

มนีสจฮ กื ปรับ ทา ซี กเดบี นุฮ อาแรญ

พแล ตั้งกืบกตาม

manɿhcah kɪ prap tʰaa sii kadəp

nuh ʔaarej pʰlɛ taŋkɪp̚kadaam

คนแก่เขาก็ว่า ไอ้หนู กินผลนั้นสิ!

The old people would say “Eat this fruit, kid!”

5

อี นา เดิม ตั้งกืบกตาม นื่อง ซี นุฮ เดิม

พแล ตั้งกืบกตาม ลเอ็ด ลเอ็ด นุฮ นัย

ʔɪ naa dɛm taŋkɪp̚kadaam

nɔŋ sii nuh dɛm pʰlɛ

taŋkɪp̚kadaam laʔet laʔet nuh

nah

แล้วต้นตั้งกืบกตามอยู่ที่ไหน

จะกินผลเล็ก ๆ นั้นนะ

Where is it, then, if we want to eat those small fruits?

6

พแล เวีย โฮบ บาน นัย ตา

pʰlɛ wiə hoop baan nah taa

ผลของมันกินได้ไหม?

Is its fruit edible, Grandpa?

7

บาน

baan

ได้ครับ

It is.

8

มะ! ญุม ลอง โฮบ มือ อันแต่จ

maʔ pom loŋ hoop mɿɿ

ʔantɛc naʔ

มา ฉันทลองกินดูสักหน่อย

Come! Let me try a bit.

9

ฮือ! จู จนับ นัย

hiɪ cuu canap nah

ฮือ! เปรี้ยวมากๆ

Oh. It's very sour.

10

นิฮ ก็ เฮา เดิม ตั้งก็บกดตาม

nih kɪ haw dɛm

tanɲɪpkadaam

นี่เขาเรียกต้นตั้งก็บกดตาม

They call it 'tanɲɪpkadaam'.

11

แม็งจ ก็ เฮา ตั้งก็บกดตาม เทอ อย จื่อฮ

mɛɕ kɪ haw tanɲɪpkadaam tʰəʔ

ʔoj cəh

ทำไมเขาถึงเรียกต้นตั้งก็บกดตามล่ะ?

Why do they call it

'tanɲɪpkadaam'?

12

ตั้งก็บกดตาม เวีย จู

tanɲɪpkadaam wiɪə cuu

ก็มันเปรี้ยว

Because it's sour.

13

ตเรีวี่ จังวะ เวีย ตุม เกอะ จู แอม จู แอม

เฮย เบอ อื่อฮ กำลัง ตเรีวี่ อา อื่อฮ กำลัง

trɔw caŋwaʔ wiɪə tum kɔʔ cuu

ʔɛm cuu ʔɛm həʔ bɔɔ ʔəh

kamlaŋ trɔw ʔaa ʔəh kamlaŋ

ถ้าผลสุก มันจะอมเปรี้ยวอมหวาน เหมาะ

กับคนที่หมดแรง

If the fruit is ripe, it tastes sour-sweet. It's good for those who are exhausted.

14

เตีวี่ แบ็ฮ ยัว โม ซี นา

təw bəh juuə moo sii naa

ไปเก็บเอามากิน (กินแล้วจะมีแรง)

Collect and eat them (you'll feel better).

15

มนื่อจฮ ปเรอ โม นัย

manɲhcah prɔɔ moo nah

คนแก่เขาทำกัน

The old people still do it.

16

ฮา เตีวี่ กัจ ตั้งก็บกดตาม โม บาน มเมจ พแล

จนับ

ʔaa təw kac tanɲɪpkadaam moo

baan mameec pʰlɛɛ canap

ไปหักกิ่งตั้งก็บกดตามมาหนึ่งกิ่งซี ลูกเยอะมาก

Take a branch of it, there are lots of fruits on it.

17

อ้อ จู หน่อ

ໃ້ cuu ນວ

เปรี้ยวมาก

It's very sour.

18

เวีย ดอฮ อี นา? ตาม บอน ยางจนา?

wiə dɔh ʔi naa? taam bɔn

jaɔŋcanaa?

มันขึ้นที่ไหน?

Where does it grow?

19

ตาม เมียน บอน ดอฮ ตเนียบ ตเนียบ

taam miən bɔn dɔh taniəp

taniəp

(ต้นตังกีบกดตาม) ขึ้นตามที่แฉะๆ

It grows in wet areas.

20

บอน เวีย ดอฮ บอน ตรา เวีย มัน เมียน

เกอะ มัน เมียน

bɔn wiə dɔh bɔn traə wiə

man miən kɔ? man miən

ที่ตรงไหนมันไม่มี ก็ไม่มี

If you can't find such area, you can't find this plant.

21

เดิร รัว เตวี บลา เกอะ มัน เมียน

dɛr ruə təw blaa kɔ? man

miən

เดินหาเท่าไรก็ไม่มี

No matter how long I walk around, I couldn't find any.

22

แนฮ เกอะ เดิร ซเล็ง ซเล็ง เดิร เดิร เตวี

เมียน ตา ซงาย

neh kɔ? dɛr sləŋ sləŋ dɛr

dɛr təw miən taa cʰaŋaaj

นี่ก็เดินดูไป มีแต่ไกล ๆ

I try to look for it while I walk. There are some, but quite far away.

23

เดิร เดิร คเวีย กแบ๊ย เตัญ เตวี มือ โม่ ปิด

เคิญ เดิม

dɛr dɛr kʰwiə kabɛj dɛp təw

mɔɔ moo biɪt kʰəŋ dɛm

เดินเลี้ยงควายไป พอเดินเข้าไปใกล้ก็เห็นต้น

While walking along with a pack of buffaloes, I can find some of them nearby.

24

เวีย เนวี ตาม ตันเล คเวีย กแบ๊ย

wiə nəw taam tanlee kʰwiə

kabɛj

มันอยู่บริเวณที่เลี้ยงควาย

It grows around where we feed
the buffaloes.

25

น้อง ปรี่ ตากาฮ

nɔŋ prɪi taakah

ในป่าตากาฮ

In the Takah forest.

26

เดิม เวีย ทม บลา จ้อฮ ตา?

dɛm wiə tʰom blaa cɔh taa?

ต้นของมันใหญ่ขนาดไหน?

How big is its stem?

27

เดิม ทม เกอะ เมียน

dɛm tʰom kɛ? miən

ต้นใหญ่ก็มี

Some are quite big one.

28

ซัดนิฮ คลัฮ เวีย เกอะ กปี้วีส ราว ปรำ ปรำ

มุย ฮัด น้อฮ

satnih klah wiə kɛ? kapuəh

raaw pram prammɔj hat nɔh

พืชชนิดนี้บางต้นมันก็สูงประมาณ 5 - 6 ศอก

Some are about 2-3 meter tall.

29

เบอ อานา เดิม จังกอม

bɛ ʔaanaa dɛm caŋkɔm

บางต้นก็เป็นพุ่ม

Some are like bushes.

30

เบอ อานา เดิม ตตุง เตี้ยบ เตี้ยบ เวีย

เกอะ เนีวี่

bɛ ʔaanaa dɛm tatuuc tiəp tiəp

wiə kɛ? nɛw

ถ้าต้นไหนเล็ก มันก็อยู่เตี้ยๆ

Any short ones just stay squat.

31

เวีย พแล แอญ จ้อฮ เบอ อา เดิม ตูจ

พแล?

wiə pʰlɛ ʔɛɛn cɔh bɛ ʔaa

dɛm tuuc pʰlɛ

ถ้าต้นเล็กมันจะออกลูกไหม?

Does the small one bear fruits?

32

พแล

pʰlɛ

ออก(ผล)สี

Sure.

33

เบอ อา ทม พลล อี ลือ

bəa ʔaa tʰom pʰlɛɛ ʔɪ lɯ

ถ้าต้นใหญ่ก็จะออกผลข้างบน

If it is mature enough, it bears
fruits around its upper branches.

34

บัส เลิง เมนนฮ?

bah ləŋ meennah?

ต้องขึ้นไปเก็บไข่ไหม?

Sometimes we have to climb,
don't we?

35

บัส เลิง

bah ləŋ

ต้องขึ้น

Yes, you do.

36

เบอ อา ทม พลล อี ลือ ทะ?

bəa ʔaa tʰom pʰlɛɛ ʔɪ lɯ tʰaʔ?

ถ้าต้นใหญ่ก็ออกผลที่ข้างบน

ไข่ไหม?

It bears fruits around its upper
branches, doesn't it?

37

พลล อี ลือ บัส กัจ

pʰlɛɛ ʔɪ lɯ bah kac

ผลข้างบนต้องหัก

To collect those fruit we have to
tear down the branch.

38

พลล ตูจ ตูจ แดจ คเนีย บัส เลิง กัจ

pʰlɛɛ tuuc tuuc dəc kʰaniə bah
lɯŋ kac

ผลเล็ก ๆ ก็เหมือนกัน ต้องปีนขึ้นไปเก็บ

To get the small ones, we have
to climb up to collect it.

39

ปีเดิม อี ดบ ปีเดิมแม้นญ จเริน ชแนฮ เดิร

กัจ ยัว ตา อา เตียบ เตียบ

piɔdɔm ʔɪ dop piɔdɔmmɛŋ
cɔɔn sanɛh dɔɔr kac juuə taa
ʔaa tiəp tiəp

แต่ก่อนในป่ามันมีเยอะ ก็เดินหักเอาแต่ต้น
เตี้ย ๆ

In the old days, there were a lot
of its small bushes in the forest.

40

เวีย พลล แค นา เอวี?

wiə pʰlɛɛ kʰɛɛ naa ʔɔw?

มันออกผลเดือนไหนพ่อ?

What season will it bear fruits,
Father?

41

เต อา ซัด นิฮ มั่น แต้ล บาน ซังเกด เต
 tee ʔaa sat nih man del baan
 sankeet tee

ต้นนี้ไม่เคยสังเกตว่ามันออกผลตอนไหน

I haven't notices that before.

42

เยียะ แคะ นิฮ เตัญ มื่อ เตวี อานา คลัฮ
 พลแล อานา คลัฮ เกอะ มั่น พลแล อานา มั่น

พลแล เวีย เกอะ เนวี เตวี นะ

jiəʔ kʰɛɛ nih deŋ mɔɔ təw
 ʔaanaa kʰlah pʰlɛɛ ʔaanaa
 kʰlah kaʔ man pʰlɛɛ ʔaanaa
 man pʰlɛɛ wiə kaʔ nəw təw naʔ

คงเดือนนี้มั้ง อันไหนออกก็ออก อันไหน

ไม่ออกก็ไม่ออก

Possibly this month (July), but it could bear fruits all year.

43

เวีย เวีย ตุม พอง? อา คิว คิว ยาง จแนฮ
 wiə wiə tum pʰɔŋ ʔaa kʰiəw
 kʰiəw jaan canh

ผลของมันจะสุกไหม? ใ้เขียว ๆ อย่างนี้

Will its fruit ripen, a green one like this?

44

ตุม เฮย

tum həəj

สุกสิ

Yes, it will.

45

ตุม ตุม เวีย เกิด สี อย จื่อฮ?

tum tum wiə kaat sii ʔoj cəh?

พอมันสุกจะเป็นสีอะไร?

What color is the ripe one?

46

สี สี กฮอม

sii sii kahoom

สีแดง

Red.

47

จู เฮย นื่อฮ

cuu həəj nəh

เปรี้ยวจัง

It's really sour.

48

อ้อ สี กฮอม กฮอม คเมา คเมา ยางแจฮ
เตัญ นื่อฮ?

ʔəw sii kahoom kahoom kʰamaw
 kʰamaw jaanɕəh deŋ nəh

สีแดงๆ ดำๆ อย่างนี้ใช่ไหม?

Red and black like this, isn't it?

49

สี ม่วง ๆ เอ สี ม่วง

sii muəŋ muəŋ ʔee sii muəŋ

สีม่วง ๆ

Also purple.

50

เอวี๋ บาน ยั่ว อำเมิ้ล โม จร๊วะ มือ แด้จ

ยาง นื่อง จัญญ แมน นัฮ?

ʔaw baan juuə ʔammel moo
cruəʔ mɔɔ dec jaan nɔŋ canjan
meen nah?

พ่อเอาเกลือมาจิ้มก็เหมือนจะอร่อยนะ

When you dip it in the salt like
that, it looks really good, Father.

51

โอ๊ กี่ เมียน ทแม็ญ เกอะ นะ เฮย แอญ

เคิญตา มั่น จู เกอะ ซเราะะ ตึกเมือ๊ด ตาม

ก๊ จั๊ฮ เฮย

ʔoo kii miən tʰamɛŋ kɛʔ naʔ
həʔj ʔɛŋ kʰəʔntaa man cuu kɛʔ
srɔʔ tikmiət taam kii cɔh həʔj

ถ้าใครเขามีฟัน เขาก็อร่อย พอเห็นแล้ว

(ตา) ก็ได้แต่กลืนน้ำลายตามเขา

Those who have good teeth may
enjoy chewing it. For me, I can't
eat any of these.

52

แน๊ฮ โฮบ ตา พลล บาน มยาง แอญ ยั่ว

เทอ อย พเซง พเซง บาน เต?

neh hoop taa pʰlɛ baan majaan
ʔɛŋ juuə tʰəʔ ʔoj pʰaseen
pʰaseen baan tee

กินได้แค่ผลเหรอ เอาไปทำอย่างอื่นได้ไหม?

Only the fruit is edible?

What else can it be used?

53

เต อานิส เทอ มั่น บาน เต

tee ʔaanih tʰəʔ man baan tee

ทำไม่ได้หรอก

Nothing else.

54

โฮบ ตา พลล เวีย เบอ จังวะ ตุม เวเลีย

อ้อฮ กำลั้ง อย นัฮ

hoop taa pʰlɛ wiie bla canwaʔ
tum weeliie ʔoh kamlan ʔoj nah

กินแต่ผลของมันตอนสุก เวลาที่เหนื่อย
อะไรอย่างนี้

We can eat the ripe ones, when
we are tired.

55

เตวี๋ แบ๊ฮ เตวี๋ บัจ มั่น บาน วิจ บายเกอะ อย

เตวี๋ ทัง เยียะเกอะ แบ เกอะ เตวี๋ แบ๊ฮ อา

นิฮ เฮย ซี

təw bəh təw bac man baan wic
baajkw? ʔoj təw tʰaŋaj jiəʔkɿ?
bɛɛ kɿ? təw bəh ʔaanih həəj sii
เวลาไม่ได้ห่อข้าวกลางวันไป (เลี้ยงควาย) ด้วย
ก็เก็บผลนี้กิน

If we don't bring a lunch box
to the rice field (with a pack
of buffaloes), we collect this fruit
to eat.

56

ยาง เกอะ คเวีย กแบีย คเวีย กแบีย ซมัยปีเดิม
เกอะ นือฮ เวีย เกอะ คะ ตึกเมือต เกอะ ตะ
อานิฮ มา จังกอม เตวี เกอะ อือฮือ
jaaŋ kɿ? kʰwiiə kabɛj kʰwiiə
kabɛj samajpiidɿɿm kɿ? nəh
wiiə kɿ? kah tikmiət kɿ? da?
ʔaanih maa caŋkwom təw kɿ?
ʔiihi

อย่างกับตอนเลี้ยงควายสมัยก่อน พอคอแห้ง
ก็กินอันนี้พวงหนึ่งก็ อือฮือ

Like when I took my buffaloes
to the field in the past and I got
thirsty, I just picked a branch
of it to eat.

57

มุก กบูจ เปินี่ จอง บัจ
muk kabuuc pan cɔŋ bac
เปรี้ยวจนหน้าเหยเก

It's so sour that you make a wry
face.

58

เทอ ربือฮ กแลม เกอะ บาน นิฮ มีอ นะ
tʰəə rabʰh klɛəm kɿ? baan nih
mɿɿ na?

ทำเป็นของแกล้ม (เหล้า) ก็ได้

Can we eat it as side dish when
we drink alcohol?

59

บาน เฮย
baan həəj

ได้สิ

Yes, we can.

60

พริกผง อำเมิล พริกผง นิฮ มีอ นะ
pʰrikpʰoŋ ʔammel pʰrikpʰoŋ
nihmɿɿ na?

พริกเกลือก็ได้

With chilli-salt dipping too.

61

ยาง เมียน กเรื้อบ เมียน อย ยาง เกอะ ซัด
เวีย เปือ้ม เตวี ทลือยะ

jaaŋ miien kriəp miien ʔoj jaaŋ
kɿ? sat wiiə piəm təw tʰaliə?

นกมันคาบเมล็ดไป พอมันตก มันก็งอก
When birds pick its seeds and
they fall somewhere else,
they will grow there.

62

ซัดนิฮ เบอเซิน เวีย เมียน รือ เมียน อย
เวีย เกอะ จะ โม อี้ เนีย เวีย เกอะ ดอฮ
ตาม รือ โม ติด
satnih baʌsən wiə miən rih
miən ʔoj wiə kaʔ caʔ moo ʔi
neh wiə kaʔ dɔɔh taam rih
moo tiɪt
ต้นนี้ ถ้ามันมีราก มันก็งอกตามรากนั้นแหละ
This one. If it has roots, it just
grows.

63

ติก เมียน ตเรื้อ เวีย เกอะ ดอฮ ตเรื้อ
tik miən treəh wiə kaʔ dɔɔh treh
ถ้ามันใกล้น้ำตรงไหนมันก็ขึ้นตรงนั้น
If it's near any wet areas,
it just grows there.

64

จังวะ นา เปิน ตเรื้อ เวีย เกอะ เมียนเดิม
เปิน พลัด ได
caŋwaʔ naa pan treh wiə kaʔ
miən dʌm pan pʰluət daj
พอมันงอกมันก็เหมือนเท่านี้ เหมือนท่อนแขน
When it grows, it'll be this long,
an arm's length.

65

เวีย กปือฮ
wiə kapuəh
มันสูง
It's quite tall.

66

เดิม เวีย เนวี ตรา ด้อล ตุม นื่อง แบฮ เตวี
ตลาด
dʌm wiə nəw traɑ dɔl tum
nɔŋ bəh təw talaat
ต้นของมันอยู่ตรงไหน พอสุกก็ได้เก็บ
เอาไปตลาด
Where does it normally grow?
So when it ripens, I may collect
them to sell at the market.

67

ยี่ เนวี คาง เกิด ตากาฮ นิฮ
jii nəw kʰaŋ kaat taakah nih
ยี่! อยู่ทางทิศตะวันออกของป่าตากาฮนี้แหละ
It's on the east side of the Takah
forest.

68

อี่ ตโปง ตโปง
ʔi taboŋ taboŋ
อยู่ทางใต้ ๆ
South from here.

69

เติร์ กีย เคิญ เติร์ เติร์ แบ๊ฮ เติร์ รัว อ้อฮ
กีย เคิญ

dlaŋ kɔxj kʰəŋ təw dlaŋ bəh
təw ruuə ʔəh kɔxj kʰəŋ

เดินไปเก็บฟืนแล้วเคยเห็น

I used to find it along the way
when I collect firewood.

70

จำ เติร์ เติร์ รัว มือ

cam dlaŋ təw ruuə mɔx

ไว้ไปเดินหาดู

I'll try that.

71

นิฮ กิ จำ ตุก ตุก เติร์ โจน กเมง ตเนญ ต่อ
ต่อ กิ เกอะ ปรับ นิฮ เฮย ตั้งกิบกตาม

nih kii cam tuk tuk təw koon
kameen tanep təw təw kii ka?
prap nih həøj tanɕɪpkadaam

จำไว้ ลูกหลานถาม จะได้บอกว่า นี่แหละ
ต้นตั้งกิบกตาม

Just remember it. When young
people ask ‘what is it?’, you can
tell them it is ‘tanɕɪpkadaam.’

72

จา เคิญ อี นิฮ เฮย ญม นื่อง จำ ตุก

caa kʰəŋ ʔii nih həøj ɲom nɔŋ
cam tuk

ค่ะ เห็นอย่างนี้แล้วจะได้จำเอาไว้

Okay, I will.

73

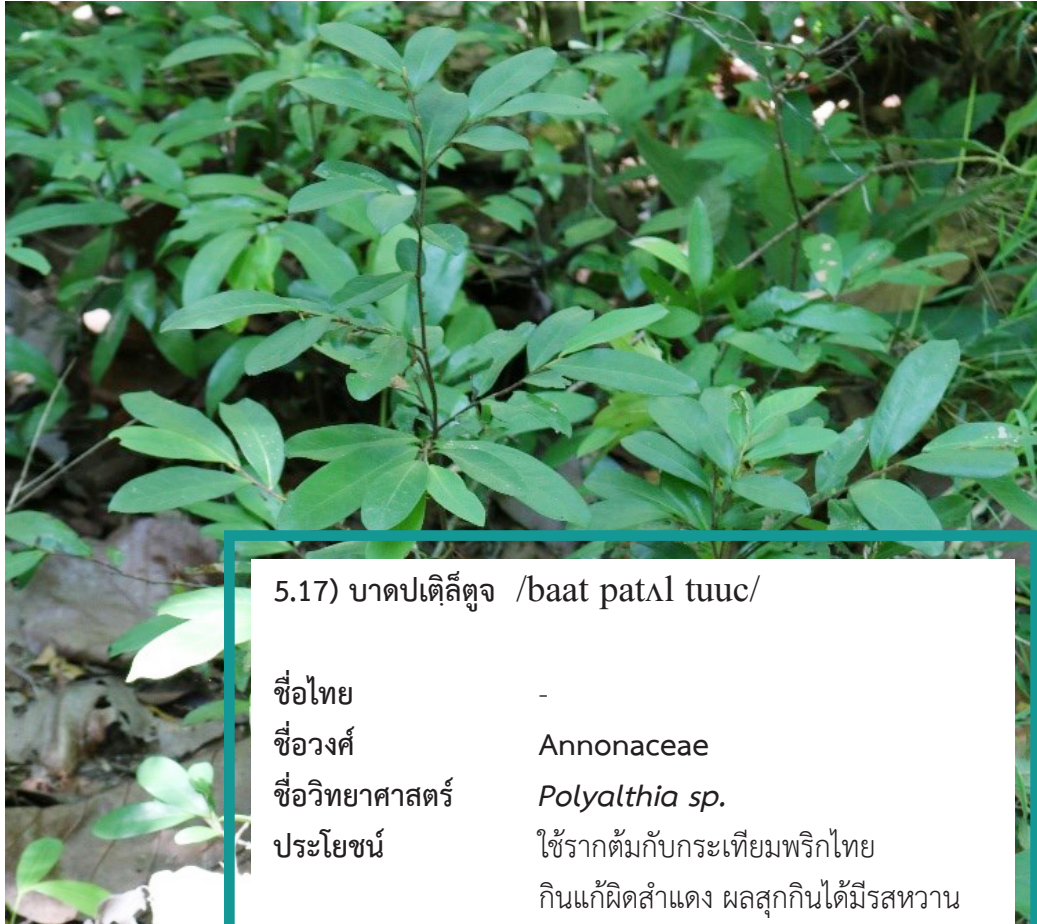
นิฮ เฮย ทา เดิม ตั้งกิบกตาม บาน ปรับ
โจนเจา ต่อ เติร์ มุก ติด จัฮ

nih həøj tʰaa dlaŋ
tanɕɪpkadaam baan prap
kooncaw təw təw muk tiit cah

ต้นตั้งกิบกตาม จะได้เอาไว้บอกลูกหลาน
ต่อไปอีกค่ะ

I'll tell the younger generations
about the story of ‘tanɕɪpkadaam’.

5.17) บาดปเตีลืตู่จ /baat patɔl tuuc/

ชื่อไทย

-

ชื่อวงศ์

Annonaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Polyalthia sp.

ประโยชน์

ใช้รากต้มกับกระเทียมพริกไทย

กินแก้ปวดสำแดง ผลสุกกินได้มีรสหวาน

บาดปเตีลืตจ /baat patal tuuc/

1

บอง แพร อานิช ก็ เฮา เดิม ซเดี๋ย

bɔŋ p^hɛw ?aanih kɪ haw dɔɔm
sadəj

พี่แพว ต้นนี้เขาเรียกต้นอะไร?

Sister Phaew, how do they call
this plant?

2

ก็ เฮา เดิม บาดปเตีลืตจ

kɪ haw dɔɔm baat patal tuuc

เขาเรียกต้นบาดปเตีลืตจ

They call it 'baat patal tuuc'

3

เวีย เวีย เกิด ฮูจ อีนา

wiə wiə klat huuc ?inaa

มันเกิดที่ไหน?

Where does it grows?

4

เวีย ดอฮ ตาม ดบ รือ ตาม รบอง ตาม
ซเราะ ยี่ง นะ

wiə dɔɔh taam dop rɪi taam
rabɔŋ taam sɔw jɔŋ na?

มันขึ้นที่ป่าหรือตามรั้วในหมู่บ้านเรา

It grows in the forest or around
fences in our village.

5

เดิม ก็ กป๊วฮ นัฮ

dɔɔm kɪ kapuəh nah

ต้นของมันสูงไหม?

How tall can it be?

6

เดิม กป๊วฮ ปามาาน ซเมอ จังแกฮ ยาง ยาง ทม

dɔɔm kapuəh paamaan saməɔ
caŋkeh jaan jaan t^hom

ต้นใหญ่ ๆ ก็สูงเท่าเอว

It can be as tall as human waist.

7

เนื่อ ก็ เมียน ปกา เมียน พลล ย้งจนา บอง

neh kɪ miən pakaa miən pleɛ
jancanaa bɔŋ

พี่ ดอกและผลของมันเป็นอย่างไ?

Sister, how do its flower and fruit
look like?

8

ปกา เวีย จะ ปกา ตูจ ตูจ

pakaa wiə ca? pakaa tuuc tuuc

ดอกของมันจะเล็ก ๆ

Its flower is quite small.

9

สี ออก ซอ ซอ เทา เทา

sii ʔoɔk sɔɔ sɔɔ tʰaw tʰaw

สีออกขาว ๆ เทา ๆ

And whitey grey.

10

พลแล เบอ กเดี๋ย เวีย สี คีว

pʰlɛɛ bɛɔ kədɛp wiɛ sii kʰiɪw

ถ้าผลอ่อนของมันจะเป็นสีเขียว

It bears green fruits.

11

กลม กลม

kamol kamol

กลม ๆ

Round one.

12

เบอ ตุม เกิด สี กฮอม

bɛɔ tum kʰaɛt sii kahɔɔm

ถ้าผลสุกจะมีสีแดง

When it ripens, it becomes red.

13

ก็ ยัว เตวี เทอ ประยอจ ซเดี๋ย บาน คลัฮ

kɪ juuə təw tʰəɔ prajɔɔc sadɔj
baan kʰlah

เขาเอาไปทำประโยชน์อะไรได้บ้าง?

How do people use it?

14

ยัว เตวี ชงอร หนา แก เตื่อฮ

juuə təw saŋɔɔr tʰanum kɛɛ
tɛɔh

เอาไปต้มเป็นยาแก้ผัดสำแดง

Boil as a decoction to cure food
poisoning.

15

พง เนียะ เตื่อฮ รือญ นะ

pʰoŋ niəʔ tɛɔh riɪŋ naʔ

แก้ผัดสำแดงแห้ง

To cure food poisoning.

16

ก็ ยัว รือ เวีย เดิม เวีย ปซ็อม นื่อง อำปิลคมา
ปรำปิล จเน็จ

kɪ juuə riɪh wiɛ dɛɪm wiɛ
pasɔm nɔŋ ʔampɪlkʰamaw
prampil canɛc

เขาเอารากและต้นของมันมาผสมกับอ้อยดำ
7 ชิ้น

They mix its roots and stems with
seven pieces of 'black sugarcane.'

17

จอง มีอฮ คมา เบีย ตไซ

cɔɔŋ mɔh kʰamaw bej tasaj

ผูกด้ายดำ 3 เส้น

Bind them together with three
black thread.

18

เกอะ นื่อง ซตาง กฮอม มซลิ่ง

kaʔ naŋ sataaŋ kahoom masaliŋ

กับเหรียญสลึง 1 เหรียญ

With a one-quarter coin.

19

เบอ จ้อง ออย กโอบ เกอะ ตะ กติม มเร็จ

bəʔ cəŋ ʔəj kaʔoob kaʔ daʔ

katim mrec

ถ้าอยากให้มีหอมก็ใส่กระเทียม พริกไทย

If you want scent, you can add
some garlic, and pepper.

20

จา ออย เพอะ เจียย

caa ʔəj pʰaʔ ɲiiəj

ให้ดื่มง่ายใช้ไหมคะ?

To make it easy to drink?

21

จา ออย เพอะ เจียย

caa ʔəj pʰaʔ ɲiiəj

ค่ะ ให้ดื่มง่าย

Yes, to make it easy to drink.

22

ประยอจ ก็ เมียน ซเดี้ย ติด น้อ

prajəj kɯ miən sadəj tɯt nah

มันมีประโยชน์อะไรอีกไหม?

Can it be used in other ways?

23

มัน เมียน เต เมียนตา หน้า แก เตื่อฮ

man miən tee miientaa tʰanum

kɛɛ tɕəh

ไม่มีหอรอก มีแต่ยาแก้ผดผื่นคัน

That's all. Only for curing food
poisoning.

24

ปันแนฮ เฮย นอ

panneh həj naʔ

แค่นี้ใช้ไหม?

Is that all?

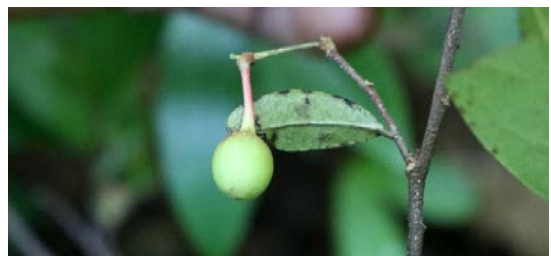
25

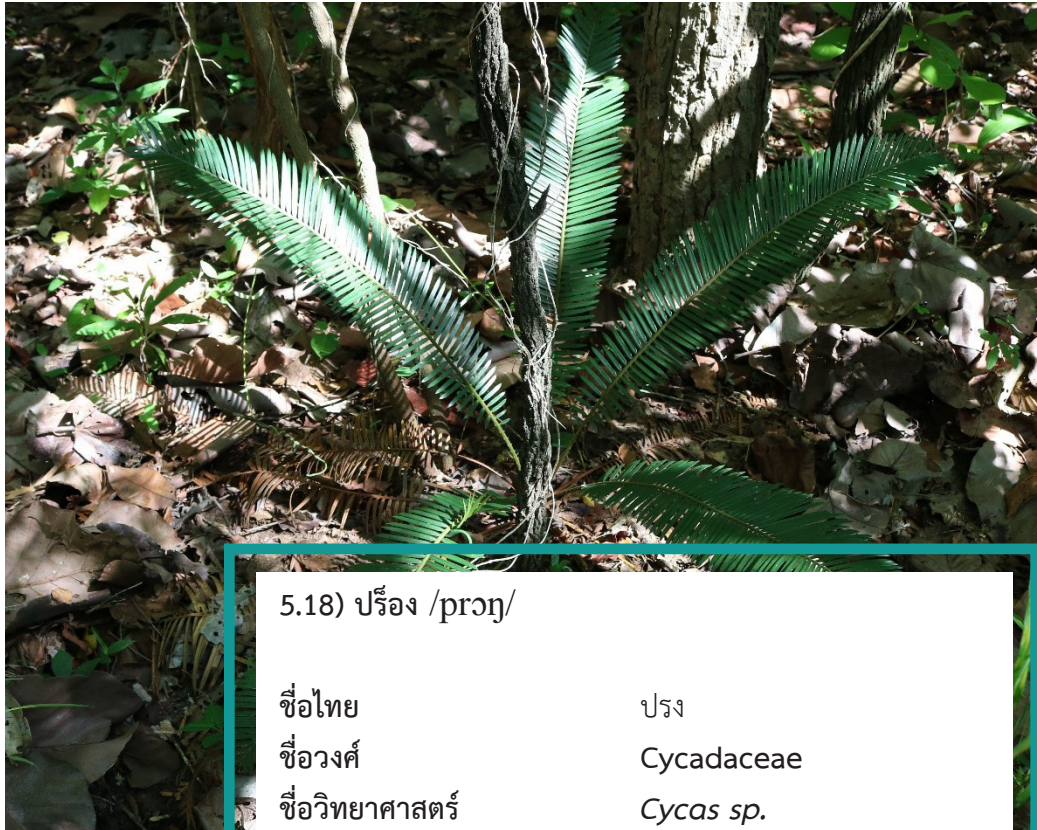
จา ปันแนฮ เฮย

caa panneh həj

ค่ะ แค่นี้แหละ

Yes, that's all.

5.18) ปรง /prɔŋ/

ชื่อไทย

ปรง

ชื่อวงศ์

Cycadaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Cycas sp.

ประโยชน์

ใช้หัวตำแล้วนำไปปิดแผลเรื้อรัง

ปรีอง /prɔŋ/

1

เอื้ว นิฮ ก็ เฮา ทา เดิม ซเดี๋ย นิฮ? ลออ
บแลฮ

ʔaw nih ki haw t^haa d^lam
sadəj nih laʔɔɔ bləh

พ่อ นี่เขาเรียกว่าต้นอะไร? สวยมาก
Father, how do they call this
plant? It's beautiful.

2

นิฮ
nih
นี่

This one...

3

เดิม ปรีอง

d^lam prɔŋ

ต้นปรีอง

This one is 'prɔŋ.'

4

เดิม แม็ญ ปรีอง

d^lam mɛŋ prɔŋ

ต้นปรีอง

This is 'prɔŋ.'

5

นิฮ ทน้า

nih t^hanam

นี่เป็นยา

This is drug.

6

ทา เดิม ทน้า แด้จ คเนีย ปรีอง

t^haa d^lam t^hanam dɛc k^haniio
prɔŋ

ต้นปรีองก็เป็นยาเหมือนกัน

'Prɔŋ' is also one of drugs.

7

เบอ เวีย เกิด ตมา

b^l wiiə k^lat tamaw

ถ้าเป็นแผล

If you get a wound...

8

เกิด ปีฮ

k^lat pih

เป็นฝี

Or abscess...

9

ปืฮ จืง ปืฮ ได

pih cɔŋ pih daj

ฝีที่เท้าหรือที่มือ

Abscess at your feet or hands.

10

ออย ยัว เมิม เวีย โม่ คัร คัร คัร บาน
เกอะ เบ็ด

ʔəj juuə mɛm wiə moo kar
kar kar baan kɔʔ bɔt

ให้อาหัวของมันมาปั่นแล้วปิด (แผล)

Cut it roots into pieces and
paste them on the wound.

11

เบ็ด ตมา นุฮ เฮย

bɔt tamaw nuh həj

ปิดแผลนั้นแหละ

Paste them on the wound.

12

แด็ล ปิฮ นุฮ เวีย มั่น เรียล เต๊ว ติด อย

del pih nuh wiə man riəl təw
tɪt ʔoj

ฝิ่นมันไม่ลามไปอีกเลย

The abscess won't spread
any more.

13

เวีย เกอะ ยอม บัด เวีย เกอะ ซัฮ

wiə kɔʔ jɔm bat wiə kɔʔ sah

มันก็หายและแห้งไปเอง

It will get cured and dried.

14

เบอ มั่น บาน ยัว เมิม เวีย

bɔ man baan juuə mɛm wiə

ถ้าไม่ได้เอาหัวของมัน

If we can't take its root,

15

เมียน พลล โม่ คาง ลือ

miən pʰlɛ moo kʰaŋ lɿ

มีผลอยู่ข้างบน

Above there are its fruit.

16

เดิม แจ็ฮ เมียน เดิม แจ็ฮ เวีย เมียน บอน
เวีย ปว็ฮ โม่ ตแร็ฮ เวีย โม่ พลล อาน้อง ปว็ฮ
ตแร็ฮ

dɛm cɛh miən dɛm cɛh wiə
miən bɔn wiə puəh moo trɛh
wiə moo pʰlɛ ʔaanɔŋ puəh trɛh

ต้นอย่างนี้มันจะมีเนื้อไม้ที่ปูดยื่นออกมาแล้ว
มันก็จะออกผลตรงนี้

A branch like this has twigs that
grow and spread out. It bears
fruits right here.

17

อ้อ เมียน พลล พอง

ʔə miən pʰlɛ pʰɔŋ

อ้อ มันมีผลด้วย

Well, it bears fruits too.

18

เมียน พลล กฮอม กฮอม

miən p^hlɛɛ kahɔɔm kahɔɔm

มี ผลสีแดง ๆ

They are red.

19

กฮอม กฮอม เป็น อานา คลัฮ เป็น กเรือบ

ทม เจียง กเรือบ คนีอร เฮย นือฮ พลล เวีย

kahɔɔm kahɔɔm pan ʔaanaa k^hlah
pan kriəp t^hom ciəŋ kriəp k^hanɔɔ
həɔj nɔh p^hlɛɛ wiə

สีแดง ๆ เหมือน... บางอันเท่าหรือใหญ่กว่า
เมล็ดขนุนนั่นแหละ ผลของมัน

Red like... Some of its fruit are as
big as or bigger than a jackfruit
seed. That's its fruit.

20

กิ เฮา พลล ปรีอง พลล ปรีอง

ki haw p^hlɛɛ prɔŋ p^hlɛɛ prɔŋ

เขาเรียกผลปรีอง

They call it prɔŋ fruit.

21

อ้อ มัน กีย เต็ญ

ʔɔɔ man kɪj tɛj

อ้อ ไม่เคยรู้มาก่อนเลย

Well, I never knew that before.

22

ซแนฮ กิ ยัว อา พลล เวีย โม ดีอล บอก

ซมาะ

sanh kɔʔ juuə ʔaa p^hlɛɛ wiə
moo dɔl bɔɔk samɔʔ

ทีนี้เขาก็เอาผลของมันมาปอกเปลือก

Then, they peel its skins.

23

บาน ซแนฮ เกอะ โปะ โปะ โปะ บาน

เกอะ ซแนฮ กิ ยัว โม เบ็ด ตมา

baan sanh kɔʔ boʔ boʔ boʔ
baan kɔʔ sanh ki juuə moo
bat tamaw

แล้วเอามาตำ ทีนี้ก็เอามาปิดแผล

Pound and paste it on the wound.

24

ตมา เกิด เรียล เวีย มัน แด้ล ซัย

tamaw kɔɔt riəɔ wiə man dɛɔ
sah

แผลที่มันลามไม่แห้ง

On the spreading and moist
wound.

25

เกิด โบ๊ฮ ปเรอ บาน นัฮ?

kɔɔt boh prɔɔ baan nah

เป็นฝีหนองใช้ได้ไหม?

Can it be used over abscess with
pus?

26

เกิด โป๊ส เกอะ บาน

kʌʌt boh kʌʔ baan

ฝีหนองก็ได้

Yes, it can be used on abscess with pus.

27

ตมา มั่น ซัฮ เกอะ บาน

tamaw man sah kʌʔ baan

หรือแผลที่ไม่แห้งก็ได้

Or for those wounds that have not dried yet.

28

ตมา แด้ล เวีย เกิด ปืฮ เกิด ออย เวีย แบก

tamaw del wiie kʌʌt pih kʌʌt

?oj wiie beek

แผลที่มันเป็นพิษแล้วมันแตก

Those spreading infected wounds.

29

แด้ล ตมา ยูร ๆ มั่น ซัฮ นัฮ มั่นอง

del tamaw juur juur man sah

nah manɔŋ

แผลที่มันไม่หายสักที

Those chronic wounds.

30

นิฮ เกอะ เกอะ ยัว หนา นิฮ เฮย บาด ยัว

หนา มนีฮจัส ก็ ปรับ ทา ยี่ อา เดวี ยัว

nih kʌʔ kʌʔ juuə tʰanam nih həɔj

baat juuə tʰanam manɰhcah kɯ

prap tʰaa jii ?aa təw juuə

นี่ก็เอายานี้แหละครับ คนแก่เขาบอกไปเอา...

This will be used as drug. The one that the elderly told us about.

31

หนา ยาง เจีย

tʰanam jaŋ ciie

เป็นยาอย่างดี

What a good medicine.

32

เมิม ปรีอง อา ยัว โม คัร คัร เกอะ อา เบิด

mɛɪm prɔŋ ?aa juuə moo kar

kar kʌʔ ?aa bat

หัวปรีองเอามาปั่นปิด (แผล)

Roots of prɔŋ can be pound and paste on the wound.

33

เบอ มั่น บาน เมิม เวีย ออย ยัว พล เวีย

bʌʌ man baan mɛɪm wiie ?əwɔj

juuə pʰlɛɛ wiie

ถ้าไม่มีหัวก็ให้เอาผลของมัน

If you can't find its root, just use its fruit.

34

ปีร ยาง

piir jaan

ได้ทั้งสองอย่าง

Any would do.

35

เบอ เมียน พลล ยัว พลล เบอ มั่น เมียน

อา พลล ออย จิจ ยัว เมิม เวีย

bla miien p^hlee juuə p^hlee bla

man miien ʔaa p^hlee ʔəj ciic

juuə mlam wiie

ถ้ามีผลก็เอาผล แต่ถ้าไม่มีก็ให้ขุดเอาหัว
ของมัน

If you can find its fruit, just use
it. But if you can't, just dig up
its root.

36

ล่อ เตอ น้อฮ

la^hə tə nɔh

สวยจริงนะ

It's really beautiful.

37

ล่อ เวีย เตี๊ฮบ ดอฮ ทเมี้ย เวีย ล่อ น้อ

la^hə wiie tɛj dɔh t^hamej wiie

la^hə nah

สวย ตอนมันเพิ่งอกใหม่ สวยมาก

It's beautiful. Newly growing
leaves are beautiful.

38

จ้อฮ ซลอะ เวีย เทอ หนา บาน พอง แอญ
ตา?

cɔh salə? wiie t^hə t^hanam

baan p^hɔŋ ʔɛŋ taa?

แล้วใบของมันทำยาได้เหมือนกันไหมตา?

Can its leaf be made into drug
too, Grandpa?

39

มัน เตีญ เทอ บาน เทอ บาน รี ลือ มน้อ

จ้อ ก็ ปรับ โม ปั่นน้อฮ เกอะ เลย ทา

man dəj t^hə baan t^hə baan ri?

lɔɔ manɰhcah kɪ prap moo

pannɔh kə? ləj t^haa

ไม่รู้ว่าจะทำได้หรือไม่ได้ ได้ยินคนแก่เขาบอก
มาเท่านั้นก็เลยรู้

I don't know about that. Old people
told me just so.

40

อ้อ จา

ʔə caa

อ้อ ค่ะ

Well...

41

จำ บาน บาต

cam baan baat

จำได้ครับ

That's what I can remember.

42

เมืม เวีย ทม บลา เอีวี่?

mɛɯm wiə t^hom blaə ʔaw

พ่อ หัวของมันใหญ่แค่ไหน?

Father, can you tell us how big is its root?

43

เมืม นุฮ เมืม เทอ ก้อง รด ปี่เดิม รุญ เดอะ ดึก บาน

mɛɯm nuh mɛɯm t^həə kɔŋ rot pɪdɛm ruŋ dɔʔ tɪk baan

หัวนั้นนะ (ใหญ่ขนาด) ทำล้อรถขนน้ำได้

The size of its root is about a wheel of water carrier cart.

44

อ้อ อา ยาง ยี่ง ตะ รไซ เทอ รุญ

ʔəw ʔaa jaŋ jɯŋ daʔ rasaj t^həə ruŋ

อ้อ เหมือนเราไม้ไผ่มาทำรถเข็นน้ำ

Well, like a water carrier cart that is made from bamboo.

45

ยี่ง โม จิจ ก้อง โม ยี่ง โม กัจ กัจ กัจ เกอะ

ยี่ง ตันลู บาน โม ตะ พลี่วี่

jɯŋ moo ciic kɔŋ moo jɯŋ moo kac kac kac kɔʔ jɯŋ tanluʔ baan moo daʔ p^hlɔw

เราชุด(ปรีอง)มาทำล้อ เอามาตัดแล้วก็เจาะ ใส่เพล

We dig its root to make a wheel too. We cut its root and make a hole on it for a cart's axle.

46

ยั่ว รไซ โม ดับ เทอ ตกิบ เวีย

juuə rasaj moo dap t^həə takiip wiə

เอาไม้ไผ่มาเหลาทำที่หนีบของมัน

We would sharpen the bamboo and use it as a clamp.

47

ทม เฮย แจ็ฮ?

t^hom həəj cɛhʔ

มันใหญ่ไหม?

Oh, is it that big?

48

ทม เฮย

t^hom həəj

ใหญ่สิ

Yes, it is.

49

เทอ ตกิบ เวีย ปี่เดิมแม็ญ

t^həə takiip wiə pɪdɛmmɛŋ

ทำที่หนีบของสมัยก่อน

To make a clamp (of a cart) in the past.

50

ปีเดิม ตะ ตา เดิม ก้าว

piɯɯɯ daʔ taa dɯɯ kuə

สมัยก่อนใช้แต่ต้นนุ่น

In the past, I used only Kapok tree.

51

ปีเดิมแม่ญู เม่น เฮย

piɯɯɯmmɛn meen həj

สมัยก่อนก็ทำอย่างนั้นแหละ

That was how people did in the old time.

52

ตักิบ บาน เกอะ ตะ ตัก กรู มคาง ตะ อา

เทอ มีอ ปังกิล เวีย มุย ตะ ตแร็ฮ น้อ

takiip baan kɔʔ daʔ tɨk kruʔ

makaan daʔ ʔaa tʰəə mɯj

pankɨl wiə muj daʔ treh nah

พอหนีบได้แล้วก็เอาครุใส่น้ำข้างหนึ่งไป

แขวนที่สลักตรงนี้แหละ

When we have a clamp like this, we can hang a water basket on one side of carrying pole.

53

อาหนี เกอะ ตะ ลือ กอ รุญ เตวี๋ บาน รุญ

บาน ตัก มกรู เตวี๋ แจ็ฮ น้อฮ

ʔaanih kɔʔ daʔ ɯx koo ruj

təw baan ruj baan tɨk makruʔ

təw cɛh nəh

เอาตรงด้ามไม้ไผ่มาพาดบ่าถึงจะเข็นน้ำได้

You can carry a bamboo pole on your shoulder, then we can push that water carrier cart.

54

เมืม เวีย รึง ด้อล บลื้อฮ?

mɯm wiə riŋ dɔl blɔh

หัวของมันใหญ่ขนาดนั้นเลยหรือ?

Is its root that big?

55

บาด เตอ น้อฮ

baat təə nəh

ครับ ขนาดนั้นแหละ

Yes, it's just like that.

56

บาด เตอ น้อฮ

baat təə nəh

ครับ ขนาดนั้นแหละ

Yes, it's just like that.

57

เมียน เมืม ปรีอง เทอ ก้อง รด บาน แด้ง

คเนีย

miian mɯm prɔŋ tʰəə kɔŋ rot

baan

หัวปรีองทำล้อรถได้

Its root can be made into a wheel.

58

เปิ่นี ทา เทอ ประยอจ ตะ ปือ ตะ ปัวล
เวีย เกอะ เจีย

pən t^haa t^həə prajooɔc daʔ pih
daʔ puəl wiə kɔʔ ciə

ถ้าเอาไปทำประโยชน์ ใช้เป็นยารักษาฝี
อะไรได้มันก็ดีกว่า

If you want to use it, just make
it into a drug to paste on abscess.
That will be better.

59

มนื่อจ้อ กี่ ปรับ ทา ยางจ้อฮ เลย เทอ ตาม
เกือ๊ด จ้อฮ

manihcah kii prap t^haa jaanɔɔh
ləəj t^həə taam kiət cəh

คนแก่เขาบอกอย่างนั้นเลยทำตามนั้น

The old people told us to do
it just like that. So, we follow
them.

60

โม แจ๊ฮ คมาต มีอ ปันลา เวีย เมียน ปันลา
ยาง เกอะ เมียน ปันลา บ่

moo cəh k^hamaat mɔʔ panlaa
wiə miən panlaa jaan kɔʔ miən
panlaa ɔɔ

ไหนขอผมดูหน่อย นั้นหนามใช่ไหม? อย่างกับ
มันมีหนามเลย

Can I take a look? Are these thorns?
It looks like it has some thorns.

61

นิฮ ปันลา

nih panlaa

นี่แหละหนาม

Yes, these are its thorns.

62

อ้อ ปันลา นื่อง เทียง เวีย เตอ

ʔəə panlaa nɔŋ t^hiienɔŋ wiə təə

อ้อ หนามมันอยู่ตามก้านของมัน

Well, its thorns are along twig.

63

โอ๊ะ ปันลา นิฮ มุด บาน เตอ นิฮ รึง จเกอะ
เตอ

ʔoʔ panlaa nih mut baan təə nih
riŋ cakɔʔ təə

โอ๊ะ หนามนี้มันแข็ง ทิ่มได้ด้วย

Oh, its thorns are hard and quite
sharp.

64

จ๊ับ ปแฮฮ เกอะ ปันลา มุด

cap pahəh kɔʔ panlaa mut

ถ้าจับไม่ระวัง หนามมันก็จะทิ่ม

If you are not careful, the thorns
can hurt your hand.

65

จ๊ับ ปแฮฮ มัน บาน เต มุด

cap pahəh man baan tee mut

ถ้าไม่ระวังมันก็ทิ่ม

If you are not careful, the thorns
can hurt your hand.

66

โอ ยาง เกอะ ปันลา ปเรียฮกราบ จ้อฮ เฮย
ໄ໑໐ jaan kʌʔ panlaa priəhkraap
cəh həj

เหมือนกับหนามไมยราบอย่างนั้นแหละ

Oh, they are like thorns
of a shameplant.

67

กุ่ม น้อ
kum nah

เป็นพุ่มนะ

It's a kind of bush.

68

กุ่ม
kum

ใช่ครับ

Yes.

69

ด้อล เวีย ทม เตวี เวีย กปัวฮ บลา กบาล นือ
dɔl wiə tʰom təw wiə kapuəh
blaa kabaal nih

ตอนมันโต มันสูงขนาดไหน เท้าหัวไหม?

How tall is it when it grows?

Is it about our height?

70

เย มันเซีวี่ บลา เต เบอ ยาง ลออ น้อ เกอะ
ราว ปันแนฮ เฮย

jee mansəw blaa tee bʌʌ jaan
laʔəh nah kʌʔ raaw panneh həj

ไม่ค่อยสูงเท่าไร ถ้าสวาก็ประมาณนี้แหละ

It is not that tall. If it grows well,
it would be about this size.

71

กปัวฮ ซเมอ จังแกฮ ยิง น้อ?

kapuəh saməə caŋkeh jɿŋŋ nah
สูงเท่าเอวเราไหม?

Can it be as tall as our waist?

72

เออ ราว ๆ จับ เดิม เตวี ยิง ปันแนฮ จังแกฮ

ໄ໑໑ raaw raaw cap dʌʌm təw
jɿŋŋ panneh caŋkeh

ถ้าจับต้นขึ้นก็สูงราวเอวของเราแหละ

If you measure this plant against
your body, it is just about our
waist.

73

เดิม ปร้อง เมียน ปันน้อฮ เฮย

dʌʌm prəŋ miən pannəh həj
ต้นปร้องมีเท่านี้แหละ

That's all for prəŋ.

74

เมียน จเริน เต พอง พง แก ปืฮ อย
miən crɛn tee pʰɔŋ pʰɔŋ
kɛɛ pih ʔoj

มีไม่เยอะหรือก พวกแก้พิษอะไร
It can't be used much, like curing
poison.

75

ร้ว ยาก มีอ น้อ?
ruuə jaak mɔɔ nah

หายากไหม?
Is it difficult to find?

76

ร้ว ยาก
ruuə jaak

หายากครับ
Yes, it is.

77

เบอ มั่น จน่า เดริ เดวี คเวีย กแบ๊ย เคญ
จน่า เฮย เนวี ตา ร้ว ยาก ติด
bɛ man canam dɛr tɔw kʰwiə
kabej kʰəŋ canam həj nəw taa
ruuə jaak tɪt

ถ้าเราไม่จำ ขนาดเดินไปเลี้ยงควายแล้วจำ
ได้ ยังหายากเลย
If you do not remember (where
it is). Even when you go feeding
cattle in the field, you hardly find
one.

78

นิฮ เอวี เดวี บาน โม ปื นา?
nih ʔaw tɔw baan moo pii naa

นี่พ่อได้มาจากไหน?
How did you find this one, Father?

79

โอ เดริ เดวี ปเตียฮ ปรี ตากาส อี น้อฮ เฮย
ʔoo dɛr tɔw patih pii taakaah
ʔii nɔh həj

เดินไปเจอที่ป่าตากาสนั้นแหละ
I found it as I walked into Takah
forest.

80

โอ ปรี ตากาส เมียน รบ้อฮ จเริน
ʔoo pii taakaah miən rabɔh
crɛn

โอ้ ป่าตากาสนี้อะไรเยอะแยะ
Oh, there are a lot of things in
Takah forest.

81

बात เมียน จเริน เฮย
baat miən crɛn həj

ครับ มีเยอะแหละ
Yes, there are.

82

เนืวี คาง อี ฮูด

nəw k^haang ʔii huut

อยู่ทางโน้น

Over there...

83

อี ตโปง ตเปียง

ʔii taboong tapiəŋ

ตรงหนองน้ำทางทิศใต้

At the southern part of the marsh...

84

มีอ เตวี ร้ว ยาก นัฮ เนอ มั่นเชวี กีย เคญ

mɯə təw ruuə jaak nah nə

mansəw kɯəj k^həŋ

ดูเหมือนจะหายากแล้ว ไม่เคยเห็นเลย

It seems rare to find. I have never seen one.

85

ร้ว ยาก จันละ จันละ เตวี

ruuə jaak canlaʔ canlaʔ təw

หายาก ไปดูแถวทางน้ำไหล

It is hard to find. But you can try it along a water way.

86

ตเนียบ เตวี ร้ว เวี๊ด

taniəp təw ruuə wiət

ทางต่ำ ๆ ไปทางวัด (สีโค)

Around lower lands leading to the Si Kho temple.

87

เมียน หนา จเริน ชนิด

miəŋ t^hanam crʌn c^hanit

มียาหลายชนิดเลย

There are many kinds of medicine (in the forest).

88

बात จเริน เฮย

baat crʌn həj

ครับ เยอะมาก

Yes, there are.

89

ตา ปี เครี เตี๊ฮตา ปเตี๊ฮ นือ เตี๊ฮ ปเตี๊ฮ

taa pii dʌr tiəptaa patiəh nih

tiəp patiəh

ตั้งแต่เดินมา เพิ่งจะเจออีกนี้แหละ

I just found one since I had started walking.

90

พง ซัจ นือ เบอ ปเตี๊ฮ เฮย ปเตี๊ฮ ติด

p^hoŋ sac nih bʌl patiəh həj

patiəh tɪt

พวกต้นนี้ ถ้าเจอแล้วก็จะเจออีก

This plant, if we find one, we may find another nearby.

91

นีส ซเดย์ ต็อง เมียน กู

nih sadəj tɔŋ miən ku

ถ้าเจอแล้วจะต้องเจอเป็นคู่

If we find one, we may find its
pair.

92

มัน เมียน ซเดย์ เต ปันน้อฮ เมียน ทน้า แก

ปันน้อฮ เฮย

man miən sadəj tee pannoh

miən tʰanam kɛɛ pannoh həj

ไม่มีอะไรแล้ว ใช้เป็นยาแก้แค่นั้นแหละ

Well, that's all you can use it
for. Only healing wound.

93

แก ปีส มยาง

kɛɛ pih majaan

แก้พิษอย่างเดียว

Only healing that infected wound.

5.19) ปรีอฮ ซวา /proh swaa/

ชื่อไทย

เปราะ

ชื่อวงศ์

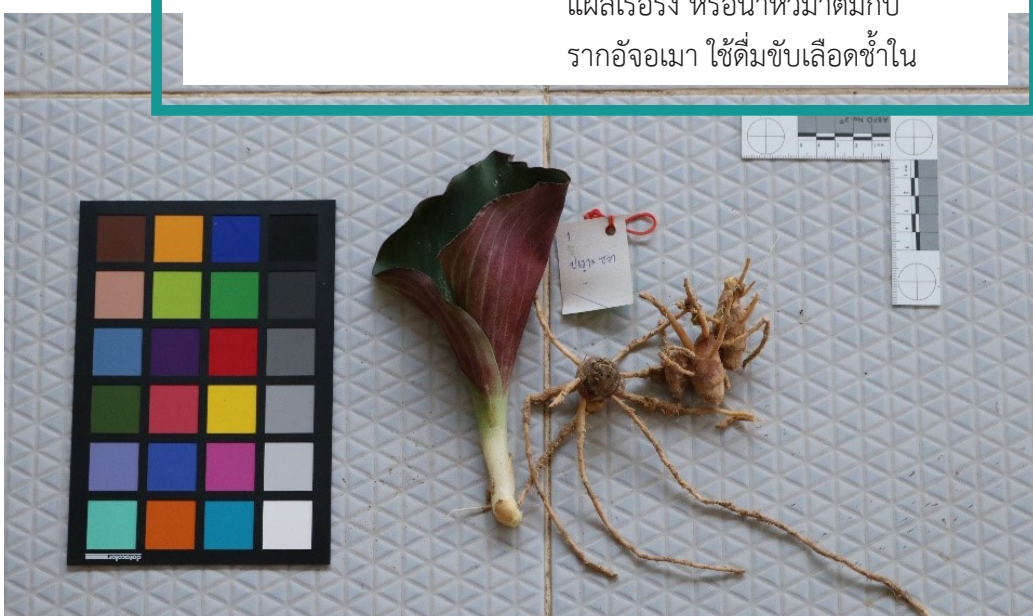
Zingiberaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Kaempferia sp.

ประโยชน์

นำหัวมาตำให้ละเอียด ใช้ปิดสมาน
แผลเรื้อรัง หรือนำหัวมาต้มกับ
รากอ้อจอบมา ใช้ดื่มขับเลือดซ้ำใน

ปรืออชวา /prəh swaa/

1

หนึ่ง ก็ เฮา ซเดี๋ย นือ แน ซเลอะ ซี่ มวง
มวง ยัง แจ้ฮ

nɨŋ kɯ haw sadəj nih nɛɛ slʌ?
sɿi muuəŋ muuəŋ jaŋ cɛh

หนึ่ง เขาเรียกอะไร นี่นะ ใบสีม่วงๆ อย่างนี้
Neung, how do they call this one?
This plant with purple leaves.

2

นือ เฮย ก็ เฮา ทา ปรืออชวา

nɨh həəj kɯ haw tʰaa prəhswaa

นี่แหละ เขาเรียกว่า ‘ปรืออชวา’

They call it ‘prəhswaa.’

3

คาง ปว้อ คาง คนอง มัน แด้จ คเนีย นือฮ

kʰaaŋ puəh kʰaaŋ kʰanəwŋ man
dɛc kʰaniə nɔh

ด้านหน้าใบ ด้านหลังใบ ไม่เหมือนกันนะ
Its upper leaf and lower leaf are
quite different.

4

จา มัน แด้จ คเนีย เต

caa man dɛc kʰaniə tee

จ๊ะ ไม่เหมือนกัน ไม่เหมือน

Yes, they are different.

5

อันนือ คาง คนอง เนีย เกิด ซี่ มวง

ʔannɨh kʰaaŋ kʰanəwŋ niə kʰlʌt
sɿi muuəŋ

อันนี้ข้างหลังใบสีม่วง

The back side is purple.

6

คาง เนื่อ เวีย เกิด ซี่ เคียว เคียว

kʰaaŋ nɛh wiə kʰlʌt sɿi kʰiəw
kʰiəw

ข้างนี้มันเป็นสีเขียว

This side is green.

7

มเมือฮ อะ

mameh ʔa?

(มี) ขนไหม

Is it hairy?

8

จา มเมือฮ คาง กราว

caa mameh kʰaaŋ kraaw

จ๊ะ มีขนข้างนอก

Yes, it is hairy on leaf blade.

9

อือ ตวน ตวน

ʔi tuuən tuuən

อืม นุ่มๆ

Well, it is quite soft.

10

ก็ เมียน ปกา

kɯ miən pakaa

มันมีดอกไหม?

Does it have flowers?

11

เมียน จา

miən caa

มีค่ะ

Yes, it does.

12

แค นิฮ เวีย มัน เตือน แจ๊ญ ปกา เวีย เตือบ
ตา พลูฮ โม บาน เวีย รมูล ยังแจ๊ฮ

**kʰɛɛ nih wiə man tɛ̃n cɛ̃n pakaa
wiə tɛ̃ptãa pʰluh moo baan wiə
ramuul jaŋcɛh**

เดือนนี้ มันยังไม่ออกดอก มันเพิ่งจะงอก
ถึงม้วน ๆ อย่างนี้

This month, it hasn't bloomed yet. It just sprouted. So, its leaves roll up like this.

13

เบอ เวีย จัฮ เฮย เวีย ลเลียด ยังแจ๊ฮ ลเลียด
ยังแจ๊ฮ

**bɔɔ wiə cah həj wiə laliət
jaŋcɛh laliət jaŋcɛh**

ถ้ามันแก่แล้ว มันจะไม่ม้วนอย่างนี้ ไม่ม้วน
อย่างนี้

If it gets older, it won't roll up anymore.

14

ก็ เทอ หนา อย คลัฮ

kɯ tʰəə tʰanam ʔoj kʰlah

เขาทำยาอะไรบ้าง

What kind of drug can this plant be made into?

15

จา นิฮ เกอะ หนา ก็ ยัว ชวน นิฮ เวีย โม

**caa nih kaʔ tʰanam kɯ juuə
suuən nih wiə moo**

จ๊ะ นี่ก็ยา เขา เอา ส่วนนี้แหละ มา

Well, this is drug. We take this part.

16

ชวน รือ

suuən rɨh

ส่วน ราก

Roots.

17

เมิม

məəm

หัว

Tuber (or corm).

18

ยัว โม โบะ

juuə moo boʔ

เอา มา ตำ

Pound them.

19

เบ็ด ตมา แดล ตมา ยูล

bat tamaw dəɛl tamaw juul

ปิด แผล ที่ เป็น แผล เรื้อรัง

And then paste it on a chronic wound.

20

ปันนีฮฮ เฮย ทะ

pannoh həj tʰaʔ

แค่นี้ เนาะ

Is that all?

21

จา ปันนีฮฮ เฮย

caa pannoah həj

จ๊ะ แค่นี้แหละ

Yes, that's all.

5.20) ปันรอส /panrooh/

ชื่อไทย

-

ชื่อวงศ์

Annonaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Polyalthia sp.

ประโยชน์

ใช้รากต้มกินแก้ท้องอืดท้องเฟ้อ

ปันรอส /panrooh/

1

หนึ่ง อานิฮ์ ก็ เฮา เวี๋อ ซเดี๋ย รือฮ์ ออ

nɨŋ ʔaanih kɨ haw wiəʔ sadəj
rɨh ʔoj

หนึ่ง นี่เขาเรียกเถาอะไร รากอะไร

Neung, how do they call this vine,
this root?

2

นิฮ์ เฮย ก็ เฮา ปันรอส

nih həj kɨ haw panrooh

นี่เขาเรียกว่า ต้นปันรอส

They call it ‘panrooh.’

3

เวีย คเมา ยาง แจ๊ฮ์ แอญ

wiə kʰamaw jaŋ cəh ʔɛŋ

มันเป็นสีดำอย่างนี้หรือ?

Is it black like this?

4

จา แจ๊ฮ์ เฮย

caa cəh həj

คะ อย่างนี้แหละ

Yes, just like this.

5

ก็ ปเรอ เทอ ออ คล๊ฮ์

kɨ praʔ tʰəʔ ʔoj klah

เขาใช้ทำอะไรบ้าง?

How do they use it?

6

นิฮ์ ยัว รือฮ์ เวีย แจ๊ฮ์ เฮย

nih juuə rɨh wiə cəh həj

นี่เอารากของมันอย่างนี้

They take its root...

7

ยัว โม ดือฮ์ เพอะ

juuə moo dɔh pʰʌʔ

เอามาฝนดื่ม

They grind its root to make
a decoction.

8

ยาง เกอะ ยึง โสบ ซเดี๋ย เตวี๋ เวีย เอิม

ป๊วฮ์ น้อ

jaŋ kʌʔ jɔŋ hoop sadəj təw

wiə həəm puəh nah

เหมือนกับเรากินเข้าไปแล้วท้องอืด

Like when we eat something and
your stomach is bloating up.

9

ไป แพร เกอะ ยัว โม ด้อฮ

paj p^haew kʌʔ juuə moo dɔh

น้ำแพวกีเอามาฝน

You can grind it to make
a decoction, Auntie Phaew.

10

น้อง ตีก

now tik

กับน้ำ

Add some water...

11

ยัว เพอะ บาน เกอะ เทอ ออย เวีย

juuə p^hʌʔ baan kʌʔ t^həw ʔəw

wiə

เอามาดื่มก็ทำให้มัน

To drink it as a decoction,
it will...

12

พอม

p^həom

ผายลม

Help to relieve trapped wind.

13

เวีย ชรูล คลุน แอญ

wiə sruul k^hluun ʔəɲ

ทำให้เราสบายตัว

And make us feel better.

14

เวีย ชรูล คลุน แอญ

wiə sruul k^hluun ʔəɲ

ทำให้เราสบายตัว

And make us feel better.

15

แต่ญ คย้อล จา

dəɲ k^hajol caa

ไล่ลมคะ

To relieve trapped wind.

16

ออย ชรูล คลุน

ʔəw sruul k^hluun

ทำให้สบายตัว

To make you feel better.

17

เปิ่นีตา หนา แต่ญ คย้อล น้อฮ

pəntaa t^hanam dəɲ k^hajol nɔh

เป็นเหมือนยาขับลมแหละเนาะ

It is just like carminative herb.

18

กิ มั่นบาฮ ดะ กติม มเร๊จ เต

ki manbaah daʔ katim mrec tee

ไม่ต้องใส่กระเทียม พริกไทยใช่ไหม?

We don't have to add some garlic
and black pepper in the decoction,
do we?

19

เต ค้อฮ มั่นบาฮ ดะ กติม เทอ อย

tee dōh manbaah da? katim t^həw
ʔoj

ไม่ ฝน (ป็นร้อฮ) แล้วจะใส่กระเทียมทำไม

No. Just grind it. Why do you
need garlic?

20

จ้อฮ เบอ ชงอร กี ดะ นัฮ

cōh bəw sŋəw kii da? nah

แล้วถ้าต้มเขาต้องใส่ไหม?

If people boil it, do they need to
add those in the decoction?

21

หน่า นิฮ กี มั่น กีย ยัว เตวี ชงอร เต

t^hanam nih kii man kɿj juuə

təw sŋəw tee

ยานี้เขาไม่เคยเอาไปต้มหรอก

For this decoction, they don't
normally boil it.

22

กี ยัว เตวี ค้อฮ

kii juuə təw dōh

เขาเอาไปฝน

They only grind it.

23

อือ กโอบ เตอ

ʔii kaʔoop təw

หึม หอมจัง

Hmm, it smells so good.

24

จา

caa

คะ

Yes.

5.21) ปรีลจรุก /priol cruuk/

ชื่อไทย

ขี้ตุน

ชื่อวงศ์

Malvaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Helicteres angustifolia L.

ประโยชน์

ใช้รากต้มเป็นยาแก้ไข้เส้น แก้ปวดเมื่อย

ปเรียลจรุก /priəɭ cruuk/

1

ก๊ เฮา เดิม ซเดี๋ย นิส

kɯ haw dɛɛm sadəj nih

นี่เขาเรียกต้นอะไร?

How do they call this plant?

2

ก๊ เฮา เดิม ปเรียลจรุก

kɯ haw dɛɛm priəɭ cruuk

เขาเรียกต้นปเรียลจรุก

They call it 'priəɭ cruuk.'

3

ก๊ เฮา ปเรียลจรุกมี ปึเดิมแม้นู อี ปรี

kɯ haw priəɭ cruuk mi pi

dɛɛm mɛn ʔi pri

เขาเรียกต้นปเรียลจรุกมี สมัยก่อน ที่ป่า

They call it 'priəɭ cruuk mi.' It

grows in the forest.

4

เกิด หน้า อย ตา

kɛt tʰanam ʔoj taa

มันเป็นยาเกี่ยวกับอะไร?

What drug is it?

5

อานิส หน้า ลูกตา ปรับ โม ปึเดิม ก๊ ทา หน้า
แก ชื่อ จังแกฮ

ʔaanih tʰanam luuktaa prap moo

piɛdɛɛm kɯ tʰaa tʰanam kɛɛ

cʰiɯ caŋkɛh

ยานี้ที่หลวงตาบอกมาสมัยก่อน เขาว่าเป็น
ยาแก้ปวดเอว

Laung Ta (a monk) told me that
in the past they use it to relieve
waist pain.

6

อังกูย ยूर यूर మీఠా దా వీయి చొంజ్ గాంకెహ్ గెఱ
అయి దేవ్ జింజ్ తనా నిస య్ మో

ʔaŋkuj juur juur mɪɹ taa wiio

cʰiɯ caŋkɛh kɛʔ ʔoɔj təw ciic

tʰanam nih juuə moo

นั่งนาน ๆ มันจะปวดเอว ก็ให้ไปขุดเอายานี้มา

When we sit for too long, we got
waist pain. They dug this plant
up to make a medicine.

7

ซงอร เพอะ

saŋoɹ pʰɛʔ

ต้มดื่ม

Boil it to make a decoction.

8

ยัว อานา เวีย ซงอร

juuə ʔaanaa wiə saŋoɔr

เอาส่วนไหนของมันมาต้ม?

Which part do we use?

9

ยัว รือ เวีย

juuə riə wiə

เอาส่วนรากของมัน

Take its roots.

10

ยัว รือ เวีย นิฮ นะ

juuə riə wiə nih naʔ

เอารากนี้ของมันใช่ไหม?

Well, its roots.

11

บาต รือ เวีย คางกรอม นิฮ เฮย

baat riə wiə kʰaŋkroɔm nih hœj

ครับ รากข้างล่างของมันนี่แหละ

Yes, a lower part of the roots.

12

ซงอร ตา เวีย นือฮ แอญ

saŋoɔr taa wiə nœh ʔœŋ

ต้มแต่รากของมันใช่ไหม?

Do they boil only its roots?

13

ซงอร เวีย เบอ ซงอร เลียย ตีก ปีร ยาง
แบีย ยาง บูน ยาง

saŋoɔr wiə bəʔ saŋoɔr liəj tik
piir jaŋ baj jaŋ buun jaŋ

ต้มรากของมัน ถ้าต้มร่วมกับอย่างอื่นอีก

2- 4 อย่าง

Yes, its roots. If you want a boiling
mixture, add two to four more
things.

14

ยัว อา ปเรียลจรุก อานิส เฮา มี

juuə ʔaa priəlcruuk ʔaanih haw
mi

เอาต้นปเรียลจรุก อันนี้เรียกตัวเมีย

Take this priəlcruuk. This one is
called a female ‘priəlcruuk,’

15

ยัว อา ปเรียลจรุก อานิส เฮา มี อามุย เฮา
ชโมล ก็ เอา อา บายกริม

juuə ʔaa priəlcruuk ʔaanih haw
mi ʔaamuuj haw cʰamool ki
ʔaw ʔaa baajkrim

อีกอันหนึ่งเขาเรียกตัวผู้ แล้วก็เอาต้นบายกริม

But we use a male ‘priəlcruuk’
instead. We also put some ‘baaj
krim’ stems.

16

ดอย ตาม เดิม อา พลล กฮอม

dooh taam dΛΛm ʔaa p^hlɛɛ
kahoom

ที่ขึ้นตามต้นไม้ ผลสีแดง

It usually climbs on other trees.

Its fruits are red.

17

เกอะ ยัว โม ดะ เลียย คเนีย เกอะ ชงอร
เพอะ

kΛʔ juuə moo daʔ liiəj k^haniə
kΛʔ saŋoɔr p^hΛʔ

เอามาผสมกันต้มดื่ม

Boil them all and drink it as
a decoction.

18

อังกุย ยูร ยูร จ้อฮอ ซือ เกียจ ลูก ต้อง เพอะ
อานิส เกอะ มือตา ลูก อังกุย บาน ยูร เวีฮฮ
เวีฮฮลเจียจ

ʔaŋkuj juur juur caʔɔh c^hɨ
kiəŋ luok tɔŋ p^hΛʔ ʔaanih kΛʔ
mɤɤtaa luok ʔaŋkuj baan juur
wiəh wiəhlanjiəc

นั่งนาน ๆ จะปวดเมื่อย พระสงฆ์ที่ดื่มยานี้
จะนั่งได้ทั้งวัน

When we sit on the floor for too
long, we get pains and aches.
Monks who drink this medicine
can sit all day long.

19

เลง ซือ

leɛŋ c^hɨ

หายปวด

We get better.

20

เบอทา มั่น เมียน อย เกอะ ชงอร ตา เวีย

เพอะ บาน

bΛΛt^haa man miəŋ ʔoj kΛʔ
saŋoɔr taa wiə p^hΛʔ baan

ถ้าไม่มีอะไรก็ต้มแต่ยานี้ดื่มได้

When there is no medication,
just drink this decoction.

21

บาค ชงอร เพอะ ตา เวีย

baat saŋoɔr p^hΛʔ taa wiə

ครับ ต้มดื่มอย่างเดียว

Yes, just boil it to drink.

22

จ้อฮ ซเลอะ เวีย เทอ อย บาน คลัฮ

cɔh slΛʔ wiə t^hə ʔoj baan klah

แล้วใบของมันทำอะไรได้บ้าง?

And how can we use its leaves?

23

เต ชเลอะ เวีย มั่น ลือ กี่ ทา ยัว เทอ อย
 tee sləʔ wiə man lii ki tʰaa juuə
 tʰəə ʔoj

ใบของมัน ไม่ได้ยินเขาเอาไปทำอะไร

I have never heard people do
 something with them.

24

ยัว ตา รือ
 juuə taa rih

เอาแต่ราก

Use only its roots.

25

เวีย ดอฮ กม จเริน จเริน เตวี เวีย เกอะ ดอฮ
 wiə dɔh kom crɛn crɛn təw
 wiə kəʔ dɔh

มันขึ้นเป็นกอ เยอะ ๆ มันก็ขึ้น

It grows like bushes, there are lots
 of it.

26

ต็อง บาน โม ตะ ลมวม ลมวม
 tɔŋ baan moo daʔ lamuəm
 lamuəm

พอขุดได้รากมาแล้วก็ใส่แค่พอดี ๆ

When we dig the roots up,
 we put a proper portion of it
 (in the decoction).

27

ซเมอ นือ เกอะ ซงอร
 saməə nih kəʔ saŋɔr

ประมาณนี้ก็เอามาต้ม

About this, then boil it.

28

รือ เวี้อร คเน็ง รือ เวี้อร กฮอม เกอะ อา จรุกมี

จรุกซโมล บูน ยาง

rih wiər kʰanəŋ rih wiər kahɔm
 kəʔ ʔaa cruukmɪ

cruukcʰamool buun jaŋ

รากเถาคเน็ง เถากฮอม แล้วก็ต้้นจรุกมี

จรุกซโมล 4 อย่าง

Put four mixtures together, ‘kʰanəŋ’s
 root,’ ‘kahɔm vine,’ and ‘female
 and male cruuk.’

29

ป็นนีฮ เฮย ตะ ซงอร เพอะ

pannəh həj daʔ saŋɔr pʰəʔ

เท่านั้นแหละ ใช้ต้มดื่ม

That’s all for the decoction.

30

แก ซือ จังแกฮ

kɛɛ cʰi cankɛh

แก้ปวดเอว

To heal waist pain.

31

ลวีญ จ้อฮ ตา

lawiɯŋ cɔh taa

ขมไหมตา?

Is it bitter, Grandpa?

32

ลวีญ พอตา ลวีญ พอตา เพอะ เตวี๋ บาน นา

lawiɯŋ pʰɔʔtaa lawiɯŋ pʰɔʔtaa pʰɔʔ

təw baan naa

ขมเหมือนกัน แต่ก็ขมพอกินได้

Yes, it is. That's alright.

33

เซินี ยัว เตวี๋ แก คเนีย อา พง ตไซตชูต

sən juuə təw kɛɛ kʰaniə ʔaa

pʰɔŋ tasajtasuut

เอาไปใช้แก้กษัยได้เหมือนกัน

We can use it as a relaxant too.

34

เวีย ซือ เนวี๋ ตม เนวี๋ เวีย มั่น ลเลียด นะ

wiə cʰi nəw dom nəw wiə

man laliət naʔ

มันปวด กล้ามเนื้อเป็นก้อน มันไม่คลาย

When we have a muscle strain.

35

เวีย เพอะ อานิส เวีย เกอะ หนา เวีย เตัญ

wiə pʰɔʔ ʔaanih wiə kɔʔ tʰanam

wiə dɛŋ

พอกินยานี้แล้ว มันก็จะคลาย

When you eat these, you will get better.

36

เตัญ ร็วจ ตาม ตไซ เตวี๋ เวีย กูย ทอยย

บัด ซือ

dɛŋ ruəc taam tasaj təw wiə kuuj

tʰajɔɔj bat cʰi

กินยานี้แล้ว มันไล่เส้น มันก็จะค่อย ๆ หาย

This drug relieves muscle strain.

The pain will gradually go away.

37

น้อง ซเราะ เมียน นะ

nɔŋ srɔʔ miən naʔ

ในหมู่บ้านมีไหม?

Can it be found in our village?

38

น้อง ซเราะ เมียน คลัฮ เฮย ตาม ปืเดิมแมญ

nɔŋ srɔʔ miən klah həj taam

pɯdɔmmɛŋ

สมัยก่อนในหมู่บ้านพอมิบ้าง

We could find some in the past.

39

ซึ่บง ฆือ มั่นเซวี่ เมียน เมียน อันแต่จ
 sɔpɲaj mɤʌ mansəw miən
 miən ʔantɛ

แต่ทุกวันนี้ไม่ค่อยมี มีน้อย

But nowadays it is quite rare.

40

ดัจ ปูจ เฮย นะ

dac puuc həj naʔ

สูญพันธุ์แล้วใช่ไหม?

Is it all gone?

41

บาค เมียน ตาม ปรี ตาม อย นื่อง ปรี เกอะ
 ฮับ นื่อง มื่อด

baat miən taam prii taam ʔoj
 nɔŋ prii kɰʔ hap nɔŋ mɔt

ครับ มีตามป่า ทุกวันนี้ก็เกือบจะสูญพันธุ์แล้ว

Well, it can be found in the forest,
 but it's nearly gone.

42

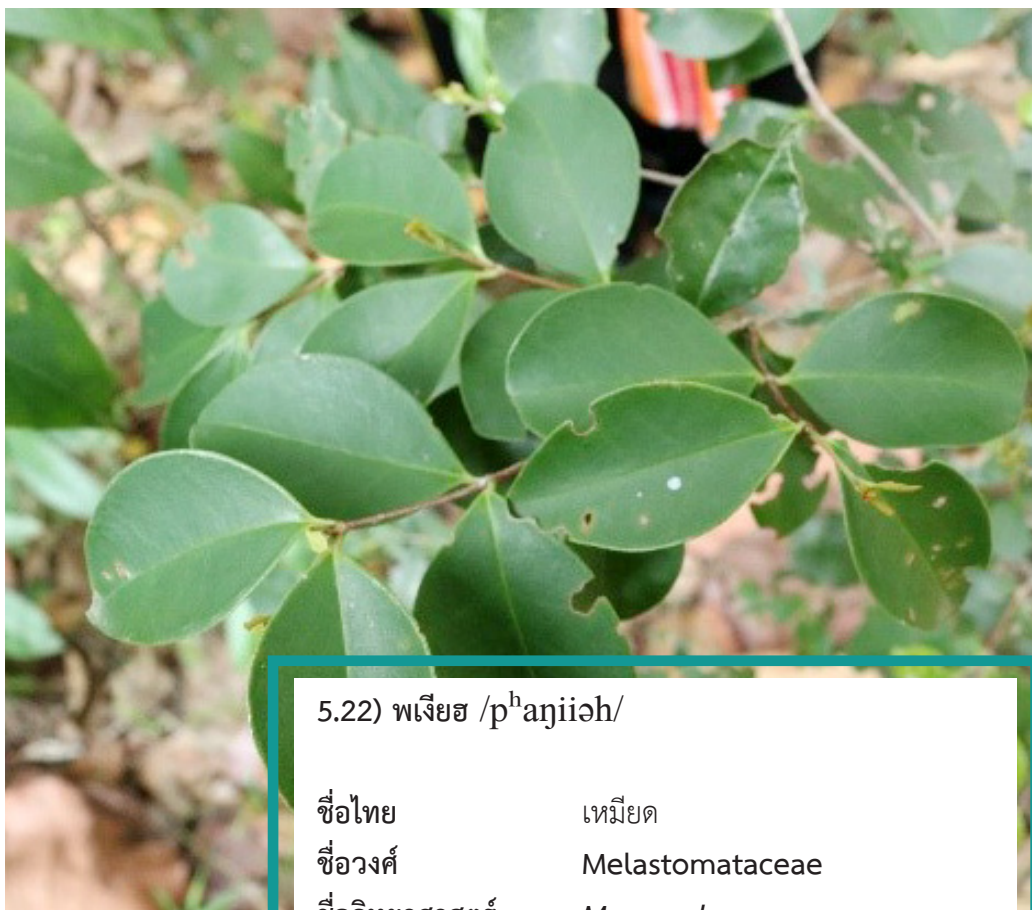
จา มั่น เมียน อย ตเน็ญ จเร็น เต ปันแนฮ
 เฮย ตา

caa man miən ʔoj tanɛɲ cɤʌn
 tee panneh həj taa

ค่ะ ไม่มีอะไรจะถามแล้ว แค่นี้แหละค่ะ

Alright, there is nothing more to
 ask, that's all.

5.22) พเจียฮ /p^hanjiəh/

ชื่อไทย

เหมียด

ชื่อวงศ์

Melastomataceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Memecylon sp.

ประโยชน์

เอาใบสดแช่กับน้ำให้ใบเปื่อย
แล้วนำน้ำมาอาบให้สัตว์เลี้ยง
เพื่อฆ่าเห็บหมัด

พเจียฮ /p^həŋiəh/

1

หนึ่ง ก็ เฮา เดิม อย?

nɨŋ kɨ haw dɔɔm ʔoj

หนึ่ง เขาเรียกต้นอะไร?

Neung, how do they call this plant?

2

นิฮ เฮย ก็ เฮา ทา เดิมพเจียฮ

nih həj kɨ haw t^haa
dɔɔmp^həŋiəh

นี่เขาเรียกว่า ต้นพเจียฮ

They call it ‘p^həŋiəh.’

3

รูบเรียง เดิม เวีย ยาง นา?

ruupriəŋ dɔɔm wiə jaan naa

รูปร่างต้นของมันเป็นอย่างไร?

What is the shape of this plant?

4

เดิม เวีย คเมา ๆ กกรือฮ ๆ

dɔɔm wiə k^hamaw k^hamaw
kakrih kakrih

ต้นของมันสีดำ ขรุขระ

Its stem is black and rough.

5

เดิม มัน เซวี๋ ทม เต ปเบิ่น กอ ได

dɔɔm man səw t^hom tee papan
koo daj

ต้นของมันไม่ค่อยใหญ่หรือก เท้าข้อมือ

It is not that big, just about our
wrist.

6

ชเลอะ ตตุง ๆ น้อฮ?

sləʔ tatuuc tatuuc noh

ใบของมันเล็ก ๆ ใช่มั?

Its leaf is quite small, isn't it?

7

จา

caa

คะ

Yes.

8

นิฮ ปกา เวีย

nih pakaa wiə

นี่ดอกของมัน

This is its flower.

9

นิฮ เกอะ พแล เวีย

nih kəʔ p^hlæ wiə

ส่วนนี้ก็ผลของมัน

And this, it is its fruit.

10

จ้อฮ เบอ ก็ ปเรอ ซเมาะ โจนเนียง บาน
แอญ?

cəh baa kɨ prəə səməʔ koonniəŋ
baan ʔəɛŋ

แล้วถ้าเอามันไปทำรังไหมได้ไหม?

Can this be made into a silkworm
nest?

11

บาน แด้จ คเนีย จา

baan dəc kʰaniə caa

ได้เหมือนกันค่ะ

Yes, I also can.

12

เทอ ทน้า น้อฮ?

tʰəə tʰanam nəh

แล้วทำยาละ?

How about drug?

13

ยัว ซเลอะ เวีย

juuə sləʔ wiə

เอาใบของมัน

Take its leaves...

14

เตวี ซงอร เลียย เดิม

təw saŋɔr liəj dɛɛm

ไปต้มกับต้น...

To boil, and add a stem of...

15

เดิมโตคมอจ

dɛɛmdajkʰamɔɔc

ต้นโตคมอจ

A stem of 'dajkʰamɔɔc.'

16

น้อง เดิม เซาะเนียง น้อฮ?

nəŋ dɛɛm səʔniəŋ nəh

และต้นเซาะเนียงใช่ไหม?

And 'səʔniəŋ' too?

17

จา

caa

ค่ะ

Alright.

18

แบ๊ย ชมวีฮ?

bəj cʰamuəh

3 ชนิดใช่ไหม?

There are three ingredients, right?

19

จา แบ๊ย ชมวีฮ

caa bəj cʰamuəh

ค่ะ 3 ชนิด

Yes, there are three of them.

20

ยัว เตวี ชงอร

juuə təw sɔŋɔr

เอาไปต้ม

Take them to boil...

21

จุม คเนีย รุจ เกอะ

cum kʰaniə ruɕ kə?

ต้มด้วยกัน พอเสร็จก็

Boil them altogether, after that...

22

ยัว โม เพอะ

juuə moo pʰə?

เอามาดื่ม

Drink it as a decoction.

23

รือ ยัว โม ภูต ตา บาน

rii juuə moo ɸuut taa baan

หรือเอามาอาบก็ได้

Or dissolve it in a shower water.

24

ออย เอ็ม คลุน ยี่ง นิฮ ออย ชรอ

ɔj ɛm kʰlun jɪŋ nɪh ɔj

sɔw

ให้ตัวที่บวมของเรามันลดลง

So it can heal a swollen part
of our body.

25

อ้อ จา

ɔj caa

อ้อ ค่ะ

Well, alright.

5.23) พญैया /p^hanjiəjaa/

ชื่อไทย

กระเจาะ

ชื่อวงศ์

Rutaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Naringi crenulata (Roxb.) Nicolson

ประโยชน์

ไม้ประดับ ไม้มงคลใช้ใส่ในหลุมเสาเอก
หรือทุกเสาก็ได้ เชื่อว่าป้องกันสิ่งไม่ดี
มารบกวน

พเจียยา /paŋiəjaa/

1

ตา อานิส ก็ เฮา ทา เดิม ซเดี้ย ปันลา
จเริน เลย

taa ʔaanih kɯ haw tʰaa dɯɯm
sadəj panla caɾaɯn ləəj

ตา อันนี้เขาเรียกว่าอะไร หนามเยอะเลย

Grandpa, how do they call this one
with lots of thorns?

2

นิส ก็ เฮา เดิม พเจียยา

nih kɯ haw dɯɯm paŋiəjaa

นี่เขาเรียกว่า ต้นพเจียยา

They call it ‘paŋiəjaa.’

3

เดิม ก็ ตุกแตง โบราน โม นา ก็ ลึก ปเตียฮ
ลึก ซแมง

dɯɯm kɯ tukteɯŋ booraan moo
naa kɯ ɭɯk patioh ɭɯk sameɯŋ

สมัยก่อนเวลาใครขึ้นบ้านใหม่

In the past, when people had a
‘new house ceremony,’

4

ก็ ขอบ ยัว เดิม ยัว เมจ ตาม มลุง เนวี ลึก
ปเตียฮ ทแมีย

kɯ cʰɔɔp juuə dɯɯm juuə meec
taam maluŋ nəw ɭɯk patioh
tʰamej

เขาขอบเอาต้นเอากิ่งของมันใส่ตามหลุม

They would put this plant in
the holes of pillars.

5

นิส ก็ จเริน ยัว เตวี นิส ก็ ทา ซเดี้ย เต ยัว

nih kɯ caɾaɯn juuə təw nih kɯ
tʰaa sadəj tee juuə

นี้ส่วนมากเขามักเอา

They mostly take...

6

ต้อง ซเลอะ ต้อง เมจ ต้อง เดิม เวีย มือ ก็
ยัว เตวี เทอ ดะ เทอ อย

təŋ salaʔ təŋ meec təŋ dɯɯm
wiə mɯɯ kɯ juuə təw tʰəə daʔ
tʰəə ʔoj

ทั้งใบ ทั้งกิ่ง ทั้งต้นมัน เห็นเขาเอาไปใส่

Its leaves, branches, and woods.

I saw them put it in the holes.

7

รบือฮ ปรี เดิม เวีย เจีย นือฮ บาน ก็ ยัว
เตวี ดำตุ เทอ ปเตียฮ

rabɔh prii dɯɯm wiə ciə nəh
baan kɯ juuə təw dam tuʔ tʰəə
patioh

ต้นไม้ปามันดินะ เขาจะได้เอาไปปลูก(เป็น
ไม้สำหรับ) สร้างบ้านได้

Forest trees are good. They plant some of them, so they can later use them for house building.

8

बाट ऐयिजेओइद्यु कमात केओ मंन चेर्वि देद्यु
फोण मैजि तरेर्वि यव देर्वि दसे तेओ ओय न्नेओ
मलुण नुओ

baat jiəʔcohdɛŋ kʰamaat kʌʔ
man səw dɛŋ pʰɔŋ mɛc traw
juuə təw daʔ tʰəʔ ʔoj nɔŋ maluŋ
nuh

ครับ อย่างนั้นแหละ ผมก็ไม่ค่อยรู้หรอก
ว่าทำไมต้องเอาไปใส่ในหลุมนั้น

Well, just like that. I do not know
either why they have to put it in
those holes.

9

เวีย เมียน เดิม ทม นะ ตา

wiə miən dɛm tʰom na taa

มันมีต้นไม้ใหญ่ไหมตา

Are there big ones, Grandpa?

10

เมียน ทม เป็นี เดิม พนั้ว เกओ เมียน เป็นี
เดิม พนั้ว ยั้ง ชเราะชแร

miən tʰom pan dɛm pʰaniw
kʌʔ miən pan dɛm pʰaniw
jɔŋ sɔʔsɛɛ

มีต้นไม้ใหญ่เหมือนต้นมะตูมบ้านเราก็คือ

Yes, there are. As big as ‘bael
fruit tree’ in our village.

11

เป็นี เดิม ชรา ตูจ เจียง เดิม ชรา ตูจ ตูจ
เกओ เมียน

pan dɛm saraa tuuc ciəŋ dɛm
saraa tuuc tuuc kʌʔ miən

เหมือนต้นหมากก็มี เล็กกว่าต้นหมากก็มี

Some are as big as betel tree.

There are also smaller ones.

12

อานิส เกओ ชำรับ ตะ ยว เตर्वิ

ʔaanih kʌʔ samrap taʔ juuə təw

อันนี้ก็สำหรับเอาไป

This one is taken for ...

13

बाट कि यव देर्वि तेओ प्रयेओ तु दसे मलुण

ลือก ปเตียฮ ลือก ทเมีย เขาเอ

baat ki juuə təw tʰəʔ prajɔc
tuʔ daʔ maluŋ lɔʔk patioh lɔʔk
tʰamej sawʔeek

ครับ เขาเอาไปทำประโยชน์ไว้ใส่หลุม

เสาเอกตอนขึ้นบ้านใหม่

Yes, they throw it in the first-pillar
ceremony for a new house.

14

มัน ดะ เขาเอก ออย ดะ ตาม มลุง ปีร รเวง
ปรำบ้าย ปรำบุญ มลุง

man da? saw?eek ?waj da? taam
maluŋ piir raween prambɛj
prambuun maluŋ

ไม่ได้ใส่เสาเอก(เท่านั้น) แต่ให้ใส่ตามหลุม

2 ช่วง ก็ 8 – 9 หลุม

They put it not only in the first
pillar's hole, but in every two holes
away. They do it for eight to
nine holes.

15

เขา ปรำบุญ มลุง ดะ กรูป มลุง

saw prambuun maluŋ da? krup
maluŋ

เสา 9 หลุม ใส่ทุกหลุม

For nine pillar holes, put it in all
holes.

16

ดะ กรูป มลุง เฮย นือฮ

da? krup maluŋ həj nɔh

ใส่ทุกหลุมเลยนะ

Put it in all holes.

17

ทา ซเดี๋ย เวีย ตเจียตโจอม

t^haa sadəj wiə taciətacoom

(เขา)ว่ามันจะร่มเย็นเป็นสุข

They said it is blessed for good life.

18

โบราณ ก็ ปรำ โม

booraan kii prap moo

ตั้งแต่สมัยก่อนเขาออกมา

In the past, people told us to do so.

19

กำจัด เมียร กำจัด สะตริวี จือฮเต็ญ

kamcat miəɾ kamcat satrəw
cəhdeŋ

กำจัดมาร กำจัดศัตรูอย่างนั้นแหละ

To rid of evil spirits and foes,
just like that.

20

มนือจัจ มัน กีย อาน ออย ซด๊บ นือฮ

manɯhcah man kɯj ʔaan ?waj
sadap nɔh

คนเฒ่าคนแก่ไม่เคยอ่านให้ฟังหรอก

Old people did not read it for me.

21

เกิด ไม้ มงคล นือฮ เป็นแนฮ เฮย นือฮ

kʌʌt maaj moŋkon nɔh panneh
həj nɔh

เป็นไม้มงคล (ขอบ)เท่านั้นจะ

It's a kind of auspicious wood,
that's all.

22

বাদ

baat

ครีป

Yes.

5.24) มจู ชนัร /macuu sanar/

ชื่อไทย

ส้มสันดาน

ชื่อวงศ์

Vitaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Cissus hastata Miq.

ประโยชน์

ใช้ใบไปต้มน้ำพริกเพิ่มรสเปรี้ยว
(ใช้แทนส้มมะขาม)

มจู ชนัร /macuu sanar/

1

ตา อานิส ก็ เฮา ซเลอะ ซเดี๋ย ยาง จแน็ฮ
เวี้อร์

taa ʔaanih kɯ haw slɔʔ sadəj
jaanj canɛh wiər

ตา นี่เขาเรียกใบอะไร เถาอย่างนี้?

Grandpa, how do they call these
leaves? A vine like this?

2

ยี่ นิฮ เวี้อร์ ชนัร เดิม ชนัร

jii nih wiər sanar dɛɛm sanar

นี่เถาชนัร ต้นชนัร

This vine is called ‘sanar’.

3

อานา คลัฮ มั่น กีย ซเกี้อล อานา เดิม ชนัร
โต นิฮ

ʔaanaa k^hlah man kɣɣj sakiəl
ʔaanaa dɛɛm sanar too nih

บางคนก็ไม่วู้จักต้นชนัร ก็นี่ไ

Some people don’t know ‘sanar’.

This is it.

4

เดิม เวี้อร์ เวี้อร์ เทอ อย บาน คลัฮ?

dɛɛm wiər wiər t^həɔ ʔoj baan
k^hlah

ต้นของมันเป็นเถา ทำอะไรได้บ้าง?

What can this vine be made into?

5

นิฮ เฮย ยัว เตวี ชงอร กตาม

nih həj juuə təw saŋɔɔr kadaam

นี่เอาไปต้มปู

We can use it to cook curry with
crabs.

6

แค ยี่ง ปจूरปรัฮ ปีเดิม

k^hɛɛ jɣɣɲ pacuɔɔrprah piɛdɛɛm

ช่วงที่เราไถแปรสมัยก่อน

In the past when we plough the rice
field.

7

ปจूर ปจूर มั่น บาน นึก เคิญ อา เวี้อร์ ชนัร
นิฮ อานิส

pacuɔɔr pacuɔɔr man baan nɪk
k^həɔɲ ʔaa wiər sanar nih ʔaanih

ไถไม่ได้ นึกถึงเถาชนัรนี้

If we could not plough it,
we would think of this vine.

8

ยัว เตวี ชงอร กตาม แด้จ คเนีย เนอ นิฮ

juuə təw saŋɔɔr kadaam dɛɛc
k^haniɪə nəə nih

เอาไปต้มปูได้เหมือนกัน

Use it to cook curry with crabs.

9

เออ ยัว อานิส เฮย เตวี ชงอร กตาม

ໄອ ຈູວ ໄອນິ ພ້ອມ ຕ່ວ

saŋwər kadaam

เออ เอาอันนี้ไปต้มปู

Yes, take this one to cook crab
curry.

10

จรั๊วะ เซา ตาบาน

cruəʔ cʰaw taabaan

ใช้เป็นผักจิ้มสด ๆ ก็ได้

You can eat some fresh ones as
vegetable side dish with chili
paste.

11

พง จั๊ม พง ซเลอะ พง ออย จู จู

pʰoŋ cim pʰoŋ slaʔ pʰoŋ ʔoj

cuu cuu

พวกผักจิ้ม ใบอะไรเปรี้ยว ๆ

Those leaves are for dipping
(with chilli paste), sour ones.

12

โฮบ เซา?

hoop cʰaw

กินสดใช่ไหม?

Can we eat uncooked leaves?

13

เซา

cʰaw

กินสดได้

Yes, we can.

14

โฮบ บาน เลย?

hoop baan ləj

กินได้เลยไหม?

Can I just eat it?

15

บาน

baan

ได้ครับ

Yes, you can.

16

ปีเดิม เต รบ้อฮ เวีย จู ๆ

pɪdɛm tee rabɔh wiə juu juu

สมัยก่อนตอนไม่มีของเปรี้ยว

In the past when you don't have
any sour ingredients,

17

ต้อง ก็ ยัว ชงอร กตาม

toŋ ki juuə təw saŋwər kadaam

ที่เขาเอาไปต้มปู

Just use this one to cook.

18

เนื้ฮ นัฮ

neh nah

นี่แหละ

That's it.

19

จุ ฮูญ

cuu huj

เปรี้ยวมาก!

Very sour!

20

เออ นุฮ เฮย กี ทา ซงอร กตาม

ໄອ nuh həj ki juuə t^haa saŋoɔr
kadaam

นั่นแหละ เขาถึงได้ว่าเอาไปต้มปู

Yes, that's why they take this one
to cook.

21

ทา เวีย ซร้อฮ

t^haa wiə sɾoh

เขาว่ามันสด

They say it is really fresh.

22

ยัว เตวี ซงอร บาน มยาง แอญ เกิด หนา

เกิด ออย ตี้ด ตา?

juuə təw saŋoɔr baan majaan ໄຊຍ
kʰaat t^hanam kʰaat ໄອj tɪt taa

เอาไปต้มได้อย่างเดียวหรือ? ใช้เป็นยาหรือ
อย่างอื่นได้อีกไหม?

Can we only boil it? Can we make
it into drug or something else,
Grandpa?

23

เต เคญ ตา กี ซงอร กตาม ปั่นน้อฮ เฮย

tee k^həŋ taa ki saŋoɔr kadaam
pannoh həj

ไม่หรรอก เห็นแต่เขาเอาไปต้มกับปูเท่านั้น

No. They only boil it with crabs.

24

มนื่อจ้อฮ กี ปรับ โม

manɯhcah ki prap moo

คนแก่เขาบอกมา

Old people in the past told me.

25

เกิด มจุ มน้อฮ?

kʰaat macuu manah

มันมีรสเปรี้ยวใช่ไหม?

Well, it is sour, isn't it?

26

เกิด มจุ

kʰaat macuu

เป็นของเปรี้ยว

It is sour.

27

มนืฮจ้อ กิ ปรับ โม นืฮ จำ จำ เดิม นืฮ ตุก
 man^hcah kii prap moo nih cam
 cam dlam nih tuk

คนแก่เขาบอกมาก็เลยจำต้นนี้ได้

Old people told me about this so
 I can remember.

28

จำ ต้อง ซเลอะ จำ ต้อง เดิม
 cam tɔŋ sal^h? cam tɔŋ dlam

จำทั้งใบทั้งต้น

I can recognise its leaf and its stem.

29

เวี้อร์ เวี้อร์
 wiər wiər

เป็นเถาๆ

It's vine-like.

30

เวีย ปเรอ บาน ปันนีฮ แอญ จ้อฮ รือ
 ой вея?

wiə prə baan pannoh ʔɛɛŋ cɔh
 rih ʔoj wiə

มันใช้ประโยชน์ได้เท่านี้เองหรอ แล้วรากของมันล่ะ?

Is that all it can be used?

31

ยี่ รือ กิ มัน แด้ล เคีย ปเรอ อย
 jii rih kii man dɛl k^həŋ prə ʔoj

ไม่เคยเห็นเขาใช้รากของมันทำอะไร

I've never seen anyone use its
 roots.

32

บาน ตา ซี้ ซเลอะ เวีย เฮา ตา ชมวือ
 baan taa sii sl^h? wiə haw taa
 c^hamuəh

กินแต่ใบของมันก็รู้จักชื่อ

They only eat the leaves, so I know
 about it.

33

โฮบ ตา ซเลอะ นือฮ
 hoop taa sl^h? nɔh

กินแต่ใบของมัน

They only eat the leaves.

34

จา
 caa

ค่ะ

Well.

5.25) รกา /rakaa/

ชื่อไทย

จิ้ง

ชื่อวงศ์

Malvaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Bombax sp.

ประโยชน์

ตัดกิ่ง 7 ชิ้น นำมาต้มกิน และอาบน้ำ
ช่วยให้ผู้หญิงใกล้คลอด คลอดลูกง่าย

รกา /rakaa/

1

หนึ่ง เดิม นีฮ ก็ เฮา ชมว๊ฮ อย นีฮ?

nɨŋ dɛm nih kɨ haw c^hamuəh

ʔoj nih

หนึ่ง ต้นนี้เขาเรียกว่าอะไร?

Neung, how do they call this plant?

2

เดิม รกา ไป แพว

dɛm rakaa paj p^hɛw

ต้นรกา น้ำแพว

It is called 'rakaa,' Auntie Paew.

3

อ้อ

ໃ້ວ

อ้อ

Well...

4

ปันลา เวีย

panlaa wiə

หนามของมัน

Its thorns...

5

เดิม เวีย นัฮ เวีย จะ เมียน ปันลา จเร็น

dɛm wiə nah wiə ca? miən

panlaa crɛn

ต้นของมันจะมีหนามเยอะมาก

It has a lot of thorns.

6

ทม นัฮ?

t^hom nah

ใหญ่ไหม?

Is it big?

7

ปะคลัฮ เกอะ ทม เฮย ปันแนฮ ปันแนฮ หนอ

paklah kɔ? t^hom həj panneh

panneh ໓໓

บางทีก็ใหญ่ เท่านี้ ๆ แหละ

Sometimes it's big.

As big as this one.

8

โอะ ปันลา ปิญ บิ๊

ʔo? panlaa piŋ bi

หนามเต็มไปหมดเลย

Full of thorns.

9

กปั๊ฮ ฮะ?

kapuəh ha?

สูงไหม?

Is it tall?

10

จา กปี้ฮ

caa kapuəh

สูงคะ

It is.

11

ลักษณะ เดิม เวีย ซี้?

laksana? dɔɔm wiə sɿi

ลักษณะต้นของมันเป็นสีอะไร

What colour is it stem?

12

ซี้ คเมา ๆ น้ำตาล ๆ เกอะ ปันลา รอบ เดิม
ปิญ บิ๊

sɿi kʰamaw kʰamaw naamtaan
naamtaan kɔ? panlaa rɔɔp dɔɔm
pɿɿ bɿb

สีดำ ๆ น้ำตาล ๆ มีหนามรอบเยอะเยะ

It is black and brown with thorns
around its stem.

13

และ เทอ หนา อย บาน คล๊ฮ?

lɛ? tʰəɔ tʰanam ʔɔj baan klah

แล้วทำยาอะไรได้บ้างไหม?

Can it be made into drug?

14

จา กี้ เกอะ ยัว เดิม เวีย นิฮ เฮย ยัว เตวี

ซงอร

caa kɿi kɔ? juuə dɔɔm wiə nɿh

həɔj juuə təw saŋɔɔr

คะ เขาก็เอาต้นของมันนี้ไปต้ม

Yes, they boil its stem.

15

ออย พง ซเรี้ย ปี้ฮ ทม นัฮ

ʔɔɔj pʰɔŋ sreɿ pɿəh tʰɔm nah

ให้ผู้หญิงที่ตั้งครรภ์

For those who get pregnant.

16

ซงอร ยัว เตวี ฎุด

saŋɔɔr juuə təw ɱuut

ต้มเอาไปอาบน้ำ

Boil it to use for a bath.

17

เพอะ เกอะ ตาบาน

pʰɔ? kɔ? taabaan

ดื่มก็ได้

It is also for drink.

18

ออย ลิจโกน เฌีย

ʔɔɔj lickoon ɱiəj

ให้คลอดลูกง่าย

It helps women give birth easily.

19

อ้อ จา

ໃວ໋ ຄາ

อ้อค๊ะ

Alright.

5.26) รเจ็กพเลิง /raŋʌk p^hlɔŋ/

ชื่อไทย

-

ชื่อวงศ์

Phyllanthaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Sauropus sp.

ประโยชน์

ใช้รากนำมาฝนกับน้ำเปล่าให้เด็กกิน

แก้โรคชางตานขโมย หรือใช้รากพืช 3 ชนิด

ได้แก่ บายกตั้ง ชบาด, ทเม็ญตแรรีย ชบาด

และรเจ็กพเลิง ฝนรวมกันให้เด็กกิน

แก้ชางตานขโมย

รเง็กพะเล็ง /raŋʌʌkpʰlʌŋ/

1

หนึ่ง อานิส เม่น ก็ เฮา รเง็กพะเล็ง เต?

nɪŋ ʔaanih meen kɪ haw
raŋʌʌkpʰlʌŋ tee

หนึ่ง นี่เขาเรียกต้นรเง็กพะเล็งใช่ไหม?

Neung, do they call this one
'raŋʌʌkpʰlʌŋ'?

2

จา นิส เฮย ก็ เฮา ทา เดิม รเง็กพะเล็ง

caa nih həj kɪ haw tʰaa dʌm
raŋʌʌkpʰlʌŋ

คะ นี่เขาเรียกต้นรเง็กพะเล็ง

Yes, they call it 'raŋʌʌkpʰlʌŋ.'

3

เดิม เวีย ทม น้อ?

dʌm wiə tʰom nah

ต้นของมันใหญ่ไหม?

Is it a big tree?

4

เดิม เวีย มั่นเซวี่ ทม เต ไป แพรว คนาด

ปันแนฮ เฮย

dʌm wiə mansəw tʰom tee paj
pʰɛw kʰanaat panneh həj

ต้นของมันไม่ค่อยใหญ่หรือน้ำแพรว ขนาด

นี้แหละ

This one is not that big,
Auntie Phaew.

Its size is just like that.

5

กเทียเรีย น้อฮ

katʰiəriə nɔh

ต้นมันแผ่กิ่งไหม?

Do its branches spread out widely?

6

จา

caa

คะ

Yes, they do.

7

บางที เวีย เกอะ นิส เตวี่ น้อง แต้ย

baaŋtʰii wiə kʰə? nih təw nəŋ dəj

บางทีมันก็อยู่กับดิน

Sometimes it just grows
on the ground.

8

ปเรอ หนา บาน ยางนา?

prəʌ tʰanam baan jaanəa

ใช้ทำยาอะไรได้บ้าง?

How can this plant be made into
drug?

9

ยั่ว รึฮ เวีย ยั่ว โม ปซ็อม

juuə rih wiə juuə moo pasəm

เอารากของมันมาผสม

They mix its roots with...

10

แบ๊ย ยาง

bej jaan

3 อย่าง

Three things...

11

นี้อง เดิม รเง็กพเลิง ซบาต

now dlam ranakp^hlaan sabaat

กับต้นรเง็กพเลิงซบาต

Mix it with ‘ranakp^hlaan sabaat.’

12

มัน เมน

man meen

ไม่ใช่

Not that.

13

เดิม ทเม็ญตเร็ยซบาต

dlam t^hameptrejsabaat

ต้นทเม็ญตเร็ยซบาต

Mix it with ‘t^hameptrejsabaat.’

14

โอ้ เมน

ʔoo meen

โอ้ ใช่แล้ว

Oh, that’s right.

15

เดิม บายกตั้ง ซบาต

dlam baajkadaŋ sabaat

ต้นบายกตั้ง

Mix it with ‘baajkadaŋ sabaat.’

16

แบ๊ย ยาง ยั่ว โม ดีฮ

bej jaan juuə moo dɔh

3 อย่างนี้เอามาฝน

Grind these three things together.

17

ออย โจนกเมญ เพอะ

ʔɔɔj koonkameen p^hʌ?

ให้เด็กดื่ม

For children to drink as a decoction.

18

แก เวีย เกิด ตาน

kɛɛ wiə klat taan

แกโรคซางตานขโมย

It helps with malnutrition.

19

ตาน นื่อง นาด ซอ ซอ นัฮ

taan naŋ naat soɔ soɔ nah

ลิ้นเป็นฝ้าขาวนะ

If you get white tongue...

20

เพอะ บัด

p^hʌʔ bat

ดื่มแล้วหาย

Drink it and you get better.

21

รี กเมญ นา เกิด ตาน ยूर เฮย เกอะ

riʔ kameɲ naa kʌat taan juur

həɔj kʌʔ

หรือเด็กคนไหนเป็นชางนานแล้ว

Or for those children who had
malnutrition for too long.

22

ยัว โม เพอะ บัด แด้จ คเนีย เฮย จา

juuə moo p^hʌʔ bat dɛc k^haniə

həɔj jaa

เอามาดื่มก็หายเหมือนกัน

Drink it and they will get better
as well.

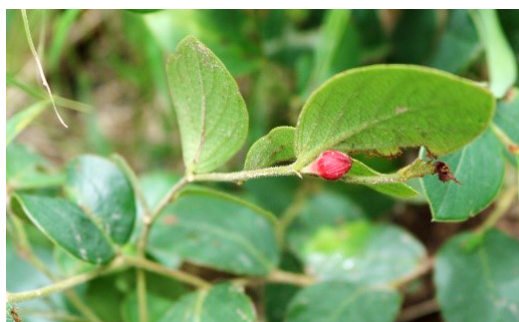
23

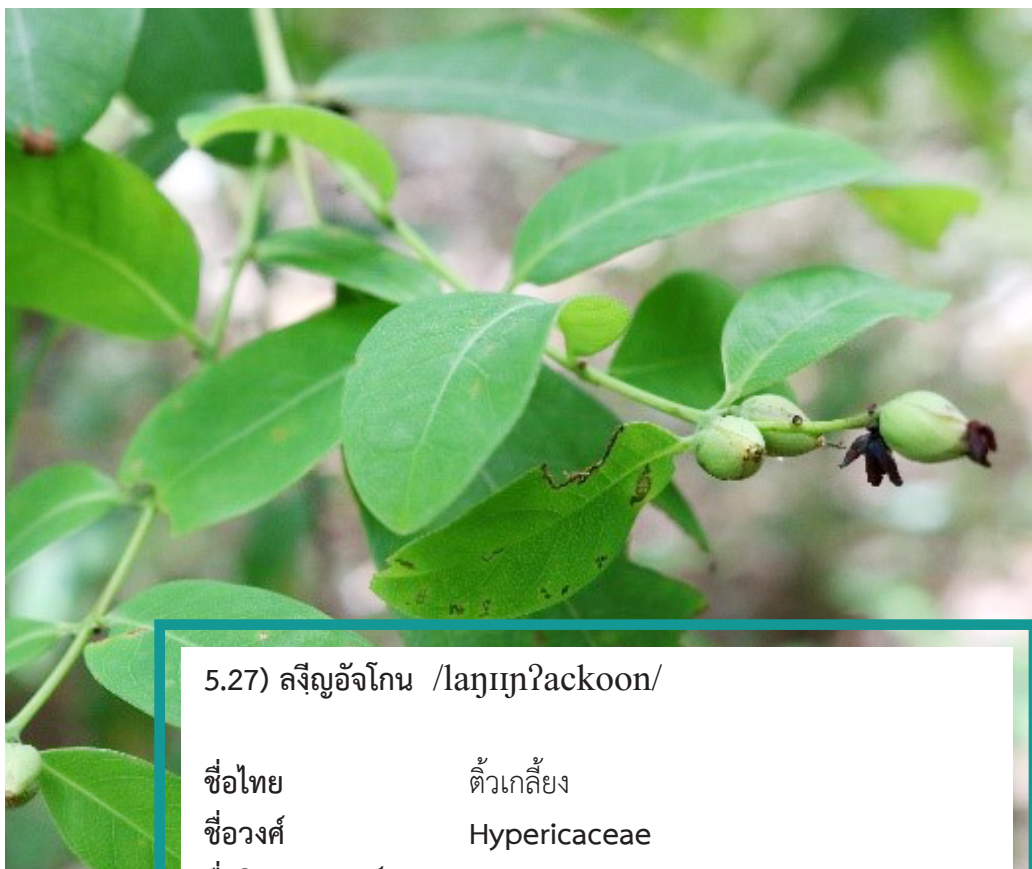
อ้อ จา

ไวว caa

อ้อคะ

Well.

5.27) ลจันญอจโกน /lanɯŋʔackoon/

ชื่อไทย

ตัวเกลี้ยง

ชื่อวงศ์

Hypericaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Cratoxylum cochinchinense (Lour.) Blume

ประโยชน์

รากใช้เป็นยาสำหรับผู้หญิงอยู่ไฟ
และยอดอ่อนใช้เป็นผักจิ้มน้ำพริก

ลจ็ญอจโกน /lanɯŋʔackoon/

1

หนึ่ง เดิม นิส ก็ เฮา เดิม ซเดี๋ย นิส?

nɯŋ dɛm nih kɯ haw dɛm
sadəj nih

หนึ่ง ต้นนี้เขาเรียกว่าต้นอะไร?

Neung, how do they call this plant?

2

ก็ เฮา ทา ลจ็ญอจโกน

kɯ haw tʰaa lanɯŋʔackoon

เขาเรียกว่า ลจ็ญอจโกน

They call it 'lanɯŋʔackoon.'

3

ซเลอะ ลลึญ ะ ลออ ลออ นือฮ

sləʔ laliɲ laliɲ laʔɔɔ laʔɔɔ
nəʔ

ใบมันเรียบ ะ สวย ะ นะ

Its leaf is smooth, flat and beautiful.

4

ตรูย เวีย เกอะ จร๊วะ บาน

truuj wiə kɛʔ cruəʔ baan

ยอดของมันก็กิน(จิ้มน้ำพริก)ได้

Its young leaf is edible (with chilli
paste).

5

เดิม เวีย ทม นือ?

dɛm wiə tʰom nah

ต้นของมันใหญ่ไหม?

How big is its stem?

6

เดิม เวีย เกอะ ทม เป็นี พเลี๊ว

dɛm wiə kɛʔ tʰom pan pʰlɛw

ต้นของมันก็ใหญ่เท่านอง

It is as big as human's calf.

7

นิส เด็ญ ต็อง ก็ ยัว เตวี เทอ กาบ เทอ
ตนมเมื่อน?

nih deɲ tɔŋ kɯ juə tɔw tʰəə kaap
tʰəə tanummɛn

นี้ใช่ไหมที่เขาตัดเอาไปทำเล้าไก่?

Is this the one they use to make
a chicken coop?

8

จา สมัยปีเดิม แต่ สมัย นิส ก็ ฮวงตุ เฮย ก็
มัน ออย กาบ เต

caa samajpɯdɛm tɛɛ samaj
nih kɯ huəŋtuʔ həəj kɯ man
ʔəw kaap tɛɛ

คะ สมัยก่อน แต่สมัยนี้เขาอนุรักษแล้ว
เขาไม่ให้ตัดเลย

Yes, in the past. But today people are campaigning for its conservation. They won't allow us to cut it down.

9

สมัย ซึ่บไป

samaj sɔpɯaj

ทุกวันนี้

Today...

10

จ้อฮ เดิม เวีย แจ้ญ ปันลา ๆ พอง น้อฮ

cɔh dɛɯm wiio cɛɯ panlaa

panlaa p^hɔɯɯ nɔh

แล้วต้นมันก็มีหนามด้วยใช่ไหม?

Are there thorns on its bark?

11

เต เดิม นิฮ มัน เมียน ปันลา เต

tee dɛɯm nih man miien

panlaa tee

ต้นนี้ไม่มีหนามหรอก

This one has no thorn.

12

ลลือญ?

laliɯ

มันเรียบใช่ไหม?

Does it have a smooth bark?

13

จา

caa

คะ

Yes.

14

ประยอจ เวีย อย บาน?

prajɔɔc wiio ɔj baan

มันมีประโยชน์อะไรอีก?

What else can we make use of it?

15

ยัว รือ เวีย เตวี ชงอร

juuɔ rih wiio tɔw sɔɯɔɔr

เอารากของมันไปต้ม

You take its root to boil...

16

ซเรี้ย แดล เนวีพลึง ทเมี้ย ยัว เตวี ชงอร

เพอะ

sreɣ dɛɯl nɔwp^hlɯɯɯ t^hameɣ

juuɔ tɔw sɔɯɔɔr p^hɛ?

ผู้หญิงที่กำลังอยู่ไฟก็เอาไปต้มดื่ม

For women in the confinement after childbirth to drink as a decoction.

17

หนา เนวีพลึง

thanam nɔwp^hlɯɯɯ

ยาอยู่ไฟ

It's a drug for women in the confinement after childbirth to drink as a decoction.

18

ป็นแน๊ฮ เฮย ทะ?

panneh həj tʰa?

แค่นั้นใช่ไหม?

Is that all?

19

จา ประยอจ เกอะ ป็นแน๊ฮ เฮย จา

caa prajwɔc kəʔ panneh həj caa

คะ ประโยชน์ก็แค่นั้นแหละ

Yes, that's all for its use.

5.28) เวี๊ร คเน็ง /wɿɛr kʰanɔŋ/

ชื่อไทย

ส้มลม

ชื่อวงศ์

Apocynaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Aganonerion polymorphum Pierre ex Spire

ประโยชน์

ใช้ใบมาทำอาหาร เช่น ต้มปลา มีรสเปรี้ยว
ผลนำมาต้มหรือตำผสมเนื้อให้มีรสเปรี้ยว
ใบนำมาจิ้มเกลือกินได้

เวียร์ คเน็ง /wɿər kʰanən/

1

ตา นิช ก็ เฮา ทา เวอร์ ซเดย์ นิช? เวอร์

ซเลอะ จเริน บแล็ฮ

taa nih kɯ haw t^haa wiər sadəj
nih? wiər salʌ? crʌʌn blɛh

ตา นี่เขาเรียกว่าเถาอะไร ใบเยอะมาก

Grandpa, what do they call this vine with so many leaves?

2

นิฮ เฮา เวอร์ คเนิ่ง จู คเนิ่ง

nih haw wiəɾ kʰanəŋ cuu
kʰanəŋ

(เขา) เรียกว่า เกาคนึง

They call it ‘k^hanəŋ vine’.

3

จ้อส นิส ยัว เตี๊ว เทอ อย บาน คลัซ เตี๊ว

ຈຸ ນິສ?

coh nih juuə təw tʰəə ʔoj baan
klah təw cuu nih?

ถ่านนี้เอาไปทำอะไรได้บ้าง?

How can we make use of this vine?

4

จูนิส ยั่ว เตวี เทอ อย เกอะ บาน

cuu nih juuə təw t^hə ʔoj kʌʔ baan

ถ่านนี้เอาไปทำอะไรก็ได้

These vines can be used for many purposes.

5

ยั่ว เตวี๋ ซงอ อังแกบ ซงอ ตแร็ย ตาม
เว็ยล ตาม ดบ

juuə təw saŋɔər ʔaŋkɛep saŋɔər
trej taam wiɪl taam dop

เอาไปต้บกบ ต้มปลา ตามทุ่งตามป่า

Like boiling with frog or fish
from the rice field or from
the forest.

6

ร่ำ มั่นจู่ ตมฺง มั่น บาน เกอะ

ruuə mancuu tamuun man baan
kʌ?

หาใบส้มโอมองไม่ได้ก็

If you can't find Sommong leaf...

7

บอจ มั่นจู้ คเนิ้ง นิส เฮย

booc mancuu k^hanəŋ nih həəj

เด็ดใบคเนียงนี้แหละ

Use k^hanən leaves instead.

8

ยั่ว เติวี คะ มั่นจู้ ชรีอฮ เจียง มั่นจู้ ตมุง ตัด

juuə təw daʔ mancuu srəh ciəŋ
mancuu tamuun tɪt

เอา (ใบคเน็จ) ไปใส่แล้ว มันสดอร่อยกว่า
ใบส้มโม่อีก

It is fresher than Sommong
leaves...

9

จัญญ ตืด

caṇaṇ tɪt

อร่อยอีก

And also more delicious.

10

จ๊อฮ โสบ ต็อง เซา บาน เอย จ๊อฮ?

cəh hoop tɔŋ c^haw baan ʔəj
cəh

แล้วกินทั้งดิบได้ไหม?

Is its raw leaf edible?

11

เซา บาน

c^haw baan

กินทั้งดิบได้

Yes, it is.

12

ม้อล ยูร ยูร ยัว เตวี ซงอร เนวี ตา บาน

mɔl juur juur juuə təw saŋɔr
nəw taa baan

เก็บไว้นาน ๆ ก็ยังเอาไปต้มได้

Keep it for some times and boil it.

13

จ๊อฮ บอง กัน จาน ดะ ซเดี้ย โม่ นิฮ?

cəh boŋ kan caan daʔ sadəj
moo nih?

นั่นพื้ถ้อจานใส่อะไรมา?

What is in the dish you holding?

14

อ่าเมิ้ล

ʔammel

เกลือ

Salt!

15

ยัว โม่ จรัวะ

juuə moo cruəʔ

เอามาจิ้ม

For dipping.

16

ลอง มีอ มะ

loŋ mɔa maʔ

ลองดูสิ

You can try it.

17

ชวน นา เวีย จรัวะ บาน?

suuən naa wiə cruəʔ baan?

ส่วนไหนของมันกินได้?

Which part can we eat?

18

เอ อา ซเลอะ เวีย อานา ลออ ลออ
 ʔee ʔaa salʌʔ wiio ʔaanaa laʔɔɔ
 laʔɔɔ
 (กิน) ใบที่มันสวยๆ
 Well, take the mature (beautiful)
 leaves here.

19

โฮบ บาน เฮย นือฮ?
 hoop baan həj nɔh
 (ใบของมัน)กินได้ใช่ไหม?
 Is its leaf edible?

20

บาน ก๊ย มัน บาน อย
 baan kɔɔj man baan ʔoj
 ได้สิ ทำไมจะไม่ได้
 Of course, why not?

21

จรัวะ ปกา เวีย พอง นิส ปกา เวีย เมียน
 เตอ
 cruəʔ pakaa wiio pʰɔɔŋ nih
 pakaa wiio miən təə
 กินดอกของมันก็ได้ มันมีดอก
 Its flower is also edible.

22

ประยอจ จเริน บแล็ฮ
 prajɔɔc crʌn bləh

มีประโยชน์เยอะมาก

It can be used for many things.

23

เบอ เมียน พแล พอง พแล เวีย มัน ทม
 ตตจ ตตจ เวญ เวญ
 bʌʌ miən pʰlɛ pʰɔɔŋ pʰlɛ
 wiio man tʰom tatuuc tatuuc
 ween ween

ถ้ามีผลด้วย ผลของมันขนาดไม่ใหญ่
 เล็ก ๆ ยาว ๆ

If it bears fruit, it won't be too big.
 It will be quite small and long.

24

อานิส เวีย มัน เตี้ยน พแล นัฮ
 ʔaanih wiio man tiən pʰlɛ naʔ
 แต่อันนี้ (ที่เก็บมา) มันยังไม่ออกผลนะ
 Still, this one does not bear fruits.

25

เวีย นือง เกิด ปกา เซิน
 wiio nɔŋ kʌʌt pakaa sən
 มันจะเป็นดอกก่อน
 It should have flowers first.

26

เวีย เมียน ปกา รุจ เซิน ชแน็ฮ บาน เวีย
 แจ็ญ
 wiio miən pakaa ruuc sən
 sanəh ban wiio cɛɲ

มันมีดอกก่อนแล้วมันก็จะออกผล

It should have flowers first
before bearing fruit.

27

เวีย กูย รุญ อา ปกา เวีย แจ็ญ ม้อด ซแน็ฮ
เกอะ

wiə kuuj ruuj ʔaa pakaa wiə
cɛŋ mət sanɛh kaʔ

ดอกของมันค่อย ๆ ร่วง แล้วมันค่อย...

When all flowers bloom and fall
down...

28

เวีย แจ็ญ พลแล โม่

wiə cɛŋ pʰlɛə moo

ออกผล

It will bear fruits.

29

จ้งญ จันบ

caŋaŋ canap

อร่อยมาก

It's so good.

30

เวีย แจ็ญ โม่ ตาม อานิฮ

wiə cɛŋ taam ʔaanih

มันออกผลมาตามนี้

This part right here will bear
fruits.

31

จู จันบ

cuu canap

เปรี้ยวมาก

It's very sour.

32

พลแล เวีย แจ็ญ กราว อานิฮ

pʰlɛə wiə cɛŋ kraaw ʔaanih

ผลของมันออกข้าง ๆ นี้

It bears fruit around this side.

33

แจ็ญ โม่ เวญ เวญ

cɛŋ moo ween ween

(ผลของมัน) ออกมายาว ๆ

Its shape is quite long.

34

มูย จังกอม โม่ ยางจแน็ฮ เฮย แบ็ย บูน ปรา

muj caŋkoom moo jaŋcanɛh

həj bej buun pram

มาพวงหนึ่งอย่างนี้แหละ

It comes out in a bundle like this.

35

มื่อ จังวะ เวีย พลแล เนิว

mɔɔ caŋwaʔ wiə pʰlɛə nəw

ดูตอนที่มันออกผล

Look when it bears fruit.

36

อานิส เฮา เวี้อร คเน็จ

ʔaanih haw wiər kʰanəŋ

อันนี้เรียกว่า เถาคเน็จ

This plant, they call it 'kʰanəŋ vine'.

37

พแล เวีย?

pʰlɛɛ wiio

แล้วผลของมันล่ะ?

How about its fruit?

38

พแล เวีย ตตจ ตตจ บาด

pʰlɛɛ wiio tatuuc tatuuc baat

ผลของมันเล็ก ๆ ครับ

Its fruits are quite small...

39

โฮบ จู แด้จ คเนีย เฮย

hoop cuu dɛc kʰaniio həj

กินแล้วก็เปรี้ยวเหมือนกันแหละ

And sour too, when we eat it.

40

เมน จู ตา เดิม จู ตา ซเลอะ เวีย

meen cuu taa dɛm cuu taa slɔʔ wiio

ไม่ได้เปรี้ยวแค่ต้นกับใบของมัน

Not only are its stem and leaf sour...

41

จู อา ต็อง พแล

cuu ʔaa tɔŋ pʰlɛɛ

ผลของมันก็เปรี้ยวนะ

But also its fruits.

42

มันจู ชร็อฮ นัฮ

mancuu srɔh nah

เปรี้ยวอร่อยมาก

It is deliciously sour.

43

เดิม เวีย เวี้อร เวีย เทอ อย บาน คลัฮ นัฮ?

dɛm wiio wiər wiio tʰəʔ ʔoj

baan kʰlah nah?

แล้วเถาของมันทำอะไรได้บ้าง?

How can its vine be used?

44

เวี้อร โอ้! สมัย ก้อนเลาะ ก็ ทา เตวี จำปูป

กัวล ก็ ทา โอ้! กเร็จ จั้ง

wiər ʔoo samaj kɔnlɔʔ kɪ tʰaa

təw campup kuəl kɪ tʰaa ʔoo

krec cɔŋ

โอ้! สมัยก่อนเขาว่า ตอนสะดุดโคนไม้แล้ว

ปวดเท้า

Oh, in the past when we stumble over tree base and hurt our feet.

45

ทา ยัว อา เวี้อร์ คเน็จ ลือ กบาล ตโมก
t^haa juuə ʔaa wiəɾ k^hanəŋ ɭɯ
kabaal tamook

ก็เอาเถาคเน็จบนจอมปลวก

We can collect the vine from an anthill.

46

ยัว ลือ กบาล ตโมก บาน โม ปว้าง ปว้าง
บาน เกอะ ดะ เปียะ
juuə ɭɯ kabaal tamook baan
moo pawuəŋ pawuəŋ baan kɿ?
daʔ piəʔ

เอาต้นของมันบนจอมปลวกมาพันเป็น
วงกลมๆ เป็นกำไลใส่ข้อเท้า
Collect it from an anthill, bind
it together like an anklet.

47

น้อง กอจิ้ง ตแร็ช ทา เวีย บัด ชือ
nəŋ kəpɕɯŋ treh t^haa wiə bat
c^hɿ

ที่ตรงข้อเท้า เดี่ยวมันก็หายเจ็บ

Soon the pain will go away.

48

ปแก
pakɛɛ

ของดี

Good stuff.

49

บาต ปแก กเล็อัน มนีฮัจฮ ก็ ทา จือฮ
baat pakɛɛ kliən manɯhcah ki
t^haa cəh

ครับ เป็นของดี คนแก่เขาก่อนอย่างนั้น

Yes, it is. The old people said so.

50

เทอ ตาม โม ตา ซือบ ไซ กีย ตา ยัว เวี้อร์
คเน็จ ยัว เทอ กอง เปียะ จิ้ง
t^həə taam moo taa sɒŋaj kɯŋ
taa juuə wiəɾ k^hanəŋ juuə t^həə
kəŋ piəʔ cɯŋ

ทำตามมาจนถึงทุกวันนี้ เคยเห็นเขาเอาเถา
คเน็จทำเป็นกำไลข้อเท้า

We follow their example. I've seen
people make an anklet from this
vine.

51

ชเลอะ จงัญ มั่น พอ ปแก ตืด เฮย นือฮ
sləʔ caŋaŋ man p^həw pakɛɛ tɯt
həəj nəh

ใบของมันอร่อยไม่พอ ยังเป็นยาดีอีก

Not only is its leaf delicious,
but the vine itself is also a good
drug.

52

เบอ กเร็จ
bə kɾec

ถ้าขาเคล็ด

If you have a sprained ankle...

53

มัน เด็ญ มนืฮจ้อ กิ ทา เทอ ยาง จ้อฮ นือ
จำ จำ เตวี นะ

man deŋ manɰhcah ki t^haa t^həu
jaaŋ cəh nih cam cam təw na?

ไม่รู้ คนแก่เขาว่าทำอย่างนั้น ก็จำไปเถอะ

I don't know. The old people
said so. Just follow their advise.

54

อันแยย ตาม มนืฮจ้อ ปร๊ับ ปีเดิม

ʔanjej taam manɰhcah prap
pɪdɛm

พูดตามที่คนแก่บอกสมัยก่อน

I said what the old people had
told me.

55

เทอ ประยอจ อย บาน คลัฮ ตืด เวีฮ์ เวีย?

t^həu prajɔɔ ʔoj baan k^hlah tɪt
wiəɐ wiə

เถาของมันมีประโยชน์อะไรอีกไหม?

Does the vine have any more
uses?

56

กรอง ตรู ตา บาน

krɔŋ tru taa baan

ถักไซก็ได้

It can be used to make a fish trap.

57

กรอง ตรู กเจ็ฮบ น้อ

krɔŋ tru kəcɪəp nah

มันทนมาก

It is really tough.

58

แบ๊ย บูน ชน้า เวีย มัน บะ มัน โคจ ตรึม

เวีย มัน โคจ เวีฮ์

bej buun c^hanam wiə man ba?
man kooc trɪm wiə man k^hooc
wiəɐ

4-5 ปีมันก็ไม่หักไม่พัง

And it won't be broken for four
to five years.

59

ยัว อา จ้อ จ้อ เวีย แจ็ฮ นูฮ

juuə ʔaa cah cah wiə cəh nuh

เอาอันแก่ ๆ อย่างนั้น

Use the mature vines like this.

60

ยัว อา จ้อ ซโปด ซเลอะ แจ็ญ แจ็ฮ

juuə ʔaa cah saboot slaʔ cəŋ cəh

รูตใบของมันออกอย่างนี้

Draw leaves out.

61

อานิส ยัว เตวี๋ บาน เตวี๋ ชงอร บาน เกอะ
ยัว เตวี๋ กรอง ตรู

ʔaanih juuə təw baan təw saŋɔɔr
baan kaʔ juuə təw kɔɔŋ tru
เถานี้เอาไปต้มแล้วก็ถักไซได้

You can boil these vines and weave
them into a fish trap.

62

ชงอร พอง?

saŋɔɔr pʰɔŋ

ต้มด้วยเหร?

Boil it?

63

ชงอร เฮย เบอ มัน ชงอร เวีย บะ นุฮ

saŋɔɔr həj bə man saŋɔɔr
wiə baʔ nuh

ต้มด้วย ถ้าไม่ต้ม มันจะหัก

Boil it, if not, it would be torn apart.

64

ดะ ชงอร เซินี้

daʔ saŋɔɔr sən

ต้มก่อน

Boil it first.

65

อ้อ นึก ตา ยัว เตวี๋ ต้อง แจ้ฮ

ʔəw nɪk taa juuə təw təŋ cəh

อ้อ นึกว่าเอาไปทำอย่างนี้เลย

Well, I thought we could simply
take it just like that.

66

ชงอร เตวี๋ ออย เวีย ต้วน ดะ อำเม็ล ชแนฮ

ชงอร ออย เวีย ต้วน เวี้อ

saŋɔɔr təw ʔəw wiə tuən daʔ

ʔammel sanəh saŋɔɔr ʔəw wiə
tuən wiə

ต้มให้มันนิ่ม ใส่เกลือให้มันนิ่ม

Boil it soft and put some salt.

67

ชงอร ออย ต้วน เวี้อ ชแนฮ บาน เตวี๋

กรอง ตรู เกิด

saŋɔɔr ʔəw tuən wiə sanəh

baan təw kɔɔŋ tru kaat

พอต้มให้มันนิ่มแล้วก็เอาไปถักไซได้

When it's soft, you can make
it a fish trap.

68

ดะ อำเม็ล ชงอร นื่อง เวี้อ นิฮ เฮย

daʔ ʔammel saŋɔɔr nəŋ wiə nih
həj

ใส่เกลือต้มกับเถานี้แหละ

Put some salt while boiling this vine.

69

มันบาส ตะ มันจู เต ทา?

manbaah daʔ mancuu tee tʰaaʔ

จำเป็นต้องใส่อะไรให้เปรี้ยวไหม?

Do we need to put anything in it
to make it sour?

70

จู มันจู ซร๊ับ เฮย นุฮ

cuu mancuu srap həøj nuh

มันเปรี้ยวอยู่แล้ว

It is naturally sour.

71

ตะ ตา อำเม็ล

daʔ taa ʔammel

ใส่แต่เกลือ

Only put some salt.

72

แจ๊ฮ เตวี กรอง ตรู บาน ติด

cəh təw kɔŋ truu baan tɪt

นี่เอาถ่านนี้ไปปักไข่ได้อีกนะ

This one can also be used to make
a fish trap.

73

ปเรอ จเริน ยาง

praa craan jaan

ทำได้หลายอย่าง

It can be used for many purposes.

74

มน้อยจ้อ ปีเดิม มันบาส เตวี ตัญ กแซ

manɔhcah pɪdɔm manbaah

təw tɪn kaseɛ

คนสมัยก่อนไม่จำเป็นต้องซื้อเชือกเลย

People in the past did not need
to buy ropes.

75

ยี้! เวีย เต๊อ๊บตา เมียน คาง กรอย พง กแซ

jii wiie təəptaa miən kʰaan

krəøj pʰoŋ kaseɛ

พวกเชือกเพิ่งจะมีตอนหลังนี่เอง

Oh! Ropes came to our village not
that long ago.

76

ปีเดิม วิก จอง กรอง ตรู ตา อานิส เฮย

pɪdɔm wɪk cɔŋ kɔŋ truu taa

ʔaanɪh həøj

สมัยก่อนเขาชอบดักไข่ด้วยถ่านนี้แหละ

In the past, people used this one
to make a fish trap.

77

เอวี เตวี แบ้อ โม ปี นา?

ʔaw təw bəh moo pii naa

พ่อไปเก็บถ่านนี้มาจากไหน?

Father, where did you collect this
plant?

78

โม ปื ดบ ตากาฮ น้อฮ เฮย แด้ล แด้ล น้อฮ
เฮย

moo pii dop taakaah nōh hōj
dēl dēl nōh hōj

เก็บมาจากป่าตากาฮนั่นแหละ ที่เดิมนั่นแหละ

From the Takah forest. The same
old place.

79

อี น้อฮ เวีย ดอฮ จเร็น

ʔii nōh wiə dōh crān

ที่ป่านั้นมันมีเถาวัลขึ้นอยู่เยอะ

There are a lot of them in the forest.

80

ดอฮ จเร็น ออย ตา เตวี เคิญ

dōh crān ʔōj taa təw kʰəŋ

มันขึ้นเยอะมาก ไปก็เจอ

It grows a lot. You can find it easily.

81

เคิญ จำเปี้ยม อย กป๊วฮ ซแนฮ ยิง มือ เคิญ

kʰəŋ campiam ʔoj kapuəh sanh
jɔŋ mɔɔ kʰəŋ

เห็นกิ่งไม้อะไรสูง ๆ มองไปเราก็เห็น

On any tall branches. You can see
it on them.

82

นิฮ น้อฮ

nih nah

นี่ไง

This is it.

83

นิฮ เคิญ โม เกอะ เลย นิฮ

nih kʰəŋ moo klʰəŋ ləj nih

ก็เห็นมาอย่างนี้แหละ

That is how I have seen it.

84

ปกา ลออ บแล๊ฮ

pakaa laʔəb bləh

ดอกสวยจัง

Its flower is very beautiful.

85

โม ต้อล เคิญ ปกา ลออ เกอะ ยัว โม เกอะ

moo dōl kʰəŋ pakaa laʔəb klʰəŋ
juuə moo klʰəŋ

เห็นดอกมันสวยก็เลยเอามา

If we find any flowers beautiful,
we collect them.

86

ปกา ยูร บลา เวีย พลล น้อฮ?

pakaa juur blaa wiə pʰlɛɛ nōh

นานไหมถึงดอกมันจะเป็นผล?

How long does it take to bear fruit?

87

ปชี๋อม เทอ หนา เทอ อย

pasom t^hə t^hanam t^hə ʔoj

ผสมทำยาได้

Mix it to make drug.

88

ชน้อม แจ๊ญ ปกา ยูร บลา เวีย กเด็บ?

sanom cɛŋ pakaa juur blaa

wiə kadəp

เมื่อมันออกดอกแล้ว นานไหมมันถึงจะเป็น
ผลอ่อน?

After blooming, how long does
it take to bear fruits?

89

เอ มีอ ตา เวีย จังวะ เวีย คะ อังแกบ เวีย
โจล ตาม ดบ ซเมา

ʔee mɨʔ taa wiə caŋwa? wiə
k^ha? ʔaŋkɛɛp wiə cool taam

dop taam samaw

เมื่อตอนน้ำแห้ง กบมันเข้าจำศีลตามพงหญ้า

Well, in the dry season, when frogs
hibernate under dense grasses.

90

อังแกบ กรัง?

ʔaŋkɛɛp kran

กบจำศีลหรือ?

When frogs hibernate?

91

อังแกบ แด้ล เวีย ซี พง อังแกบ คะ อย ตาม

ดบ ซเมา ซี จแอจ โม ซล นื่อง เมียด พลือ

ʔaŋkɛɛp del wiə sii p^hoŋ ʔaŋkɛɛp

k^ha? ʔoj taam dop samaw sii

caʔɛɛc moo sol noŋ miət p^hlii

กบที่มันกินอะไรตอนน้ำแห้ง พอมันอืดแล้ว

ก็แอบตามคันนา

Frogs that eat food when the water
runs dry will hide in the rice field
ridges.

92

รเยียะ นุฮ แอญ เวีย พแล

rajiə? nuh ʔɛɛp wiə p^hlɛɛ

ช่วงนั้นใช้ไหมที่มันจะออกผล?

At that time, the plant will bear
fruits, won't it?

93

เออ นุฮ เฮย เวีย พแล

ʔə nuh həj wiə p^hlɛɛ

นั่นแหละ มันถึงจะออกผล

Yes, it will.

94

เมียน ประสบการณ์ เตวี ตีต เกอะ ยัว เตวี

ปเรอ เนอ พง มันจู คเน็ง

miiən prasopkaan təw tiət ka?

juuə təw praa nəə p^hoŋ mancuu

k^hanəŋ

เป็นความรู้ที่นำไปใช้ได้ ต่อไปก็เอาไปใช้นะ
พวกเถาคนึงนี้

It is such applicable and useful
knowledge. All these vines.

95

ปเรอ ประยอจ ต้อง อ้อฮ เลย ตาปี เวี้อร
ด้อล พลแล ม้อด ลลือญ

praa prajooɔɔ tɔŋ ʔoh loɔj taapi
wiəɔ dɔl pʰlee mɔt laliɲ

ใช้ประโยชน์ได้ทั้งหมดเลย ตั้งแต่เถาถึงผล

All parts are useful, from vines
to fruits.

96

พอ ดាំ มื่อ นัฮ ดាំ ซเดี๋ย เกิด?

pʰoo dam mɔɔ nah sadəj kʰaɛt

น่าปลูกนะ เขาเอาส่วนไหนไปปลูก?

It's really good to grow this vine.

Which part do people usually
take it to grow?

97

เต บาส ดាំ เต ซัด นิส ยัว เตวี ก้อบ ก้อบ

tee baah dam tee sat nih juuə

təw kɔp kɔp

ไม่ ไม่ต้องปลูกหรอก เอาดินกลบ ๆ

You don't need to be too

serious planting it, just put it
underground and that's it.

98

เวีย จัฮ รือ ปี่ ตาม ทนัง เวีย เตอ

wiie cah riɯ pii taam tʰanaŋ

wiie təə

รากมันจะงอกตามข้อของมัน

The roots would grow along its
joints.

99

เคิญ เวีย เนวี นื่อง แด้ย จัฮ รือ ดอฮ

kʰəŋ wiie nəw nəŋ deɯ cah riɯ
dooɯ

เห็นมันอยู่กับดิน มันก็งอกแล้ว

Just when it finds soils, it grows.

100

ตาม ทนัง นิส

taam tʰanaŋ nih

ตามข้อนี้

Along its joints.

101

बात ทนัง นิส เฮย ทนัง เวีย

baat tʰanaŋ nih həɔj tʰanaŋ

wiie

ครับ ข้อของมันนี่แหละ

Well, its joints here.

102

นิส ทนัง นิส ทนัง

nih tʰanaŋ nih tʰanaŋ

นี้ไง ข้อของมัน

That's its joints.

103

แจ้ญ โม ตาม นิส น้อ?

ceɲ moo taam nih nah

ออกตามนี้ใช่ไหม?

Growing along its side, right?

104

ดอฮ เกิด โม นื่อง นิส

dooh kaat moo noɲ nih

งอกที่ตรงนี้แหละ

Yes, it grows like that.

105

คมาด จำ ยัว โม ดำ

k^hamaat cam juuə moo dam

เดี๋ยวมผมจะเอามาปลูก

I will try to grow it.

106

เดิม เวีย ดอฮ เจียย เจียง เตอ เจียง ดำ มีวน

ɗaam wiə dooh ɲiəj ciəŋ təə

ciəŋ dam muən

ต้นนี้มันขึ้นง่ายกว่าปลูกต้นหม่อนอีก

You can grow it easier than 'mon tree'.

107

ดะ ต็อง เวญ ะ ก็อบ ะ เวีย เกอะ ดอฮ

da? tɔŋ ween ween kɔp kɔp

wiə ka? dooh

ใส่ทั้งยาว ะ กลบดิน มันก็ขึ้น

Put the whole long part underground, then it will grow.

108

เกิด มั่นจู ตืด

kaat mancuu tɪt

เป็นของเปรี้ยวได้อีก

That will be sour food.

5.29) เวี้อีร์ กฮอม /wieer kahoom/

ชื่อไทย

เถาประสังค์

ชื่อวงศ์

Apocynaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Streptocaulon juvenas (Lour.) Merr.

ประโยชน์

ใช้รากต้มดื่มแก้โรคนิว

(ขบนิ่วใช้สมุนไพร 4 อย่าง คือ เวี้อีร์ กฮอม
คเน็ง ปะรียลจรุมี และเปรียลจมุขโมล
นำมาต้มรวมกัน)

เวี้อร์ กฮอม /wiər kahɔm/

1

หนึ่ง นิฮ ก็ เฮา เวี้อร์ ออย?

nɨŋ nih kɨi haw wiər ʔoj

หนึ่ง นี่เขาเรียกเถาอะไร?

Neung, how do they call this
vine?

2

อานิส ก็ เฮา ทา เดิม เวี้อร์ กฮอม

ʔaanih kɨi haw tʰaa dɔm wiər
kahɔm

นี่เขาเรียกว่า เถากฮอม

People call it 'kahɔm' vine.

3

ก็ ตุก ปเรอ การ ออย คลัฮ?

kɨi tuk prɔɔ kaar ʔoj kʰlah

เขาเอาไว้ใช้ทำอะไรบ้าง?

How can they make use of it?

4

เดิม นิฮ ก็ ยัว รือฮ เวีย โม

dɔm nih kɨi juuə rɨh wiə
moo

ต้นนี้เขาเอารากของมันมา

They use its root.

5

ซงอร เพอะ

saŋɔr pʰʌʔ

ต้มดื่ม

Boil and drink it as a decoction.

6

เลี้ยย เดิม คเน็ง

liiəj dɔm kʰanəŋ

ผสมกับต้นคเน็ง

Mix it with 'kʰanəŋ' ...

7

เดิมจรุกมี

dɔm cruɔkmɨi

ต้นจรุกมี

With 'cruɔkmɨi' ...

8

ปเรียล จรุกชโมล

priəl cruɔkcʰamool

ปเรียลจรุกชโมล

With 'cruɔkcʰamool' ...

9

ยัว โม ซงอร รุม คเนีย เพอะ

juuə moo saŋɔr ruum kʰaniə
pʰʌʔ

เอามาต้มผสมกันไว้ดื่ม

Mix them together and drink it as
a decoction.

10

เกิด หน้า แก่ โรค กลอน

kʌʌt tʰanʌm kɛɛ rook kloɔn

เป็นยาแก้โรคนีว

It can cure gallstones.

11

พง ซเรี้ย เกิด พอง กลอน

pʰoŋ sɾej kʌʌt pʰoɔŋ kloɔn

พวกผู้หญิงเป็นโรคนีวได้ไหม?

Can women have gallstones?

12

เกิด บาน กรูป คเนีย เฮย จ้อฮ

kʌʌt baan krup kʰaniə həj cəh

เป็นได้เหมือนกันค่ะ

Yes, they can.

13

ชเลอะ เวีย ลักษณะ ชเลอะ?

slʌʔ wiə laksanaʔ slʌʔ

ใบของมันเป็นอย่างไ?

What does its leaf look like?

14

ชเลอะ เวีย เกอะ เมียน มเมือ มเมือ

slʌʔ wiə kʌʔ miən mameh
mameh

ใบของมันก็เป็นขน ๆ

It has a hairy leaf.

15

ตวน ตวน

tuuən tuuən

อ่อน ๆ

Quite soft.

16

เวีย ชอบ เลิง เดิม อย?

wiə cʰoɔp lɛŋ dɛm ɔj

มันชอบเลื้อยขึ้นต้นอะไร?

What kind of trees this vine
climb on?

17

เลิง ตาม เดิม เซอ กป้อฮ

lɛŋ taam dɛm cʰə kəpuəh

มันขึ้นตามต้นไม้สูง ๆ

It climbs on those high trees.

18

เวียร ตาม แด้ย เกอะ ตา เมียน

wiər taam dəj kʌʔ taa miən

เลื้อยตามพื้นดินก็มี

Some just crawl on the ground.

19

ป็นนี้อฮ เฮย น้อฮ

pannoh həj noh

เท่านั้นแหละนะ

Is that all?

20

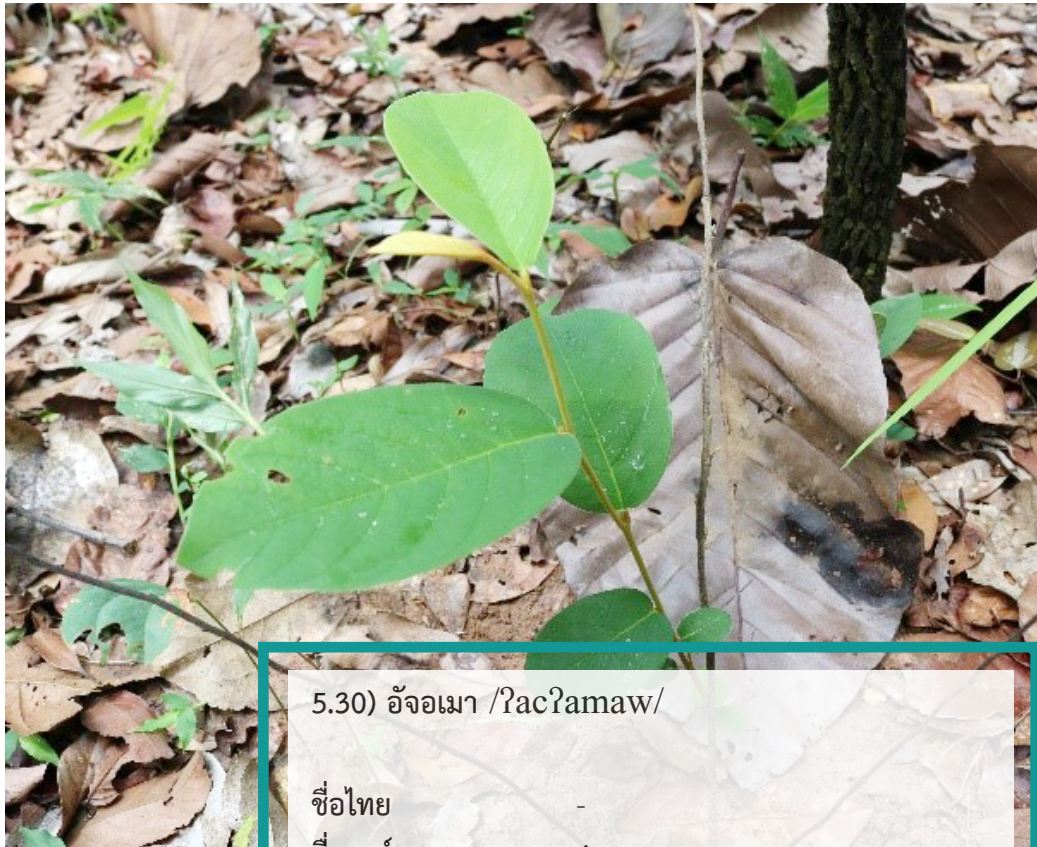
ຈາ

caa

ຄໍ້ະ

Yes.

5.30) อัจฉรเมธา /Jac?amaw/

ชื่อไทย

-

ชื่อวงศ์

Annonaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

-

ประโยชน์

ใช้รากต้มเป็นยาขับเลือด แก้ฟกช้ำ

อ้อจอเมา /ʔacʔamaw/

1

นึ่ง อ้นนิฮ ก็ เฮา เดิม

nɨŋ ʔannih kɯ haw dɯɯm

หนึ่ง อ้นนี้ เขาเรียกต้น

Neung, what do they call this plant?

2

อ้อจอเมา

ʔacʔamaw

อ้อจอเมา

It's called 'ʔacʔamaw.'

3

เดิม เวีย ทม มะ

dɯɯm wiə tʰom maʔ

ต้นมันใหญ่ไหม

Is it a big tree?

4

มัน ทม เต ไป แพร รวาง

man tʰom tee paj pʰɛw

rawaan

ไม่ใหญ่หรอก น้ำแพร ระหว่าง

Not at all, Auntie Phaew, it is about...

5

กบ๊วฮ ปันแนฮ

kapuəh panneh

สูงแค่นี้

It is this tall.

6

เวีย เมียน พลล อะ

wiə miən pʰlɛɛ ʔaʔ

มันมีผลไหม

Does it bear any fruits?

7

มัน กีย เคิญ พลล เวีย

man kiɨj kʰəŋ pʰlɛɛ wiə

ไม่เคยเห็นผลมัน

I've never seen any.

8

ชเลอะ เวีย ยังนา นิฮ

sləʔ wiə jaŋnaa nih

ใบมันเป็นยังไงนิ

How is the leaf like?

9

ชเลอะ เวีย ตวนๆ เตอ นิฮ ไป แพร

sləʔ wiə tuən tuən tɔə nih

paj pʰɛw

ใบมันนิ่มๆ นะ น้ำแพร

It is quite soft, Auntie Phaew.

10

มเม็ฮ นื่อฮ

mameh nɔh

มีขนเนาะ

Is it hairy?

11

มเม็ฮ เต๊จๆ

mameh tɛc tɛc

(มี) ขน นิดๆ

It is a bit hairy.

12

จื่อฮ กี่ เทอ หนา บาน อย คล๊ฮ

cɔh kɯ tʰəə tʰanam baan ʔoj
kʰlah

จั้น เขาทำยาอะไรได้บ้าง

Well, what kind of drug can this
plant be made into?

13

ยัว ตื่อจ รื่อ ตื่อจ เดิม เวีย นิส เฮย ยัว โม

ซงอร เพอะ

juuə tɔŋ rih dɔɔm wiə nih
həəj juuə moo sɔŋɔr pʰɔ?

เอาทั้งรากทั้งต้นมันนี้แหละ เอามาต้มกิน

They take both root and stem to
boil as a decoction.

14

แดล ยี่ง กเตือม กน็อง

dɛɛl jɯŋ katɕəm kanɔŋ

ถ้าเราซ้ำใน

If we got internal bruising...

15

เซียม เวีย เนวี คาง กน็อง

cʰiəm wiə nəw kʰaŋ kanɔŋ

เลือดมันอยู่ข้างใน

Broken blood vessels under your
skin....

16

ซงอร เพอะ เตวี๋ อย เวีย รบาย เซียม โม
คาง กราว

sɔŋɔr pʰɔ? tɔw ʔoj wiə rabaaj
cʰiəm moo kʰaŋ kraaw

ต้มดื่ม ให้มันระบายเลือดออกมา

Boil it to make a decoction, and
drink it as laxative to drain the
blood out of your body.

17

ออย ซรุล คลุน

ʔɔɔj srul kʰlun

ให้สบายตัว

So you would be healed and
comfortable.

18

ดบ ยี่ง จเริน น้อ เมียน จเริน น้อ
 dop jɔŋ crɛn nah miən
 crɛn nah

ป่าเรานะ มีเยอะไหม
 Are there a lot of it in our
 village's forest?

19

ร้ว ยะ เฮย ไป แพรว ชอบงี นา
 ruuə jaʔ həj paj pʰɛw sɔpnaj
 naa

หายากแล้วทุกวันนี้
 It's quite rare to find it nowadays.

20

ร้ว ยาก จนับ น้อ
 ruuə jaak canap nah

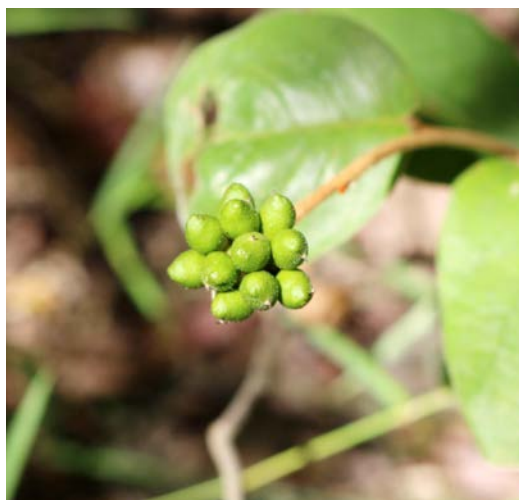
หายากมากนะ
 It is really hard to find this plant.

21

อ้อจอเมา นีนะ
 ʔacʔamaw niinaʔ
 อ้อจอเมา นีนะ
 This 'ʔacʔamaw.'?

22

จา
 caa
 จ๊ะ
 Well.

6. สรุปการแบ่งกลุ่มพืชตามประโยชน์ใช้สอย

จำนวนพืช 65 ชนิดจากปากตาเกาวัลที่นำมาทำเป็นแบบเรียนภาษาเขมรถิ่นไทยนี้ สามารถจัดกลุ่มประเภทการใช้สอยโดยอ้างอิงข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และสอบถามจากปราชญ์และทีมวิจัยชุมชน รวมทั้งได้ตรวจสอบซ้ำ สามารถแบ่งได้ดังนี้

1) เป็นสมุนไพร รักษาโรคต่าง ๆ หมายถึงสมุนไพรที่นำส่วนต่าง ๆ มารักษาโรคตามที่ปราชญ์ชาวบ้านได้ปฏิบัติกันมา ซึ่งบางชนิดใช้รักษาได้หลายโรค บางชนิดไม่ได้ใช้เดี่ยว ๆ คือต้องใช้ร่วมกับสมุนไพรหลายชนิด เพื่อการรักษาโรคที่ได้ผล แต่ในที่นี้จะเน้นที่สมุนไพรชนิดนั้นมีคุณสมบัติรักษาโรคอะไรบ้าง

2) แก่พืชจากสัตว์ หมายถึง การที่ลูกแมลงมีพิษกัดหรือต่อย เช่น งู ตะขาบ

3) สำหรับหญิงอยู่ไฟ คลอดบุตร หมายถึงสมุนไพรที่นำมาใช้เกี่ยวกับผู้หญิงที่ตั้งครรภ์เพื่อให้คลอดบุตรง่าย และหญิงหลังคลอด เพื่อให้ผู้เป็นมารดามีสุขภาพดี

4) อาหาร หมายถึง ส่วนประกอบของพืชที่นำมาปรุงอาหาร หรือสามารถนำมารับประทานสดกับน้ำพริก หรือส่วนของผลที่นำมารับประทาน

5) รักษาโรคสำหรับสัตว์เลี้ยง โดยเฉพาะเห็บหมัดของวัวควาย เพราะชาวเขมรถิ่นไทยส่วนใหญ่เลี้ยงวัวควายไว้ใช้งานหรือไม่ก็ขาย

6) สร้างบ้าน เฟอร์นิเจอร์ มุงหลังคา เครื่องเรือน

7) ประโยชน์อื่นๆ ที่ไม่สามารถจัดเข้ากลุ่มอื่น ๆ ได้ หรือถ้าจะจัดออกเป็นกลุ่มย่อยก็จะย่อยมาก ๆ จึงรวมอยู่ในกลุ่มนี้

8) ไม่มีประโยชน์และเป็นพิษ

สรุปเป็นแผนผังดังนี้

7. เอกสารอ้างอิง

- ประชุมพร สังข์น้อย และคณะ. (2552). รายงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์ โครงการ “การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ภาษาเขมรถิ่นไทย เพื่อการอนุรักษ์ ภาษาท้องถิ่นและเสริมสร้างการเรียนรู้ภาษาไทย โรงเรียนบ้านโพธิ์ทอง ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์” สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัย เพื่อท้องถิ่น และศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัย ภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประชุมพร สังข์น้อย และคณะ. (2556). รายงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์ โครงการ “รูปแบบการจัดการศึกษาปฐมวัยแบบทวิภาษาโดยใช้ภาษาเขมรถิ่นไทยร่วมจัด การเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านโพธิ์ทอง ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์” สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น และศูนย์ศึกษา และฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปุด กลีบแดงและคณะ. (2563). รายงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์โครงการ “ทิว มโหฬาร หน่า ปรีดา กาฮ (เที่ยว อาหาร ยา ป่าตาเกว) บ้านขนาดปริง ตำบล เชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์”สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น และศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). คู่มือระบบเขียนภาษาเขมรถิ่นไทยอักษรไทย. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์ .
- สุริยญา ทะวงศ์ดี และคณะ (2559).รายงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์ โครงการ “พัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพื่อการพัฒนาฟื้นฟูภาษาเขมรถิ่นไทยบ้านโพธิ์ทอง ตำบล เชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์”สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น และศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ. (2547). แผนที่ภาษาของชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

ดัชนีคำ

ก

กันถั่ว 63
กร๊วง 34
กระแจะ 138
กระเจียว 11
กระเทียม 59, 102
กษัยเส้น 34, 51, 59, 61, 125
 แก้กษัย 79, 132
กัตต๋อย 25, 183
กันเตี๋ย 38
กล้ามเนื้อ 132
กำจัตมาร 141
กำจัตตัตรู 141
กำไล 166
แก่น 59, 61

ข

ขน 39, 57, 120, 176
خم 74, 83, 132
خمین 15
خمپเร็จ 59
ขันทองพยาบาท 69
ขับลม 125
ขับเลือด 119, 178
ขี้ตุน 127
ขึ้นบ้านใหม่ 139
ไ้หนาวสัน 53

ค

คราม 33

คล่อง 42
คลอดลูก 148
คอแห้ง 99
เคล็ด 167

ง

งิ้ว 148
งู 26, 38

จ

จอมปลวก 166

ฉ

ฉะ 94

ช

ซ้ำใน 47, 119, 180
เชือก 81, 169

ซ

ซงคง 51
ซางตานขโมย 152
ไซ 167

ญ

ญวปรี 59

ด

ด้ายดำ 104
ดินปะสิว 30, 32
ดืม 119, 124, 130, 137, 155
เด็ก 46, 55, 154
เดื่อดิน 77

ด

ต้น

ต้นกอล 75
ต้นข้าอ่อน 18
ต้นตะขบ 31
ต้นบายกรีม 129
ต้นนุ่น 113
ต้นมะยม 80
ต้นหม่อน 173
ต้นหมาก 140

ตระมุงเซจ 72

ตลุมเป 79

ตแบญ 45

ตะขาบ 26

ตั้งครรภ์ 150

ตัวผู้ 129

ตัวเมีย 129

ดำ 11, 21, 33, 109, 122

ตัวเกลี้ยง 156

ถ

ถ่าน 30, 33

ถู 57

เถา 48, 52, 55, 78, 81, 131, 144, 161, 167

เถาว์ลย์ 48, 68

เถาประสงค์ 174

ไถ 81, 144

ท

ท้อง

ท้องเพ้อ 123

ท้องเสีย 76

ท้องอืด 123

เท้ายวม 25

น

น้ำใจใคร่ 66

น้ำปัสสาวะ 57

นิ้ว 174

บ

บวม 137

บำรุง 53

โบราณ 59, 74

ป

ปรง 106

ปวดเมื่อย 47, 59, 90, 125, 130

ปวดเอว 80, 128

ป้องกัน 138

ป่าตาเกวี่ 182

ป่าตากาส 24, 95, 100, 116, 170

ปุง 63

เป่า 38, 41

เปราะ 119

เปรี้ยว 93, 97, 143, 160

เปื่อย 134

ผ

ผายลม 125

ผิดสำแดง 102

แผลเรื้อรัง 11, 106, 119

ฝ

ฝน 124, 154

ผ้าขาว 155

ผ้าด 63

ผี 106, 109, 114

พ

พริกไทย 59

พลวง 42

พลองแก้มอัน 63

พลู 30

พั้งแหริใหญ่ 30

พิษ 29, 110, 118

พิษงู 38

ถอนพิษ 38

ฟ

ฟกซ้ำ 178

ม

มะเม่า 90

มันเทียน 85

โมกเครือ 77

ไมยราบ 115

ไม้สบายทอง 75

ไม้ประดับ 138

ไม้มงคล 138

ย

ยอ

ต้นยอ 59

ยอป่า 59

ยอดอ่อน 42, 66, 77, 156

ร

ระบาย 50

ระบายทอง 73

ระบายเลือด 180

ยาระบาย 75

รัง 63

ราก 38, 40, 47, 59, 90, 102, 119, 125,
152, 156

ล

ลัทธิ 113

ลำตัน 70

เล้าไก่ 157

ไล่ลม 125

ส

สบายตัว 47, 125, 180

สั้มป่อย 77

สั้มมะขาม 143

สั้มลม 160

สั้มสันดาน 143

สั้มโอง 161

สังวาลพระอินทร์ 55

สัตว์มีพิษ 25

สัตว์เลี้ยง 134

สารเคมี 30

สิ่งไม่ดี 138

สี

สีดำ 32, 124, 135, 150

สีแดง 97, 108, 130

สีม่วง 98120

สุกใส 41, 46

สูญพันธ์ 133

เส้น

เจ็บเส้น 80

ปวดเส้น 49

ไล่เส้น 132

เสาเอก 138

ไส้ตัน 77

ห

หญ้า 61, 171

หนองน้ำ 117

หน่อ 19

หนาม 114, 139, 149, 158

หมดแรง 93

หมาก 38, 41, 140

หลุม 138, 141

หวาน 102

ห่อ 43, 99

หอม 68, 126

หัด 46, 55

เห็บหมัด 134

เหา 58

เหมียด 134

เหรียญสลึง 105

เหนียว 98

ไหม 63

อ

อยู่ไฟ 70, 156

อ้อยดำ 104

อาบน้ำ 148

A

Abscess 107, 110, 114

Aches 49, 80, 130

Ankle 167

Anklet 166

Antidote 29

Anthill 166

Auspicious 141

B

Bamboo 112

Bath 150

Betel nut 40

Birth 150

Bitter 74, 83, 132

Black 32, 97, 104, 135, 150

Blade 120

Bloating up 124,

Blood 180

Blow 40

Boil 18, 35, 49, 61, 74, 80, 89, 104, 126,
130, 137, 150, 158, 168, 175, 180

Bruising 180

Bush 95, 115, 131

C

Carminative 125

Cart 112

Centipede 26

Chew 40, 98

Chickenpox 46

Childbirth 72, 158

Chilli paste 12, 21, 67, 82, 145, 157

Chronic 110, 122

Clamp 112

Cocoon 65

Coin 105

Confinement 72, 158

Coop 157

D

Decoction 35, 46, 54, 72, 80, 104, 124,
128, 137, 154, 158, 175, 180

Diarrhea 76

Dissolve 137

Drink 35, 46, 61, 72, 80, 105, 125, 137,
154, 158, 175, 180

Drug 26, 107, 121, 132, 150, 159, 166, 171

E

edible 18, 74, 82, 98, 157, 163

evil 140

exhaust 93

F

Fever 53

Firewood 32, 101

Firework 33

Flatulence 75

Flower 12, 18, 21, 163,

Foe 140

Fruit 29, 72, 93, 109, 130, 163, 171

G

Gallstones 176
Garlic 105
Ginger 18
Grass 61
Green 17, 71, 97, 120
Grind 27, 125, 154
Gunpowder 33

H

Hairy 39, 57, 120, 176
Heartwood 61
Herb 125
Hole 112, 139
House 44, 139

I

Infected 110, 118
Ingredient 73, 87, 136, 145
Internal 180

K

Kapok tree 113

L

Laxative 50, 73, 180
Leaf 39, 44, 84, 135, 162, 166
 Leaves 12, 18, 67, 82, 136,
 147, 168
Lice 58
Log 37

M

Male 129
Malnutrition 154
Mature 28, 67, 82, 96, 163, 167
Measles 46
Medicine 35, 40, 72, 80, 110, 117, 128
Mix 21, 33, 57, 61, 73, 75, 87, 104,
154, 171, 175
Muscle 132

N

Nest 65, 136
Nourish 53

O

Oilment 26
Onion 105

P

Pain 49, 81, 128, 132, 166
Paste 57, 108, 110, 114, 122
Peel 17, 27, 109
Pepper 105, 126
Pillar 45, 139
Pound 21, 33, 109, 122
Plough 80
Poison 26, 104
Pound 21, 33, 109, 122
Powder 33
Pregnant 150
Purple 98, 120

R

Red 97, 104, 109
Relaxant 35, 49, 61, 80, 132
Relieve 75, 81, 125, 128, 132
Rice 43, 75, 87, 161
Ripe 40, 72, 93
 Ripen 29, 37, 100, 104
Root 20, 28, 40, 88, 104, 110, 124,
131, 154, 175
Rope 81, 169
Rough 135

S

Scrub 57
Seed 75, 100, 109
Seven 35, 41, 54, 61, 75, 104
Shameplant 115
Shower 137
Silkworm 65
Sinew 79
Skin 27m 180
Smell 68, 126
Snake 26, 40
Sour 93, 99, 145, 164, 169, 173
Spirit 141
Sprained 167
Star gooseberry 79
Stem 12, 35, 41, 53, 78, 104, 136, 180
Stomach 75, 124
Strain 79, 132
Sugarcane
Swollen 137

T

Takah forest 24, 95, 100, 117, 170
Tamarind 21
Thirsty 99
Thorn 114, 149, 158
Thread 104
Tongue 155
Tonic 53
Trap 125, 167
Tuber 121
Turmeric 15
Twig 15, 48, 71, 114

U

Urine 57
Unwell 75

V

Vegetable 17, 84
Vessel 180
Vine 52, 65, 78, 131, 144, 161, 165, 175

W

Waist 80, 115, 128
Wall 45
Weave 168
Wind 125
Wheel 112
White 155
Wound 26, 40, 108, 118, 122

Project “Digital Documentation of the botanical knowledge
of Northern Khmer speakers: Linguists, botanists,
and community members working together”

Research Institute for Languages and Cultures of Asia, Mahidol University